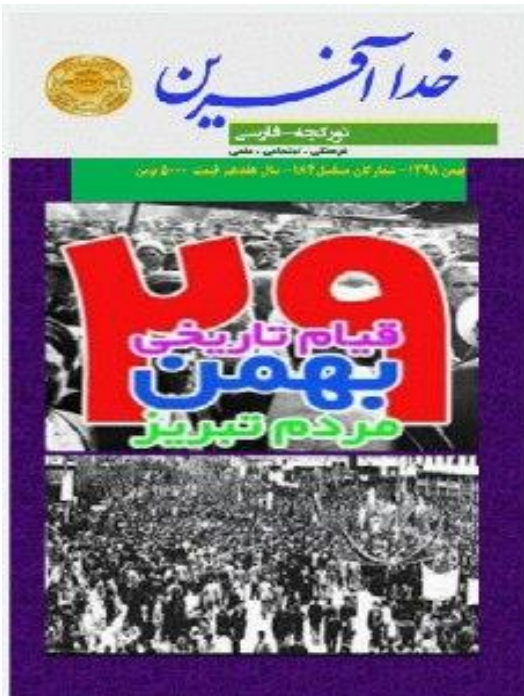

خدا آفرین 184

شماره مسلسل 184 بهمن-1398 / 100 صفحه

مدیر مسئول، سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: علی محمد نیا و فرید ستاری قر

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی؛ طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ3

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک 7 طبقه سوم واحد

5 تلفن: 66493084- فاکس: 66460895 / 09192281916

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت **word** به ایمیل یا آدرس

ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی جهت معرفی

آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال

نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه 150000 و یکساله

250000 هزار تومان به شماره کارت بانک

تجارت **6273533010388707** به نام

حسین شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin managing

Director concessioner and chief

Editor: Dr. HÜSSEİN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 184-yanvar-FEVRAL 2020, Tehran

tiraj: 5000

[https:// telegram.me/xudafarin](https://telegram.me/xudafarin)

khudafarin@yahoo.com

WWW.KHUDAFARIN.IR

ایچینده کیلر:

- بو گونلر هاوا یامان بولانیقدیر؛ گوزلریمیز یاشلا دولو؛ اورکلریمیز کورکدیر-2
- 29 بهمن آذربایجان شاعیرلرینین شعرینده-----4
- آخرین اجلاس-----14
- مطبوعات تاریخیندن بیر یارپاق-----15
- الغ بیگ یک شخصیت جهانی-----17
- خاطره خوب-----19
- میرزا مضطر اردبیلی-----20
- نگاهی درباب نسیمی پژوهشی-----22
- منمد آراز شعیریمیزین خان چیناری-----26
- دکتر صدیق و اوشاق ادبیاتی-----37
- چائوشسکو دیکتاتور رومانی-----40
- سئرا گوک کیم دیر-----42
- چیلله نیز مبارک-----47
- حکایه لر و اویکولر-----49
- آذربایجان ادبیات تاریخینین دووربلشمه سی-----69
- تورکو یازاق تورکو اوخویاق-----76
- شعیریمیز شاعیریمیز-----82

بو گونلر هاوا يامان بولانيق دير ؛ گوزلر ياشلا دولو ؛ اوره كلريميز كور كدير

مدیر مسئول دکتر حسین شرقی دره جک

حيات شرطلرينين اينسانلارا قان اوددوردوغو بير زمانه ده عراق- ايران ساوشينين اوزانتيسيلا بويودوم . شهيد گلير ؛ فلانين اوغلو جبهه ده اولوب يا يارالانيب دئيه آجي و سارسيديجي آنلارا شاهيدليک ائدرک بويودوم (بويودوک) ساوشين فسادلاري اولاراق قيتليق و کوپنلا يعني ان آز قيدالانما رژيمينده بويودوک. نفت ؛ گاز و ارزاق صفرلينده بير لقمه چورک اوچون حيات مجادله سي وئردیک.

بويودوک 18 ياشا گلدیک آنجاق ايلنجه يئرینه بيزي عايله ميزدن قوپاريب ساوشين ان يانار نقطه لرینه گوتوردولر. يارالانديق. چوخوموزدا شهيد اولدو. نئچه - نئچه آنا - آتالارين اوره يي دوردو. پريشان و يورقون اولدولار. بيز اولرکن استکبار سلاحيני ساتيب پول قازاندي. بيزيم آتالارين و آنالارين بئلي بوکولدوکچه غرب و خريستيان عالمينين انسانلارينين حيات گذراني گوزلشدی. اونلار ايلنجه مرکزلرينده؛ تحصيل مرکزلرينده اولاندا بيز ايسه سلاحلارا توش گليرديک. زامان گئچدی ساوش بيتدی آنجاق آجيلاري بيتمه

شخصا من گوزومو آچاندان هميشه آجيلارلا بويودوم . اوشاق ايکن شاهليق استبدادينين اوزانتيسي اولان خان رعيتليک ظولمونون گرچکلريه ياخيندان تانيش اولدوم. انسانلارين نئجه ده اونلارا کوله ليک ائديي داستانلاري دينله ديم.نئچه - نئچه يئني قورولان عايله لرین خانانما تقدیم ائديلدیني ائشيتديم.گنجه جیک قيزلارين زورلا اونلارا کنيز اولدوغونون آجي خاطره لرینی دينله ديم.

ديکی بيتمه دی. يئنه غرب قان ايچمک سئوداسينا دوشدو.يئنه انسان آلوترچيلري اطراف اولکه لری آتش چنمبرينه سالدی . قاراباغ ؛ فلسين غ سوریه ؛ يمن ؛ افغانستان ؛ نيچريه ؛ سومالی و ديگر مسامانلارا آييد

حتی بو حاقدا 14 ياشيمدا "خان و رعيت " پيسيني يازديم و مختليف مکتب و کندلرده صحنه لشديرديم. (ايک آنا ديلينده اولان بير گنجين پيسي)

اوشاغیما و یولداشیما یازیغیم گلیر آخی اونلار اللریندکی عقللی تلفونلارینان و دایما آچیق اولان تلویزیوندان دهشت ؛ اولوم و قورخو خبرلر ایزله بیرلر. گورسن آخری نئجه اولاجاق .

آنجاق بیزیم جغرافیادا اولان خبرلرین هئج بیر باتیدا (غرب) یوخدور. اونلارین خبرلری مدغ؛ اختراع و موسیقی گروهلارینین نمایشی و اقتصادی دیرچلیش و توسعه آید خبرلر دیر. یئر کوره میز بیر اولسادا اونلار هر شئین گوزلینی بیز ایسه آجیسینی یاشاماغا محکوم اندیلمیشیک. اونوندا بیر سببی وار غرب بیزی بو گون سالیرکی تا کی اوزو دینج یاشاسین. آنجاق الله بویوکدور و عدالتی ده کسگین. نه قدر قان ایچیلرسه او قدر ده اوزوله جکلر بیر گون...

اولان جغرافیالاردا. دونیایا گئیش آچیدان باخاماغا باشلا دیقدا داعش ؛ ایشید ؛ بو کو حارام ؛ پ ک ک ؛ القاعده ؛ پژاک ؛ آسالا ؛ و... نه کیمی ترور و ساواشلارلا هر گون آخشاملاری صاباحلادیق. تلویزیون و سوسیال مئدیادان اولوم و داغنتی خبرلریندن باشقا بیر شئی دویمادیق و دینله مه دیک. اوچماق ایسته دیک آمریکا اوچاغیمیزی ووردو یورومک ایسته دیک مینلره انگلر یاراتدیلار. دونیانین ان دهشتلی کوچ دالغالارینی گوردوک. و حالا حزن ایچینده یک باشقا بیر اولکه نین حربچیلری باشقا بیر اولکه ده باشقا بیر اولکه نین اوس دوزی کوماندانین ترور ائدیر. دونیانین سسی چیخمیر. بونلاری هامیسی من یاشادیغیم جغرافیادا اولار. من هر گون اولومدن باشقا هئج نه دوشونمورم. عدالتسزلیک ؛ بوشانما وعایله لرین یوخ اولماسی ؛ ایشسزلیک و اقتصادی تحریملر نارکامانیا (اویشدوروجو- مواد مخدر) و حیاتین آجی قورخو و کابوسی منیم ان یاخین دوستلاریمدیر. کوچه لرده قورخونج نمایش و میتینقلر ؛ قانا بویانمیش شهرین سوخاقلاری ؛ صحرالاریندان قان قوخوسو پوسگورن اوچاق حادثه لری ؛ چوجوقلارین و گنجلرین سیاست اویونلارینا هاوادا یوخ اندیلمه سی منیم گوندلیک حیاتیمن بیر پاچاسی دیر. بوتون دونیا مئدیاسی و خبر آژانسلاری دونیانین بوتون دیلرینده منیم جغرافیامدان آجی خبرلر یاینلایرلار. ائوده

29 بهمن آذربایجان شاعیر لرینین شعرینده

یا ایستی اورکلی، ایستکلی یاردان،
سورمایین او عزیز آنا دیاردان،
آمان، دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

بولود قاراجورلو (سهند)

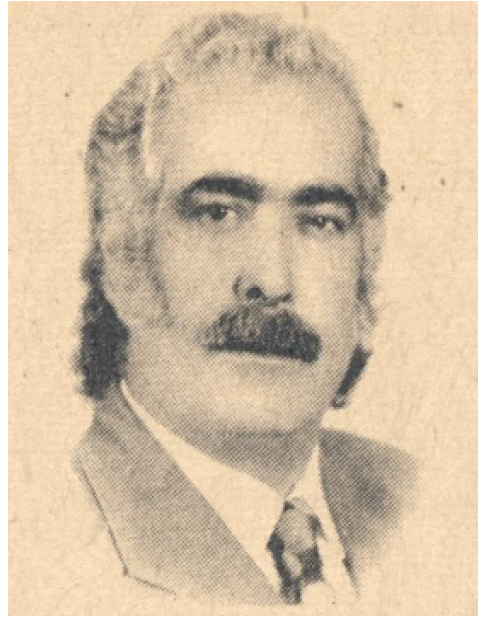
سورمایین، سورمایین یاشیل داغلاردان،
شاختا قارسیلیان بارلی باغلاردان،
یادا، باغریمدکی چارپاز داغلاردان،
آمان دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

عاریفلر دردیمی آنلایار - قانار،
آلیشقانلار آلوولانار، اودلانار،
بعضیلر سؤزومو افسانه سانار،
آمان دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

یارادان دیل وئریب انسان دانیشا،
ال - قول وئریب حیات اوچون ووروشا،
اورهک وئریب سئوه، کوسه، باریشا،
آمان دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

گناهیم: ثروتیم دوشونجهم، دیلیم،
ال - قولوم زنجیرده، یورد، دیلیم - دیلیم،
اوره گیم شان - شاندر، باغلیدیر دیلیم،
آمان، دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

شاعرین سیلاحی کلمه دیر، سؤزدور،
یاخان شاپالاقدیر، یاخیلان اوزدور،
گویرن یاناقدیر، قیزاران گوزدور،
آمان، دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

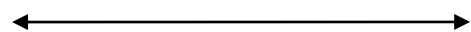

من تبریزدن گلمیشم

بیلیم آغلایم، بیلیم گولوم،
بیلیم آچیلیب، یا سولوب گولوم!
دانیشماغا توتومور آغزیمدا دیلیم،
آخی دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

مندن سوروشمایین توبدان، بایرامدان،
نغمه دن، ماهنی دان، باده دن، جامدان،
اوغول اوشاغیمدان، بالا - بولامدان،
آمان دوستلار، من تبریزدن گلمیشم!

سؤز آچمایین منه یازدان، باهاردان،

گردکله اولوبدور " قاسم " اوتاغی،
 قیرمیزی گئینیب عینالی داغی،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

دومان چولقاییبیدیر داغلاری، دوزو،
 شهرین آغزیندا قالیبیدیر سؤزو،
 آنجاق، سحر - آخشام قیزاریر گوؤزو،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

دؤنوم - دؤنگه لرده قوردلار اولاشیر،
 سومسوک - سومسوک گزیر، گاه قودوز لاشیر
 بعضاًده دیشلری قانا بولاشیر،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

درین دنیز کیمی ساکتدیر شهر،
 سس سیز بیرقالانیر قالین لپه لر،
 بو سکوتدا نه لر گیزلنیر، نه لر؟...
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

سهندین ایچینده کویسونور وولقان،
 باشیندا گاه دومان، گاه داکی، توفان،
 بویلانیر شهره باخیر نگران،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

وطن دمیرده دیر، وطن داردادیر،
 گوؤزلری یول چکیر، انتظاردادیر،
 "شهریار" قارداشیم گوؤرسن هاردادیر،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

تهران، اسفند 1356

قلم سونگو ایله قارشی دورا؟...هئی...
 کاغذ قالخان اولار، جان قورویا؟...هئی...
 ناحاق قان قورویا، قوروما یا؟...هئی...
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

سؤز دوستلارینا من دایانانمیرام،
 بوش بوغاز سؤزونه اینانانمیرام،
 جان قویماقلا، سؤزو، بیر سانانمیرام،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

باده مجلسینده، ایستی اوتاقد،
 اویونمکده اولار، بلکه جوشماق دا،
 ایش مرره باشینا یئتیشن واختدا،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

لاله نین توتولدو باغری قارالدی؟
 بولبولون نه اولدو رنگی سارالدی؟
 قان قارداشلاریم بس هایاندا قالدی؟
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

طالعیم بللی دیر دوستا، دوشمانا،
 دئمیرم او باشی دومانلی آنا،
 لاله یه بورونوب یا باتیب قانا،
 آمان دوستلار من تبریزدن گلیمیشم!

ساوالان اوره کلی تبریز آناسی،
 اللری اوستونده قالیب بالاسی،
 تویو چالینارکن باشلایب یاسی،
 آمان دوستلار، من تبریزدن گلیمیشم!

دیرناخلانیب گلینلرین یاناغی،

بهمنين اييرمي دوققوزو ذوالفقار كمالى

دئديلر گلدى ستارخان
نظميه چكدى ال - امان
لئچك اورتموشدو پاسبان
دولتين عرضه سيز قيزى
بهمنين ييرمي دوققوزو -
بارينج كندى يئريدى ائل
آلميشدى اله قازما، بئل
حيرصى داشيردى مثل سئل
قوى دوشمانين چيخسين گوزو
بهمنين ييرمي دوققوزو -
اود توتدو بانك صادرات
ياندى توكولدو هر بير زاد
شيشه و تابلو قات با قات
دولدو خياوانين دوزو
بهمنين ييرمي دوققوزو -
بابك بابامبز اويانيب
ووقارلى داغ تك دايانيب
آذربايجانا گووه نيب
سئويندى آغ اولدو اوزو
بهمنين اييرمي دوققوزو -
دئيش لر يالاندى يالان،
خارجه لى دئيبيل اينان
تبريزلى يدى كى قويدو جان
وطنين اوغروندا اوزو،
بهمنين اييرمي دوققوزو -
جام سينديران غلامعلى،
اروجعلى له پنجعلى -
هاردان اولدو خارجه لى؟
تبريزلى اوزويدو، اوزو
بهمنين اييرمي دوققوزو -

ائلر دئيردى تبريزى
كؤينك گئيميشدى قيرمىزى
آذربايجانيمين اوزو
ظولمدن قور تارسين بيزى
بهمنين اييرمي دوققوزو -
شنبه گونو سحر چاغى
ائل اله آلدى چوماغى،
تيره دى قور خودان ياغى،
گورن تك بره لى گوزو،
بهمنين ييرمي دوققوزو -
سسلندى آزادليق آدى
ايگيدلر قوردو بوساطى
داماقلاردا قالدى دادى
جوشغويا گتدى تبريزى
بهمنين ييرمي دوققوزو -
هامى كى وئردى ال - اله
دربارا دوشدو ولوله
كندلى لرده گلدى ديله
سؤيله ديلىر وور دينسىزى
بهمنين اييرمي دوققوزو -

مفتون امینی

قهرمان تبریز!

ایکی گون قالاندا بۇیوک چله دن،
 آغ گونش چیخاندا قارلی قله دن.
 قیزارتدی آینالی اۆز یان - یؤوره سین،
 اونون شؤوقو آلدی ارکین دؤوره سین.
 اوجا بیر سس دوشدو ساعات زنگینه،
 قیزیل شفق چؤکدو شهرین رنگینه.
 تبریزین قلبینه ایشیق ساچیلدی،
 آغیر بیر یوخودان گۆزۈ آچیلدی.
 مینلر سماوار تک خلقین سینه سی
 قاینادی، قاینادی داشدی کینه سی.
 دورولدو رنگلری توتغون اومیدلر،
 قول - قاناد آتدیلار یورغون ایگیدلر.
 هر کوچهدن بیر سئل آخدی میدانا،
 میدان دولدو سولار چیخدی ایوانا.
 اوز گتیردی شهره داغلارین یئلی،
 قاریشدی تبریزه کندلرین تئلی.
 داشلار اله دوشدو میدان چاییندان،
 داش ووران، داش یئین چیخدی ساینندان.
 هر نه اله یاتیب ووروب ییخدیلار،
 دیونجا دوشمندن آجیق چیخدیلار.
 ییخیلمیش بوتلرین بوینو سیجیمده،
 توزلو - توپورجکلی چوخ پیس لیجیمده.

دئیین یاتانلار او یانا
 ظولم الیندن گلدیک جانا
 ظالیمی بویادیق قانا
 قوی هامی بیلسین بو سؤزو
 بهمنین ایبرمی دوققوزو -
 دئییرلر کی پوللولاری
 باندیردیلار هر نه واری
 آغلاتدیلار اوستانداری
 گۆز یاشی گولدوردو بیزی
 بهمنین یبرمی دوققوزو -
 گولله سسی گورولدادی
 دئولر کیمی نریلده دی
 میللت باخیب گولومسه دی
 دیش قیجیرتدی قوردا قوزو
 بهمنین ایبرمی دوققوزو -
 گولله آخدی دوزوم - دوزوم
 میللتی قورخوتماق اوچون
 دوشمان بیلدی ائللین گوجون
 فاتلانیب سست اولدو دیزی
 بهمنین یبرمی دوققوزو -
 آذرین اۆز قهرمانی
 چکیب یاخینا زامانی
 روشن آندیب دیر جاهانی
 ایشیقلی پارلاق اولدوزو
 بهمنین ایبرمی دوققوزو -
 دایانما دوغرولدو زامان
 ظالیمه وئرمه بین آمان
 خائنه ولوله سالان
 بو میللتین اوره ک سؤزو
 بهمنین ایبرمی دوققوزو -
 بهمن ۱۳۵۶

دئمه سين مين يالان بير يوز آلتينا.
 حق دئيبيدير تبريز ناحق ائشيتمز،
 حق يولوندا كيمسه اونا يئتيشمز.
 خالص بير سؤزوم وار ييرمي دؤرد عيار،
 هامى دايراندا تبريز باشلايار.
 تبريز يئنه باشدير، بو سؤز دوغوردور،
 خلقى ستارخانين خلف اوغلودور.
 هر يئنى بهمنين ييرمي دوققوزو
 آرتيق تانيياچاق دونيا تبريزى.
 قوى ايگيدلر بوگون چيخسين چاباغا،
 آتيلسين آلمالار، گوللر قاباغا.
 قوى چاليب اويناسين بوگون قيز- گلين،
 آرزوسو گؤيلونده قالسين دوشمنين.
 بزه سينلر اركى بايرام آدينا،
 خوش گونونو تبريز سالسين يادين.
 قوى دئسينلر بوگون صمد يئرین بوش،
 دئسينلر "چاي اوغلو" اونون شعرين قوش.
 بير گؤزل ايش گؤرسون هر كيم باشارا،
 قيزيل گول گؤندرسين اولدوز، ياشارا.
 ائل شاعيرى "اوختاي" بوگون ياد اولسون،
 ائلين شاد ايستردى ائلده شاد اولسون.
 قوى بئله گون شهره چيخسين كارناوال،
 ماراقلى پنجهلر توتسون تار- قوال.
 قوى بو گونو دئسين قوجا عاشيقلار،
 ائل ايچينده باشى اوجا عاشيقلار.
 ظفرلر قازانسين قوجامان تبريز،
 ياشاسين. ياشاسين قهرمان تبريز!
 ايكي گون قالاندا بؤيوك چله دن،
 آغ گونش چيخاندا قارلى قله دن.
 قيزارتدى عينالى اؤز يان- يؤوره سين،
 اونون شؤوقو آلدى اركين دؤوره سين.
 اوجا بير سس دوشدو ساعات زنگينه،
 قيزيل شفق چؤكدو شهرين رنگينه.
 تبريزين قلبينه ايشيق ساچيلدى،

ملت گئتدى نوزولچولار جنگينه،
 آلوو تپدى يوز اوتوزدؤرد بانكىنا.
 ***
 پولا حسرت كاسيب ال- اياق يالين،
 شق اسكيناسلارين آسدى تونقالين.
 ملت نه ايستردى؟ - آزاد ياشاماق،
 دولت نه ايستردى؟ - اونو تالاماق.
 دوروب اياق اوسته دردين باغريب،
 اؤز قارا گونونه شاهد چاغريب.
 يارالى- يارالى چكيب بايراغين،
 آتچاق كى بيلديريب ديرى قالماغين.
 خدمته باغلانيب اوجا همتين،
 باشلايب قورتايب ايشى چوخ چتين.
 هدفلرى آيدين، گوجلرى ييغجام،
 بير مرامدان آلميش هاميسى الهام.
 نظملى - نقشه لى دوزگون انقلاب،
 تاريخده يازمايب بونو هئچ كتاب.
 آى قوجامان تبريز اوزون آغ اولسون،
 دوشمنى يومشالتدين الين ساغ اولسون.
 ايرانا اويرتدين عصيان ائتمه گى،
 آزادلىق يولوندا آييق گئتمه گى.
 اولوردو هى سنه ييرتيجى قورتلار،
 بيليرديم كى، بيرگون دؤزومون پاتلار.
 هى تاريخين چرخى چؤندو- دولاندى،
 دئيردين كى هاچان بو ايش اولاندى؟
 ييرمي دوققوز كئچميش بهمن آييندان،
 نشان گئتميش اوخون چيخدى ياييندان.
 بو ايش سنه چوخدا حؤرمت قازاندى،
 اوندان برى دوشمن حقينى قاندى.
 آسديلار شوشقاسين يوغون بئليندن،
 چيركين يامانلارى دوشدو ديليندن.
 ووردولار، ازديلر يئلى بونونو،
 وئرمه سين قاباغا زيغلى قارننى.
 قويماسين حق سؤزو اياق آلتينا،

ایرانا اۋیرتدین عصیان ائتمه گی،
 آزادلیق یولوندا اییق گئتمه گی.
 اولوردو هی سنه بیرتیجی قورتلار،
 بیلیردیم کی، بیرگون دۆزومون پاتلار.
 هی تاریخین چرخى چۇندو- دولاندى،
 دئیردین کی هاچان بو ایش اولاندى؟
 بیرمی دوققوز كئچمیش بهمن آییندان،
 نشان گئتمیش اوخون چیخدی یابیندان.
 بو ایش سنه چوخدا حۇرمت قازاندى،
 اوندان برى دوشمن حقینی قاندى.
 آسدیلار شوشقاسین یوغون بئلیندن،
 چیرکین یامانلاری دوشدو دیلیندن.
 ووردولار، ازدیلر یئللی بورنونو،
 وئرمه سین قاباغا زیغلی قارنینی.
 قویماسین حق سۆزو آياق آلتینا،
 دئمه سین مین یالان بیر یوز آلتینا.
 حق دئیبیدیر تبریز ناحق ائشیتمز،
 حق یولوندا کیمسه اونا یئتیشمز.
 خالص بیر سۆزوم وار بیرمی دۇرد عیار،
 هامی دایاناندا تبریز باشلایار.
 تبریز یئنه باشدیر، بو سۆز دوغوردور،
 خلقی ستارخانین خلف اوغلودور.
 هر یئنی بهمنین بیرمی دوققوزو
 آرتیق تانییاجاق دونیا تبریزی.
 قوی ایگیدلر بوگون چیخسین چاپاغا،
 آتلیسین آلمالار، گوللر قاباغا.
 قوی چالیب اویناسین بوگون قیز- گلین،
 آرزوسو گۆیلونده قالسین دوشمنین.
 بزه سینلر ارکی بایرام آدینا،
 خوش گونونو تبریز سالسین یادینا.
 قوی دئسینلر بوگون صمد یئرین بوش،
 دئسینلر "چای اوغلو" اونون شعرین قوش.
 بیر گۆزل ایش گۆرسون هرکیم باشارا،
 قیزیل گول گۆندرسین اولدوز، یاشارا.

آغیر بیر یوخودان گۆزو آچیلدی.
 مینلر سماوار تک خلقین سینه سی
 قاینادی، قاینادی داشدی کینه سی.
 دورولدو رنگلری توتغون اومیدلر،
 قول- قاناد آتدیلار یورغون ایگیدلر.
 هر کوچهدن بیر سئل آحدی میدانا،
 میدان دولدو سولار چیخدی ایوانا.
 اوز گتیردی شهره داغلارین یئلی،
 قاریشدی تبریزه کندلرین تئلی.
 داشلار اله دوشدو میدان چابیندان،
 داش ووران، داش یئین چیخدی ساینندان.
 هر نه اله یاتیب ووروب ییخدیلار،
 دیونجا دوشمندن آجیق چیخدیلار.
 ییخیلمیش بوتلرین بوینو سیچیمده،
 توزلو- توپورجکلی چوخ پیس لیچیمده.
 ملت گئتدی نوزولچولار جنگینه،
 آلوو تپدی یوز اوتوزدۇرد بانکینا.

***

پولا حسرت کاسیب ال- ایاق یالین،
 شق اسکیناسلارین آسدى تونفالین.
 ملت نه ایستردی؟ - آزاد یاشاماق،
 دولت نه ایستردی؟ - اونو تالاماق.
 دوروب آياق اوسته دردین باغیریب،
 اۆز قارا گونونه شاهد چاغیریب.
 یارالی- یارالی چکیب بایراغین،
 آنجاق کی بیلدیریب دیری قالمغین.
 خدمته باغلانیب اوجا همتین،
 باشلاییب قورتاریب ایشی چوخ چتین.
 هدفلری آیدین، گوجلری ییغجام،
 بیر مرامدان آلمیش هامیسی الهام.
 نظملی - نقشه لی دوزگون انقلاب،
 تاریخده یازماییب بونو هئچ کتاب.
 آی قوجامان تبریز اوزون آغ اولسون،
 دوشمنی یومشالتدین الین ساغ اولسون.

اولورسان دریاتک توفانلی، تبریز!

چو خداندیر گؤرموروک سنی بیز گولن،

فقط اؤز ائلیندیر دردینی بیلن،

سؤیله نه وقته جن مرکزدن گلن -

حاکمین اولاجاق تهرانلی، تبریز!

جلادین نفسین کسدین دریندن،

آخدی قان بولاغی کوچهلریندن؛

بؤیوک ستارخانین فرمانی له سن

اولدون دؤیوشلرده فرمانلی تبریز.

اوغلون شهریار یاری سسله اویانسین،

الده حیدربابا، اؤنده دایانسین،

شعریمیز وطنین عشقیله یانسین،

سن ای شهریارلی، قظرانلی تبریز!

کاوه تک چکیلجک هر زمان آدین،

ضحاکین لرزیه سالیر بنیادین،

آزاد کؤنوللره انصافین، دادین

ظالمه غضبلی دیوانلی تبریز.

ای دوغما ائللریم، ای تبریزلی لر،

قربانی اولدوغوم امیرخیزلی لر،

وورون دامغانسین ایکی اوزلولر،

دئسینلر آدینا داستانلی تبریز.

ضربه لر ائندیکجه جلاد اوستونه،

قان تۆکوب میندی لر عناد اوستونه،

یاد ائللی قویدولار بیر آد اوستونه،

اؤزونسه آذری عنوانلی تبریز.

سانما اوز چئویریب تبریزدن فلک،

سنین قلبین یانیر، تهرانین اتک،

هانسی بیر اؤلکه دیر سؤیله سنین تک

ائل شاعیری "اوختای" بوگون یاد اولسون،

ائلین شاد ایستردی ائلده شاد اولسون.

قوی بئله گون شهره چیخسین کارناول،

ماراقلی پنجه لر توتسون تار - قوال.

قوی بو گونو دئسین قوجا عاشیقلار،

ائل ایچینده باشی اوجا عاشیقلار.

ظفر لر قازانسین قوجامان تبریز،

یاشاسین. یاشاسین قهرمان تبریز!

دومانلی تبریز!

هاشم ترلان

ندیر آئینداکی او قیریشیقلار

ای باشی بلالی دومانلی

تبریز؟

ندیر کؤکسونده کی کؤزرن یارا

ایگیدلر بئشیگی ایمانلی تبریز؟

هنرین قلمله گلمز تصویره،

دؤزمه دین بهتانا، نه ده تحقیره،

باخمادین قولوندا پاسلی زنجیره،

دئدین: من تبریزم، طغیانلی تبریز!

چالیدیغین ظفره ائلر گونودی،

اولدوزلار آلیشا، تورپاغا ائندی،

بیلیرم هر زمان صبرین توکندی،

اولوبدور ائللری زیانلی تبریز.

تبریز!

احمد شایا (آلو)

لوولاردان یارانیبسان،
 زلفلرتک دارانیبسان،
 ظلمه قارشی دایانیبسان،
 گۆزل شهریم، آنام تبریز!

ستارخانین شهری سن،
 قوجا شرقین سحری سن،
 تاختدان سالدین قجری سن،
 قویما اودا یانام تبریز!

باسغینچی لار سنده باتدی،
 سنی گۆرچک تاجین آتدی،
 سنده اؤز منلیگین ساتدی،
 اولار سنی دانام تبریز!؟

قوچاقلارین قوچاغی سان،
 ایستی آنا قوچاغی سان،
 مدنیت اوچاغی سان،
 دئدین ائله جانام تبریز!

مین ایگیددن نشانین وار،
 دوز عهدین وار، پیمانین وار،
 گولوستانین، ریحانین وار،
 گؤلوم، چشمه، سونام تبریز!

دانسالاردا سنین دوغما دیلین وار،
 اذربایجان آدلی بیر سئوگیلین وار،
 ظلمتی بوغماغا جوشان سئلین وار،
 اغ گونه بویلانان عصیانلی تبریز.

بیر یانین عینالی، بیر یانین سهند،
 خائن لر بوینونا سالیبدیر کمند،
 دوستلارا هر سؤزون، دیلین شکر- قند
 یادلارین گۆزونه تیکانلی تبریز.

بیر سپر اولموسان سن استبدادا،
 ائللرین دار گونده گلیب امدادا،
 قارانلیق یول لاری قویوب آرخادا،
 شرقه دوغرو گئدن کروانلی تبریز.

گئدیکجه بوغولان سسلر اوجالیر،
 دشمن ائل گوجونه باخیب قوجالیر
 سنین ساغلیغینا ایندی ال چالیر
 سئوینیر هر یئتن ایرانلی، تبریز!

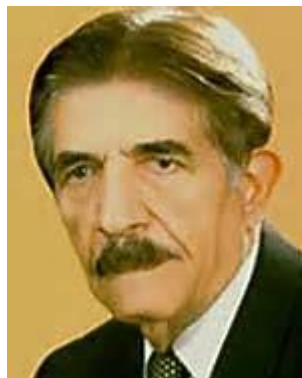
نبی نین آتی دیر میندیگین کهر،
 او دوشمان باشینی کؤکوندن اوزر،
 بیلیرم قالخاجاق ائلین بیر سحر
 اللری نیزه لی، قالخانلی تبریز.

بیلیرم اولماسان آچیلماز بو گون-
 خلقین بوغازیندان آسیلان دوگون؛
 عشق اولسون ای وطن سنین گئتدیگین-
 مقدس یوللارا ای شانلی تبریز!

56/12/10

تبریز حماسه سی

مظفر درفشی

قالخیر اودلار وطنیندن یئنه

اود شعله‌لری

یئنه یوردوم آلیشیب؛

خالقیمین صبر و تحمل کاساسی لبریز اولوب

سانکی شدتله داشیب.

یئنه زرتشت اوجاغیندان اوجالیر شانلی آلوو

یوکسلیر نور حیات؛

یئنه بابک وطنینده یارانیر قانلی قیام

اویانیر شور نجات.

سس دوشوب عالمه: "تبریز یئنه دوردو ایغا-

قانلی تورپاقلاردان؛

انقلاب بایراغی اللرده، بیر الدهه یوموروق

دیریلیب ستارخان.

یئنه قووزاندی خیابانی ائلینده عصیان

یئنه قوپدو توفان؛

یئنه غاصبلره، ظالیملره توتماق دیوان

یئنه عصیان، عصیان.

***

بوغونوق سسله هارایلار اوجالیر، مهممه‌لر:

"غصبکار شاهه اؤلوم!"

تیتره‌دیر یئر- گوئیو بیر لحظه‌ده مین سسلی ندا:

"قانلی دسگاهه اؤلوم!"

"سلطنت محو اولو، کؤکدن قازیلا استبداد

گره‌ک اعدام اولو شاه!"

"گره‌ک استعمار، استثمارا سون قویماق اوچون

ائله‌یک ظولمی تباہ."

xxx

بو شعارلار، بو هارایلار اوجالیر، عرشه چاتیر

خالق دورموش ایغا؛

جلادین تاختینا تهراندا اودور لرزه دوشوب

باشلایب تیتره‌مگه؛

"سؤندورون بو اودو!" - دستور یئنیشیر تهراندان

"یوخسا نابود اولارام"

"ژنرالار! منیم اوچ قوبالی سرکرده‌لریم،

ائدین اقدام، اقدام!"

***

تانکلار، توپلو زره‌لر، کامیون‌لار، جبپ‌لر

صف چکیب قووزاندی؛

یوز سیلاحلارلا مسلح تپه‌دن دیرناغادک

قوشون حاضرلاندی؛

چیخدی تیمسار اوتاغیندان ایپک الجک الدهه

دؤشو بیر پارچا مدال؛

زرلی کاسکت پایاغی، برق وورور چکمه‌لری

اؤزو لاکین بد حال؛

سؤیله‌ییر غیضیله سربازلارا: "لازیمدی تلاش،

سسلی سوسدوراسیز!

قورقوشونلارلا، باریتلا شاها پیس سؤیله‌یینین

دیلینه اود ووراسیز!

ماشانی چکمه‌ده تردید ائله‌سه هر سرباز

اؤزو اعدام اولاجاق؛

بو مدال لار کی گؤرورسوز بیری بیر قان ایزی‌دیر

یوخدو رحمیم آنجاق"

یولا سالدی بو جنایت، بو اؤلوم کاروانینی

او شرفسیز غسال؛

تؤکه قارداش قانینی قارداش الیه بلکه

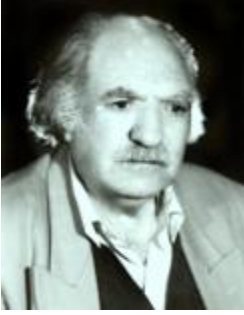
آلا بیر تازه مدال.

چاندی او لحظه کی دوردو اوز- اوزه سربازلار

قهرمان ملت‌ایله؛

بیر داها دفعه مقابل دایانیب تاریخده

سونگو حریت‌ایله.

تبریزیم!

قافلانتي

آنا يوردوم گۆزل وطن!
هر بوجاغين ياشيل چمن،
گۆزليکده بير دنه سن،
سنسن منيم ايکي گۆزوم،
آ تبریزیم، آ تبریزیم!

بسليديگين آذر ائلی -
سنده آچدی شیرين ديلي،
ئولادلارين ائل بولبولو
سنييله اولدو آغ، اوزوم،
آ تبریزیم، آ تبریزیم!

گول - چيچکلی چؤلرينه،
آدلی - سانلی ائلرينه،
بالدان شیرين ديلرينه -
فرحلنديم نغمه دوزوم،
آ تبریزیم، آ تبریزیم!

ايگيدلرين عرصه يئتير،
دوزلرينده لاله بيتير،
حق يولوندا جاندا کئچير،
غيرتینه قوربان اولوم،
آ تبریزیم، آ تبریزیم!

باشی قارلی داغلاريندا،
گول - چيچکلی باغلاريندا،
او بختيار چاغلاريندا
"قافلانتي" يام فاليب ايزيم،
آ تبریزیم، آ تبریزیم!

Qaynaq: www.azer-online.com

قوشونا امر اولونور خالق اوزونه آتش آچين
ايلديريم سانکی شاخير؛
گولله، ال بومباسی بير لحظه ده خالقين اوزونه
بورلاغان سئل تک آخير.

سريلير تورپاغا اونلارلا مبارز انسان
سيچرايير هر يانا قان؛
ايستی قانلا بويانير يئر، آسفالت، ديوار
يول آچير ميدانا قان.

قان توتوب گۆزلرينی خالق چکيلمير دالييا
گۆتوروب ملتي شور؛
يئنه آتش آچيلير اولدو مسلسل لردن
يئنه بير عده دوشور.

پوسکورن يئل کيمي شهری بورويور خالق سسی
نعره لر اوج توتور؛
"قان ايچن شاهه اولوم، شاهه اولوم، شاهه اولوم"
سؤز بودور، ويرد بودور.

***

يئنه حمله، يئنه گولله، يئنه سينه، يئنه قان
يوخ، بو اولماز ايشدير؛
داها ايستکلری، نهضت لری قاندا بوغماق -
زامانی کئچميشدير.

کهنه قانلارلا بو گونده تزه قانلار قاريشيب -
قوجامان يوردومدا؛

جوجريب بوی آتاجاق قانلی قيزيل گول وئرجهک
قهرمان يوردومدا.

من امينم کی بوتون ايرانا شانلی وطنيم
يئنه سرمشق اولاجاق؛

تاپدالانميشلارا: فارسا، بلوچا، کورده، لورا
او آزادلیق آلاجاق.

قیش 1356

آخرین اجلاس

علی مرادی مراغه ای

مستند تاریخی «آخرین اجلاس» به نظرم شاید بهترین و

جذابترین مستندی باشد که در سالهای اخیر در مورد چگونگی سقوط جمهوری آذربایجان در 1920م ساخته شده دولت دمکراتیک محمدامین رسولزاده جوان، بیش از 23 ماه دوام نیارود چون بولشویکها به محض اینکه در مسکو قدرت خود را مستحکم کردند ارتش سرخ بسوی جمهوری نوبنیاد آذربایجان سرازیر شد.

اما آنچه شگفت انگیز بوده اینکه، کمونیستهای خود آذربایجان که در مجلس آذربایجان نماینده بودند قبل از اینکه ارتش سرخ به باکو برسد به عنوان ستون پنجم ارتش سرخ عمل کرده و از پشت به کشور خود (آذربایجان) خنجر زدند! ابتدا قدرت از حزب مساوات و رئیس جمهور محمدامین رسولزاده به کمونیستهای آذربایجان منتقل شده سپس آنها این قدرت را در سینی طلایی به روسها و ارتش سرخ تقدیم کردند و به استقبال آنان رفته ارتش سرخ را به مانند اسب تروا تا قلب کشور خود باکو هدایت کردند. آنان در واقع نقش دسته تبری را بازی کردند که گویند زمانی، تیغه اش بر جنگل افتاده و باعث ترس درختان شده بود درختی کهنسال، به آنان گفت این تیغه به تنهایی ترسی ندارد از زمانی بترسید که یکی از شماها در سوراخ او رفته و دسته او شوید!...

اما آنچه از عبرتهای روزگار بوده و برای همیشه خواهد ماند عاقبت شوم کسانی است که در آن لحظات حساس تاریخی، به مردم خود پشت کرده به بیگانه پناه بردند. تقریباً تمامی کسانی که در سقوط

دولت جوان رسولزاده نقش اصلی بازی کرده و گرانبهاترین خدمات را بولشویکها و ارتش سرخ نمودند همگی سرانجام بدست همان رفقای بزرگ روسی کشته شدند! آنان در ابتدا به آب و نان و مقام رسیدند اما سرانجام بزودی دوران وصلت و ماه عسل سپری شد و همگی در تصفیه های استالینیستی سربه نیست شدند و هیچکدام جان سالم بدر نبردند :

نریمان نریمانف در حاکمیت کمونیستها، رئیس شورای کمیسرهای خلق شد اما در 1925م به ناگهان در مسکو به وضعی نامعلوم درگذشت .

علی حیدر قارایف دبیر اول حزب کمونیست آذربایجان شد برجسته ترین خدمات را به ارتش سرخ و روسها نمود اما در 1938م پس از تحمل ماهها زندان و شکنجه، اعدام گردید.

حمید سلطانف به وزارت رسید اما در 1938م دستگیر و سپس جلوی جوخه اعدام قرار گرفت.

میرزا داود حسین اف به وزارت رسید اما در 1938م در تصفیه های استالینیستی اعدام شد.

غضنفر موسی بی اف به مسندهای متعدد رسید اما در 1937 دستگیر و یکسال بعد اعدام شد.

چنگیز ایلدریم به وزارت رسید اما در 1938م گرفتار شده اعدام گردید.

داداش بنیادزاده به مقامات بالا رسید اما در 1938م به جوخه اعدام سپرده شد.

محمدحسن حاجینسکی ده سال به روسها خدمت کرد اما در 1930م دستگیر و چون نتوانست شکنجه ها را تحمل کند خودکشی کرد...

مستند «آخرین اجلاس» با آخرین جلسات پارلمان جمهوری آذربایجان آغاز میشود که بحث در مورد حمله ارتش سرخ به آذربایجان و چگونگی دفاع و مقاومت در مقابل آن است و در ادامه مستند، پس از فروپاشی جمهوری آذربایجان و پایین آوردن پرچم آن و تسلط هفتاد سال حکومت کمونیستی دوباره همان پرچم بالا می رود: روزی پرچم برافراشته میشود و هرگز پایین نخواهد آمد...

این مستند تاریخی 58 دقیقه ای برای خوانندگانی که علاقه مند به پژوهش در حوزه تاریخ قفقاز هستند جذاب خواهد بود مستند به زبان ترکی است اما دارای زیرنویس انگلیسی می باشد.

ایلین سننتیابرینادک داوام ائتمیش و ایران آذربایجانینی "موللا نصرالدین" -ی آدینی قازانمیشدی. "موللا نصرالدین" ژورنالی نین تاثیری ژورنال اؤز اوسلوبو و دئموکراتیک گؤروشلری ایله "موللا نصرالدین" -ه بنزه یپردی. حتی بیرینجی نؤمرده "آذربایجان" ژورنالی موللا نصرالدینین شکلی ایله ایران

مطبوعات تاریخیندن بیر یاریق

آذربایجان ساتیریک ژورنالی حاقیندا معلومات

"آذربایجان" ژورنالی نین بیرینجی نؤمره سی 1906-جی ایل دئکابری 6-دا تبریزده چیخمیشدیر. ژورنال "موللا

آذربایجانینی تمثیل ائدن حاجی بابانین بیر یئرده شکلینی وئرمیشدی:

"آذربایجان" ژورنالیندا تئز-تئز "موللا نصرالدین" دن کاریکاتورالار و ماتریاللارینا او یغون یازی و شکیلر وئریلیردی. ژورنالدا "موللا نصرالدینه جاواب" آدلی ساتیریک شعر درج اولونموشدو. شعر صابیر ساتیراسی نین تاثیری ایله یازیلیمیشدیر:

نصرالدین "عننه لرینی داوام ائتدیرن مجموعه لر دن بیری اولوب. م. س. اوردوبادی یازیر:

ستارخان "آذربایجان" ژورنالی نین بیرینجی نؤمره سینی گؤردوکده: "بو گون آذربایجان خالقینی میلی بایرامیدیر" دئمیش و آغلامیشدی."

حقیقتاً ده ژورنالین نشری و فعالیتی بیلاواسیطه ستارخانین آدی ایله باغلیدیر. همین ژورنال 1907-جی

ژورنالین رئاكتورو علی قولو صفروو تبریزین قاباقجیل ضیالیلاریندان ایدی. محمدعلی تربیت "دانشمندان آذربایجان" کیتابیندا ع. صفرووون شخصییتی و فعالیتتی حاقیندا دانیشاراق گوستریر کی، او، "شنامه"، "احتیاج" و "ایقبال" قزنتلرینین رئاكتورو و ناشیری اولموشدور. ع. صفرووون میرزه جلیل له شخصی دوستلوغو وار ایدی.

ژورنالین ع. صفروودان باشقا اساس موحریرلری خازیم و صراف ایدی. تبریزین آردینجا "موللا نصرالدین" جبهه سینه باکی ضیالیلاری قوشولدو.

ژورنالین فعالیتینی دایاندرماسی

ستارخانین رهبرلیگی ایله اینقیلابی حرکات گئیشلندیکجه "آذربایجان" ژورنالی نین صحیفه لرینده مضمونجا داها دولغون و گئیش یازیلار درج اولونوردو. مثلاً، ایکینجی نؤمره نین باش مقاله سینده روسیادا باش وئرمیش اینقیلابی حرکاتدان و روس-ژاپن موحریره سیندن بحث اولونور. ژورنال اوخوجولاری نین نظرینه چاتدیردی کی، ایران موطلقیتیندن داها قووتلی اولان روس چاریزمینی زحمت کئش کوتله سارسیدا بیلیمشیدیر. ایران موطلقیتینی ده سارسیتماق اولار.

"آذربایجان" ژورنالی نین بئله فعالیتتی یئرلی مورتعولرین و او گونکو حاکیملری نین دیققتینی جلب ائتدی. اولار ژورنالین باغلانماسی اوچون اللریندن گله نی ائتدیلر. اینقیلاب 1907-جی ایلین آوقوست-سنتیابر آیلاریندا بؤیوک تهلوکه قارشیسیندا قالارکن ژورنال دا آغیر وضعیتده دوشدو. 1907-جی ایلین سنتیابریندا 21-جی نؤمره دن سونرا باغلانندی. عؤمرونون چوخ آز اولماسینا باخمایاراق "آذربایجان" ژورنالی آذربایجان ادبیاتی و مطبوعاتی تاریخینی اؤیرنمک اوچون بؤیوک اهمیته مالیکدیر.

قابناق: آذربایجان مطبوعات تاریخی، آ.ب. شاهوئردی یئو. ص. 248، 2006

ژورنالین نثرله یازیلیمیش فئلیئتونلاریندا دا، خبر، تئلقرام و س. یازیلاریندا دا "موللا نصرالدین" مؤلیفلری نین قووتلی تاثیری اولوب.

ژورنالین 3-جو نؤمره سینده وئریلن شکیلده تیریکخانا تصویر اولونور. 5-6 نفر تیریکچی نین قارشیسیندا مانقال، دم چایدانلاری واردیر. اولار تیریکین تاثیریندن خومارلانمیشلار. بو کاریکاتورا ایران آذربایجانیندا چوخلاری نین حیاتیینی فعالیتیندن قویان، سوستلشدیرن تیریک علیه ینه کسکین هوجومدور.

همین کاریکاتوراداکی دئموکراتیک فیکیرلره ژورنالین نثر و نظمله یازیلیمیش فئلیئتونلاریندا دا راست گلیمک اولور. مثلاً، "حراج و یغما" آدلی فئلیئتوندا ایراندکی آجیناقلی وضعیت تصویر اولونور و بو وضعیتین نه واخت دوزله جگی سوروشولور. همین فئلیئتون "موللا نصرالدین" ژورنالیندا گئدن "سوال و جواب" فئلیئتونون تاثیری ایله یازیلیمشیدیر.

ژورنالدا عکس اولونان مؤوضولار

ایران آذربایجانیندا کندیلیرین مولکدارلار طرفیندن ایستیشار اولوندوغو ژورنالین بیرینجی نؤمره سینده وئریلمیش بیر کاریکاتورادا آیدین عکس ائتدیریلیمشیدیر. "ارباب و رنجبر" آدلانان بو کاریکاتورادا بونویوگون و شیشمان بیر مولکدار تصویر اولونور. اونون قارشیسیندا جیرجیندیر ایچریسینده کندلی اؤز عایله سی ایله دایانمیشدیر. بالاجا اوشاق الینی آغزینا آپاراراق آج اولدوغونو بیلدیریر، مولکدارلا کندلی نین آراسیندا بوغدا تپچیکلری واردیر. بؤیوگون اوستونه "اربابین پایی" ،کیچیگی نین اوستونه "رنجبرین پایی" یازیلیمشیدیر. کندلی الی ایله تاخیلا ایشاره ائدیپ آز اولدوغونو بیلدیریر. مولکدار ایسه غضبلی باخیشلارلا آز قالا کندلینی پارچالاماغا حاضیرلاشیر. کاریکاتورا کندیلیرین آجیناقلی وضعیتینی آیدین گوستریردی.

رئاكتور و دیگر امکداشلار

الغ بیک یک شخصیت جهانی

یازار : م.هارای

با فرمان الغ بیک در بخارا، سمرقند، غزندیوان مدرسه ها و در مرو موسسات خیریه گشایش یافت.

در مدارس علاوه بر علوم دینی، علوم عصری نیز تدریس می گردید، کار مدرسه بی بی خانم مقبره امیر تیمور و انسمبل شاه زنده به پایه اکمال رسید. الغ بیک کاروان سراها، چارسو ها و حمام ها بنا نمود.

بیک در رشد و انکشاف علوم میراث گرانبهای از خود گذاشته است، که از جمله در ستاره شناسی اثر مشهور او زیچ الغ بیک مشهور به زیچ گورگانی است. در رصد خانه او با مشاهدات ستاره ها جدولی ترتیب داده که از اهمیت خاص برخوردار است.

به آن اثرش خود به صفت عالم ستاره شناس بزرگ جهانی شناخته شده است. این اثر به فارسی تحریر گردیده و بعداً به عربی ترجمه شده است. حیدر میرزا در تاریخ « رشیدی خود » از اثر دیگر او « تاریخ اولوس ترک » نام می برد. که در دو نسخه این اثر در کتابخانه استانبول و دو نسخه خالصه شده این اثر در کتابخانه اندیا آفیس و در موزیم بریتانیا نگهداری می شود.

رصد خانه الغ بیک در سمرقند

اثر دیگر او در تاریخ بزبان ترکی تحریر یافته است که در شناخت حیات سیاسی متصرفات چنگیز خان در نیمه اول قرن 13 و 14 از اهمیت خاصی برخوردار است.

الغ بیک به طبیعت و موسیقی علاقه خاص داشت و شعر نیز می سرود. امیر علی شیر نوایی در مجالس النفایس و ابوطاهر خواجه در اثر ثمریه نمونه یی از اشعار او را آورده است. در مورد موسیقی نیز تالیفی دارد. در زمان الغ بیک آثار زیادی از عربی و فارسی به ازبکی (ترکی) ترجمه گردیده است؛ و در کتابخانه های او در بیشتر از 1500 جلد کتاب موجود بود.

الغ بیک با آثار کلاسیک افلاطون، ارسطو و کبیر آشنایی داشت و همچنان علمایی چون احمد قرغانی، البیرونی، ابن سینا، خوارزمی معرفت کامل داشت. در سال 1420 مدرسه الغ بیک نه تنها مرکز تحصیلات

الغ بیک محمد ترغی در 32 مارچ 1393 م در جریان های حربی امیر تیمور تولد یافته است. الغ بیک به صفت ستاره شناس، ریاضی دان و شخصیت بزرگ دولتی در راه علوم خدمات بس ارزنده علمی از خود به میراث گذاشته است.

طفلی او یک جا با پدر بزرگش در جهان کشایی ها گذشت و تیمور به تربیت نواسته تحت نظر دانشمندان توجه زیاد داشت. الغ بیک به علوم دینی و طبیعی دسترسی پیدا نموده به زبانهای عربی و فارسی بلدیت تام پیدا کرد و اکثر عمر خود را در کتابخانه پدرش می گذرانید. تیمور بدون در نظر گرفتن خورد سالی او در امورات کشور داری آموزش داد و در جلسات اجتماعات دولتی اشتراک می کرد در سال 1403 برای نواسه اش تیمور تاشکینت، سوم، چمبول، اسپره و تمام مغولستان را تقدیم داشت.

بعد از وفات تیمور در سال 1405 بین فرزندان بالای حاکمیت نزاع پیدا گردید در سال 1409 خ در مرکز خراسان هرات شاهرخ میرزا و در ماورالنهر الغ بیک 15 ساله در سمرقند حاکمیت داشت. در سال 1424 م نیروی الغ بیک به مغولستان حمله نمود در بهار سال 1425 م آن جا را متصرف گردید.

در سال 1347 بعد از مرگ شاهرخ میرزا به قصد یکجا ساختن خراسان و ماوراالنهر کوشید. بدون توجه به مخالفت ها در زمستان سال 1449 هرات را فتح و عبداللطیف پسر خود را حاکم آنجا تعیین نموده، راهی سمرقند گردید. دوره سلطنت الغ بیک 1409 - 1449 دوره پر شکوه بود. آثار هنری، معماری و ادبیات رشد نموده و علوم طبیعی و تجارت انکشاف یافت.

را کشتند و دست آورد های او را پایمال کردند. اما اندیشه و جهان بینی او و کار های عملی اش در تاریخ بشریت و شرق و غرب از اهمیت خاصی برخوردار است.

با گذشت زمانی بعد از وفات این دانشمند بزرگ اثر پر بهایش مشهور به « زیچ گوگانی » در دنیای مدرن اروپا راه یافت و از طرف گریوس آماده چاپ گردید. در سال 1643 از طرف یونورسیتی آکسفورد چاپ گردید. این اثر گراندرد در سال 1690 در پولند و در سال 1611 - 1678 بنام « اطلس ستاره های آسمان » به زبان لاتین به نشر رسید. دانشمندان شرق شناس انگلیسی ژ. دلیمبر (قرن 19) ستاره شناس آلمانی، ل. سدی قرن 19 ، ک. پتربی (1806 - 1880) ستاره شناس آلمانی ک. پروکیلن (1868 - 1956) آلمانی و دیگران در مورد اثر زیچ گوگانی تحقیقاتی نمودند. و زیچ گوگانی به زبان های مختلف جهان در اروپا و قطعه آمریکا و در شهر های مختلف چاپ گردیده است.

دانشمندان زیاد کشور های ترکیه، ایران، افغانستان، هندوستان و اروپا از اصول تحقیقات الغ بیک ضمن سمینار ها و کنفرانس ها برگزار می نمایند، که در سال 1375 م در مزار شریف نیز سمینار در هتل ترابی برگزار گردید و به این مناسبت لیسه خراسان به نام لیسه الغ بیک نام گذاری گردیده بود که در سال 1382 م. دو باره نام آنرا حذف نموده و لیسه را به نام شخص دگری گذاشتند.

دوران زندگی الغ بیک اولین بار توسط دانشمند روسی برتولد آموخته شد و در سال 1908 باستان شناس دیگر روسی و. ل. پاتکین خرابه های رصد خانه را کشف و دو باره احیا گردید و توجه سیاحان و جهان گردان را به خود جلب نموده است. سالانه هزار ها جهانگرد از آن بازدید می نمایند.

عالی بود، بل یک جا با رصد خانه اش مرکز تحقیقات و اکادمی آن زمان نیز به شمار می رفت.

قاضی زاده رومی ستاره شناس، ریاضی دان و عالم مشهور همان دوران استاد الغ، بیک نه تنها مرکز تحصیلات عالی بود و الغ بیک خود از ستاره شناسی در این مدرسه درس می داد. غیاث الدین جمشید کاشی، معین الدین و محمد پیر فانی از جمله استادان مشهور او بود. دولت شاه سمرقندی می نویسد: الغ بیک در هندسه مانند اوقلیدس و در ستاره شناسی مثل بولوسیمی می باشد. در اکادمی الغ بیک از طرف غیاث الدین کاشی کسر اعشاری اختراع گردید که بعد از گذشته 150 سال دانشمندان اروپا به کشف آن موفق گردیدند. اندازه ساین یک زاویه را الغ بیک و کاشفی و همچنین معادله یک مجهوله درجه سه و قیمت پای را تا 17 رقم اعشاری کشف نموده اند. ایشان به خاطر کشف راز های کاینات با تجهیزات مکمل رصدخانه اعمار نمود.

با وجود نبود آلات متکامل و پیشرفته با استفاده از رصدخانه حرکات آفتاب و مهتاب را حساب نمود که با محاسبات امروزی فرق اندک دارد. این تفاوت در درجه نیست و فقط در دقیقه و ثانیه فرق ناچیز دیده می شود. و حساب سال و تاره الغ بیک با حساب حاضر بسیار نزدیک است.

الغ بیک 360 روز 6 ساعت 10 دقیقه 8 ثانیه در اصل 360 روز 6 ساعت 9 دقیقه 6 ثانیه

الغ بیک و نماینده گان مکتب او در آسیای میانه و شرق نزدیک حامی تفکر اجتماعی و فلسفی بوده بدون در نظر داشت مخالفت ها در رشد علمی و حرکت که باعث سعادت مندی انسان است می داند. او به نقش وسایل علمی اعتبار بزرگی را قایل است.

او معتقد است در راه یافتن به حقیقت علوم نقش ریاضی بسیار بزرگ است. و تحقیقات او نیز به این امر استوار است. ام این حرکات شجیعانه علمی او به مخالفت ها کشانیده شد. به اثر این مخالفت ها خودش

خاطره‌های خوب

ابراهیم ساوالان

شهریار از مادر در مورد دوستان کودکی می‌پرسد و مادر می‌گوید که برخی از آنها در وقایع سال گذشته (حمله ارتش شاهنشاهی به آذربایجان) کشته شدند. او به فکر فرو می‌رود که چقدر نسبت به دوستان و سرزمین خود بیگانه بوده است. حیدربابای شهریار مصداق بارز نجات یک انسان توسط زبان مادری، خاطرات دوره کودکی و خانه است که آلیوشا به آن تاکید می‌کند:

هئی دوزولور گۆزلریمین رفینده

خیمه ووروب خاطره‌لر صفینده.

قالیب شیرین یوخو کیمی یادیمدا

اثر قویوب روحومدا، هر زادیمدا.

بیر سینما پرده‌سیدیر گۆزومده.

ایندی ده وار داماغیمدا داد وئرر.

از آنجا که شاعر وطن و ملت خود را فراموش کرده بود می‌ترسد آنها نیز او را فراموش کنند و در این منظومه بیش از ده بار از آنها می‌خواهد فراموشکاری او را بخشیده و او را از یاد نبرند:

منیم ده بیر آدیم گل‌سین دیلیزه

بیزدن ده بیر ممکن اولسا یاد ائله

بیزدن ده بیر یاد ائیله‌ین ساغ اولسون

یئل گلنده وئر گتیرسین بویانا

بیزده واللاه اونوتماریق سیزلری

بیزدن ده بیر سن اولارا قصه دیء...

همه ما خاطراتی سالم، زیبا و مقدس از مناسبت‌هایی مانند شب چیلله‌ی دوره کودکی داریم و شاید همانها باعث نجاتمان شده‌اند و بهتر است در این شب خاطره‌های ماندگاری برای کودکان بسازیم تا شاید همین خاطره شب چیلله، آینده آنها را در مقابل دیو از خود بیگانگی بیمه کند و شعری از شهریار نیز برایشان بخوانیم.

@ibrahimsavalan

در واپسین صفحات برادران کارامازوف، آلیوشا در «موعظه‌ی کنار سنگ» به نوجوانان می‌گوید که در زندگی چیزی والاتر، قدرتمندتر، سالم‌تر و نیکتر از «خاطره‌های خوب» نیست، «مخصوصاً خاطره‌ی دوره کودکی و خانه». از منظر آلیوشا اگر کسی تنها یک خاطره نیک و مقدس از دوران کودکی داشته باشد، همین خاطره او را نجات خواهد داد. خاطره کودکی خود آلیوشا مربوط به روزی است که مادرش در برابر تمثالی مقدس زانو زده، دعا می‌خواند، گریه می‌کرد و سپس آلیوشای کوچک را در آغوش خود فشرده بود. شهریار زاده تبریز است. بچه که بود بخاطر ناآرامی‌های تبریز، پدرش خانواده را به روستایی در دامنه حیدربابا فرستاد و شهریار همانجا خاطراتی زیبا، سالم و مقدس را تجربه کرد. آنگاه که رهسپار تهران شد همه آن رشته‌های نامرئی را که هر انسانی را با تاریخ و جغرافیایش پیوند می‌زند فراموش کرده و به قول خودش «فارس شد». تا اینکه پدر مُرد و مادر مجبور شد پیش پسرش در تهران برود. شهریار می‌گوید که با ورود دوباره مادر به زندگی‌ام «دوباره ترک شدم». زبان ما خانه‌ی تاریخ، جغرافیا و هستی ماست که مادر همه آنها را با خود به تهران آورد. او شهریار چهل ساله‌اش را در آغوش فشرده. زبان ترکی و آغوش مادرانه یکراست شهریار را به دوره کودکی و خاطرات مقدس دامنه حیدربابا پرتاب کرد و از دهان گرگ آسیمیلیاسیون نجات داد:

حیدربابا چکدین منی گتیردین

یوردوموزا- یووامیزا یئتیردین

یوسفیوی اوشاق ایکن ایتیردین

قوجا یعقوب ایتیمیشم ده، تاپیبسان

قووالایب قورد آغزیندان قاپیبسان.

میرزا مضطر اردبیلی

متعدد : میرزا ، میرزه جبار ، میرزه مضطر صدا می کردند .

میرزا مضطر در دوره آغازین شعر و شاعری ، از محضر استاد عارف بیضای اردبیلی بهره ها برد و با مرحومین یحیوی ، ذاکر ، کاتب ، غمگین ، احزن ، ناطق ، مطلع و صدر الممالکی در ارتباط کامل بود .

مرحوم مضطر دارای یک فرزند بود به نام فیروز که در ایام جوانی در اثر تصادف در گذشت و از این ماتم ، غصه ایی سنگین بر دل حساس شاعر مستولی شد و سوز نهان را در قالب مرثیه های جانسوز فرو ریخت . در زبان حال جناب رباب نسبت به فرزند تشنه لبش چنین می سراید :

اصغریع ، ای پر شکسته بولبولیم یات ساکت اول
آغلاما ، لای لای بالام ، لای لای گولوم ، یات ساکت اول
آغلابیب آرامیم آلدون ، دردباک ائتدون منی
موپریشان ، دل پریشان ، سینه پاک ائتدون منی
هم هلاک ائتدون اوزووی ، هم هلاک ائتدون منی
آغلاما ، لای لای بالام ، لای لای گولوم ، یات ساکت اول
در بایی دیگر با اندوهی بسیار چنین می سراید :
نه سرو تک بیفیلیب سان پمن ده یا ولدی
نه یاتمیشان ، بو نه یاتماقدی سنره یا ولدی
اوره گیمین باشی یاندی ، سسون یئنتره منه
اوره گوون باشینا اوخ ده گئنتره یا ولدی

استاد مضطر ، بنیانگذار انجمن شعرا و نوحه خوانان اردبیل می باشد . نخستین بار ، در مراسم سوگواری حضرت مسلم بن عقیل ، گروه کثیری از شاعران و نوحه خوانان را گرد آورد و به رسم قدیم در مسیر محلات ششگانه مسجد جامع ، پیر عبدالملک ، اوچ توکان ، صوی ، بلاغ باشی (سرچشمه کنونی) ، اونچی میدان و

توسط حامد یوسف پور سولا

جبار خلیل وند فرزند مشهدی جلیل ، در سال 1272 خورشیدی در کوچه علی از توابع محله پیر عبدالملک قدم به عرصه وجود نهاد . پس از ورود به مکتب خانه استاد میرزا عزیز مرحوم ، سالیان دراز همدرس و همکلاسی استاد یحیوی بود . در جوانی به اهل بیت عصمت و طهارت دلبستگی شدید پیدا کرد ، بویژه مظلومیت سالار شهیدان و خاندانش دل و جان را آزد . به همین لحاظ برای بیان مکنونات قلبی ، به شعر و سخنوری روی آورد و با تمسک به آیه شریفه (امن یجیب المضطر ...) تخلص مضطر را برای خود بر گزید . پس از پایان دوره مکتب خانه وارد بازار گردید ، همین دوره مقارن با سقوط سلسله قاجار و آغاز دوره سلطنت پهلوی است . مضطر در فن نگارش مهارتی بر هم زده بود ، دفترداری در نزدیکی زندان سابق اردبیل واقع در حد فاصل بین تازه میدان و ارمنستان قدیم افتتاح کرد و به کتابت عریضه ها ، لوایح ، قولنامه ها و اسناد معاملات مردم اشتغال ورزید . به همین دلیل استاد را با عناوین

شده است و در بالای سر آنان ابیات ذیل به چشم می خورد : اگر از خدمت شاهم هزارن سال دورم من غلام درگه مولا رضا مفتاح پورم من حسین جان مضطر پیرم ، غریق بحر تقصیرم به فریادم برس میرم ، غذای مار و مورم من حسین جان یحیوی روسیاهم در صف محشر ز کوی لطف تو محتاج اخذ ذره نورم من بنالم نوحه خوان دادو دعایم در مجلس ماتم غلام آستان پاک عباس غیورم من

استاد مضطر در اواخر عمر به سرطان معده دچار گردید ، مدتی در بیمارستان سینا (تهران) بستری شد و در همانجا نیز در سن 57 سالگی جان به جان آفرین تسلیم کرد و پیکرش به شهر مقدس قم انتقال یافته و به خاک سپرده شد . تاریخ وفاتش را 1328 خورشیدی ذکر کرده اند. در پایان سه بند یکی از سروده های استاد که حاوی نکات اخلاقی و اجتماعی و انتقادی از پاره ایی اعمال و رفتار مردم می باشد برای حسن ختام نقل می گردد :

امر قرآن است صاحب مال و ثروت بالتمام بی بضاعت را همیشه سیر سازد از طعام لیک در این شهر ، رسمی یافته ماه صیام صاحبان مال ، احسان را به یکدیگر کند روزگار آئینه را محتاج خاکستر کند

پیش تو آماده هر شب جوجه ها بهر خورش روی یکدیگر لباس پشم پر قیمت بیوش آن گرسنه عور ، زنهار که شده خانه به دوش از حیا فرزند خود را بر رخس معجز کند روزگار آئینه را محتاج خاکستر کند.

مشهدی جبار مضطر ، اهل شهر اردبیل گرچه در انظار ، این مخلوق خوار است و ذلیل این مرا عیبی نباشد ، گوش کن آرم دلیل زر همیشه ، صبر سوز آتش زرگر کند .

عالی قاپو به راه افتاد و گویند شعری را که دسته مزبور ذکر می کرد این بیت بود :

ای اهل شهر اردبیل ، مسلم شهید اولدی
فرزند دلبند عقیل ، مسلم شهید اولدی

با این حرکت به برنامه های عزاداری رونق و شکوه خاصی بخشید و عمال رضا خان نتوانستند از حرکت دسته ها ممانعت به عمل آورند.

اساساً شاعران حسینی در احیای فرهنگ عاشورا و ترویج زبان مادری خود (تورکی) نقش بر جسته ایی ایفا کرده و می کنند و از این دیدگاه مضطر مرحوم هم شایان تقدیر فراوان می باشد .

استاد در پاسخ به کسانی که تخلص مضطر را به دلیل معنی ناگوار آن نمی پسندیدند این بند مخمس را سروده است :

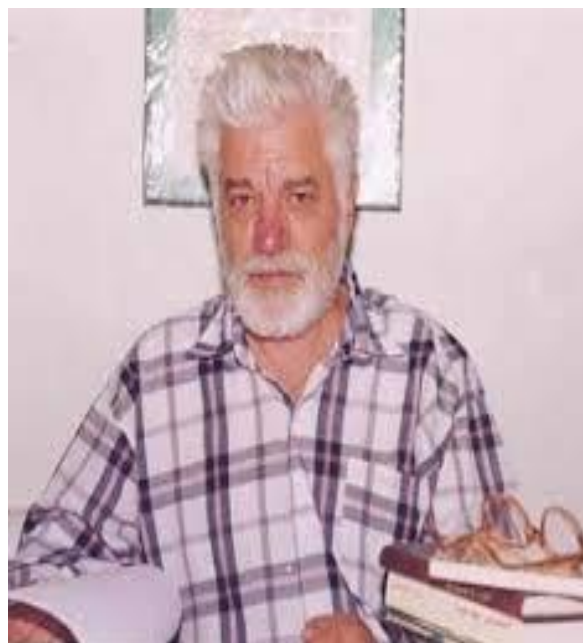
صغیر اولان هله ، ای دل ! کبیر حساب اولماز
کی هر لیسانسه و دیپلم ، دبیر حساب اولماز
اونی یقین بئت ، روباه ، شیر حساب اولماز
محقر آدیله ، انسان حقیر حساب اولماز
یلان یئرّه ، قوری نام و نشانی نئيله ییرم

آثار بر جی مانده از استاد شامل دو جلد مجموعه مدایح و مراثی است .

جلد اول (یادگار مضطر) نام دارد که در 630 صفحه با نظارت شخص شاعر چاپ و منتشر گردید . اما جلد دوم که (سیل سرشک) نام گرفت در 615 صفحه چند سال پس از فوت استاد ، با همت اردبیلی های مقیم تهران به زیور طبع آراسته شد . یکی از عکس های تاریخی که در ماه شعبان 1368 قمری (1328 خورشیدی) گرفته شده تصاویر دو شاعر فرهیخته مضطر و یحیوی و دو نوحه خوان برجسته حاج حسینقلی داودی و حاج رضا مفتاح پور با عکس دو فرزند تاج الشعرا ، مرحوم مضطر و حاج رضا دیده می شود . این عکس قبل از تشرف به عتبات عالیات برداشته

نکاتی در باب نسیمی پژوهی

دکتر ح. م. صدیق امام زین العابدین^(ع) معصوم،
 محمد باقر^(ع) ین خاص لشکری ام،
 امام یم جعفر صادق^(ع) دیر اما،
 سان یر منکر منی کیم سرسری ام.
 موسای کاظمی^(ع) بیلدیم حقیقت،
 علینی^(ع) تان یدیم خوش جوهری ام،
 محمددیر تقی^(ع) و متقی هم،
 نقی^(ع) جان یم، غلام عسکری^(ع) ام،
 محمد مهدی^(عج) چون حق حجت الله،
 افلاری سئومینلردن بری ام. (ص 171).¹

-1-

در گفتار حاضر پیرامون مذهب، مسلک، منسوبیت قومی و زادگاه سید عمادالدین نسیمی بحث می‌کنیم.

1- مذهب نسیمی

در باب دین و مذهب نسیمی، هیچ شکی نیست که وی مسلمان شیعی مذهب دوازده امامی بوده است. در هر دو دیوان فارسی و ترکی خود، بارها از چهارده معصوم^(ع) یاد کرده است. ردیف‌هایی مانند یا محمد^(ص)، یا علی^(ع)، یا حسین ابن علی^(ع)، یا علی المرتضی^(ع)، محمد^(ص) و غیره دارد. در یکی از غزل‌هایش گوید:

من اول صادق کلامم، جعفری ام،
 حقیقت سؤیلم، حق، حیدری ام.

حسن^(ع) نور رضا^(ع) دیر، جمله چشمیم،
 حسین^(ع) کربلان ین یاورى ام،

به نظر می‌رسد، اصلاً نیازی به بحث پیرامون مذهب سید عمادالدین نسیمی وجود ندارد در دیوان ترکی‌اش 29 قصیده و غزل در مدح و ستایش امامان شیعه آمده است. قصیده با ردیف «یا حسین!» به مطلع زیر در دیوان ترکی وی، شاید بتوان ادعا کرد که از اولین سروده‌های رثایی کربلایی بیش از صفویه در ایران به شمار می‌رود:

ای اهل دینه سرور و سردار یا حسین^(ع)،

وی مصطفی^(ص) یه مونس و غمخوار یا حسین^(ع)، (ص 162)

مناقب اهل بیت^(ع) در دیوان نسیمی، اگر اشعار دسته‌گرفته را در نظر نیاوریم، به لحاظ حجم مسبوق به هیچ سنتی در تاریخ شعر ترکی در آذربایجان نبوده است و شاید بتوان ادعا کرد شیعه‌های وی که قبل از «شهدانامه»ی نشاطی سروده شده، نخستین مجموعه‌ی مناقب و مراثی اهل بیت^(ع) به شمار می‌رود.

2- مسلک نسیمی

¹ شماره صفحه‌های اشعار در این مقاله مربوط است به: نسیمی، عمادالدین. دیوان اشعار ترکی، تصحیح ح. م. صدیق، انتشارات اختر، 1380.

اندیشه‌ورزان مسلمان و غیرمسلمان از مبانی اعتقادی حروفیان دارند، ما این نحله‌ی اندیشگی را یک خیزابه‌ای قرآنی و اسلامی می‌شناسیم که از بطن مذهب شیعه پدید آمده است. آنچه غربیان حروفیه را مسلکی همه‌خدایی pantheism قلمداد می‌کنند، ناشی از عدم اطلاع آنان از امر تجلی و مبانی وحدت وجودی در عرفان اسلامی است.

در فلسفه‌ی غرب، پان‌تئیسم در مفهوم اطلاق تمثیل و نماد الوهیت بر هستی و وجود مادی طبیعت و هر چیز موجود به کار می‌رود. در مقابل آنان در میان ما، فرقه‌های اتحادیه، حلولیه، تناسخیه و جز آن قرار دارد. اهل اتحادیه باور به اتحاد وجود اشیاء با وجود خداوند دارند و در اشیاء قائل به وجود ذاتی هستند، حلولیه در ادعای حلول روح الهی در برخی از آحاد بشرند و تناسخیه معتقد به گردش ارواح در جسدهای مختلف هستند و مرگ را در معنای «تغییر جسد» و «جامه عوض کردن» می‌دانند.

اما در مبانی اعتقادی حروفیه، اصلاً به چنین مواردی بر نمی‌خوریم. نسیمی می‌گوید حق تعالی موجود یگانه است و ماسوا، تجلی و شأن او محسوب می‌شود و برای درک این موضوع باید به عرفان شهودی متوسل شد. همان گونه که نور وقتی بر رنگین کمان می‌تابد، رنگ‌های متنوع ظاهر می‌کند، اشیاء نیز با تجلی خداوند، مقام وجودی یافته‌اند و پیش از تجلی، در عدم بودند. این نور الهی است که آن‌ها را ظاهر می‌کند و نعمت وجود می‌بخشد.

سید عمادالدین نسیمی در دوره‌ای می‌زیست که در جهان اسلام مباحثات فراوانی در موضوع‌هایی مانند وجود مطلق، خالق کل عالم، صفات ثبوتی و ذاتی خداوند، اسماء حسنی و غیره پیش آمده بود و مسالک و طرائق گوناگون صوفیه با تأویل‌ها و تفسیرهای رنگارنگی در میان مسلمین پیدا می‌شد و هر کسی که کم و بیش شناختی از تصوف و عرفان پیدا می‌کرد، طریقی بر می‌گزید.

در تکوین این طریقت‌ها، مذاهب اسلامی و به ویژه تشیع، نقش اصلی را داشت. ولی در هر حال این طریقت‌ها از آئین‌ها و اساطیر پیش از اسلام نظیر شمن‌گرایی ترکی و مهرپرستی هندی نیز تأثیر می‌پذیرفتند.

اما حروفیگری در میان همه‌ی این طرائق ممتاز بود و مستقیماً به خود قرآن توجه داشت. از این‌رو، نسیمی را نمی‌توان با شعرای عارف و صوفی طرائق مختلف مقایسه کرد. او مانند منصور حلاج، صمیمی و صادق است، فداکارانه و فاتحانه سخن می‌گوید. هنگام خواندن اشعارش، خواننده محو در صمیمیت و صداقت او می‌شود و متحیر و حیران می‌ماند.

نسیمی در همین دوران، مسلک عرفانی حروفیه را پذیرفت. بدون توجه به برداشت‌های خاصی که

کندی نین نطق و ذاتیدیر بولار. (ص 400)

*

حقّه اولاش و عارف اول، عارف،

مَنْ عَرَفَ سِيرِيلَه بولدو کمال. (ص 409)

*

گر مَنْ عَرَفَ سِيرِيلَه ایریشمز اولورسان،

جهل ایله قال یرسان، داها عرفان اولمازسان. (ص 514)

*

مَنْ عَرَفَ حُکْمِيلَه گر نفسینی بیلیمه سن،

حق بیلر سندن آی یرماز کیمسه حیوان صورتین. (ص

518)

ایچدیم بو کوثر باده سین، بولدوم ولایت بی بیان،

توتدوم ولایت جاده سین، اثنی عشر اولدو عیان. (ص 162)

این، عرفان وحدت وجودی نسیمی است که با همه

خدایی عرفان غرب فرسنگها فاصله دارد. این

Pantheism نیست بلکه می توان آن را Panentheism

(فرا همه خدایی) نامید. این شاعر شیعه ای اثنی عشری

به انسانها چنین توصیه هایی دارد:

ایا مؤمن گر ایسترسن، سعادت،

اؤزونه پیشه قیل دائم سه عادت:

اول طبع لطیف و خلق نیکو.

ایکینجی هم کرم، جود و سخاوت.

اؤچونچ اولما هرگز بی وضو سن،

یئری، حق بو پروغون توت، قیل عبادت،

خوشا اول مؤمن پاک موحد،

کیم اولدا بوندا هم بو اوچ خصال:

حیادیر بیرسی، بیرى ادبیر،

بیری داهی نه دیر؟ خوف قیامت. (ص 486)

این اشعار آینه ای تمام نمای عرفان نسیمی است. شاعری

که به امر شریعت پای در طریقت نهاده است:

شریعت امرینی مرشد ائدن طریقته گیر،

کیم اول طریقت ایله سن ایچه سن آب حیات. (ص 158)

نسیمی وحدت را «ذات» می نامد، یعنی منبع اصلی

وجود که کثرت، به مثابه ی عَرَض بر آن نشسته است

مانند رنگ گل که بدون وجود گل، معنا پیدا نمی کند.

از این رو، خود را فانی می داند و میل به فنا دارد زیرا

کثرت را حقیقی نمی شناسد.

عارف، وقتی به اصل تجلی پی برد، می توند هر چیزی را

«اله» بنامد و لاکن چنان که در کلمه ی شهادت لا اله الا

الله آمده است این «اله»ها از حیثیت وجودی فارغ و

محروراند و وجود از آن خداست. اما وی به هر چیزی که

می نگرد نور و تجلی او را می بیند. به گفته ی شیخ

محمود شبستری:

مسلمان گر بدانستی که بت چیست،

یقین کردی که دین در بت پرستی ست.

نسیمی وجود کثرات را مانند عکس در آینه می شناسد:

صورت کثرتله اولموش مختلف،

جمله سی نین ذاتی بودور، چون الیف (ص 400)

و یا:

لی مع الله^۲ مقام وحدتدیر،

اهل کثرت نه بیلسین آن ی نه حال؟ (ص 409)

و برای رسیدن به مبدأ فیض ازلی، خودشناسی را اصل

خداشناسی می شناسد. یعنی: مَنْ عَرَفَ نَفْسَه فَقَدْ عَرَفَ

رَبَّه.

مَنْ عَرَفَ بو نفس اؤچون گلدی خطاب صورته،

سرّیله سئیر ائتمگه، افرتادا بو خبر نه دیر (ص 188).

*

مَنْ عَرَفَ، چون او خودون تانری ن ی تان یدین ایسته،

اؤزون و بیل کی تانری دان ذات یناوار مناسبت (ص 220)

*

کیم کی بیلدی مَنْ عَرَفَ دات ینی،

باخد ی گؤردو، او خودو آیات ینی،

حق تعالی ن ین صفات یدیر بولار،

² لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعُنِي فِيهِ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَلَا مَلَكٌ مُقَرَّبٌ

کیم کی حقی دیلر، بودور چاره‌سی، ایشته چاره‌سی! (ص. 386)

او فضل الهمی کامیل انسان بیلیر و افنو «بحر ذات»ین بیر دانه گوهری سای یر:

مرحبا! ای بحر ذاتین گوهر یکدانه‌سی،

شمع وحدتدیر جمالین، کُن فکان پروانه‌سی. (ص. 386)

یعنی افنو الله ی فخر، بلکه حق تعالی نین بحر ذاتیندا افلان بیر گوهر آدلاندیریر. فنا مۆلک ونو ایسه، همان دنیز بیلیر و اؤزونه خطاب دئییر:

بحر فنادا فانی اول گوهرکی نه خوش حیات اولور،

آب حیات ایمیش فنا، گرچه آدی ممت اولور. (ص 183)

گوهرن ور کی او انسانی بلکه بوتون کثراتی، وحدته باغل ی سای یر و وحدته اولاشماسین ی دیله بیر. افنون

وحدت وجود یا پائنتته ایسمی بوندان باشقا بیر شی دگیلدیر. او، آلاهی بئله وصف ائدیر:

ذاتینا کیمسه ایرمز، وصفینی کیمسه بیلمز،

ذات و صفات ایله سن، باقی و جاودانسان.

ای مایه بخش اشیاء، سنسن نهان و پیدا،

هم رازق خلاق، هم هالک زمانسان.

ای مدعی! سن آنین محروم سان دمیندن،

آندان دیریر کی هر دم دربند این و آنسان. (ص. 352)

نسیمی، انسانین الله ذاتینا ایریشمه سینی اولاسی و ممکن بیلیر و بئله بیر انسانی، «کامل انسان»

آدلاندیریر:

ذاتینین عینی دیر آلاهی صفاتی، ای بشر!

لاکن اول بیلدی بو رمزی، کیم ایریشدی ذاتینا. (ص. 208)

او، فضلی، الله سای یر، بلکه افنون آلاهی فضلی (=

فضل الهمی) بیلیر:

آلاهی فضلی بیزه اولدو بشیر،

بشروا بالمغفره اجر کبیر. (ص 480)

و آلاهی فضلی نین سئچگین مظهری حساب ائدیر:

فضل رب العالمین نین برگزیده مظهری،

عالم علم الهمی، کاشف قل آتما.

نسیمی نصوص نزدیک 200 آیه از آیات قرآن را به طور مکرر در اشعار خود آورده است و بیش از 500 بار تلمیحات قرآنی دارد. از این رو من ادعا می‌کنم که هر کس دیوان نسیمی را با دقت و فهم و درک بخواند و به تمام برساند، بیش از پنجاه درصد از مفاهیم قرآن را درک کرده است.

نسیمی بحری است که هر کس به فراخور حال خود جرعه‌ای از آن نوش می‌کند. اصطلاحات عارفانه نظیر: میخانه، خرابات، فقر، کشف و کرامات، قلندر، معرفت، ملامت، طلب، شاهد، خم خانه و جز آن فراوان در دیوانش به کار رفته است و گذشته از آن، اسرار حروف نیز بنا به باور حروفیان بارها از سوی وی باز گفته شده است مانند:

افروز یکی حرف کیم حقین کتابدیر ی فزون،

افزو اول حرفی دوست و سرّ ما اوحی یی^۳ گو. (ص 253)

*

افروز یکی منزلی وار ائلی نین،

یتمیش اوچ دفرل و مقامی ی فلولون.

بو مقامی حق ایلن حاجی بیلر،

بو کلامی فرقه‌ی ناجی بیلر. (ص 400)

*

افروز ایکن حروف اولدو وصالین،

وصالیندیر، وصالیندیر، ای والله! (ص 369)

اسلامی عرفان اؤیره نیمینده، وحدت عالمی اوچون مکان و زمان ی فخدور. نسیمی وحدتی بیر دیزه بنزهیر و کثرتی دیزین داملا لاری حساب ائدیر و آلاهی کونول دیزینده تاپ یر:

بحر محیط ایمیش کونول، ی فخدور افنون کناره‌سی،

لعل ایله سلسبیل ایمیش آب ایله سنگ خاره‌سی.

فانی مطلق اولموشام، حق ایله یم، حق اولموشام،

³ اَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

پسرش علی بیگ و سپس نوه‌اش جهانگیر به سلطنت رسید. بزرگترین فرمانروای این سلسله، حسن پادشاه (= اوزون حسن) است که در فاصله‌ی سال‌های 857-882 در تبریز حکومت کرد.

پس از حسن پادشاه نیز، به ترتیب سلطان خلیل، سلطان یعقوب، بایسنقر میرزا، رستم میرزا، احمد میرزا، مراد میرزا و الوند میرزا سلطنت کردند.

حسن پادشاه (= اوزون حسن) در سال 882 در 53 سالگی وفات کرد. در دوران او، تبریز مرکز شعر و فرهنگ و ادبیات بود. به امر او، قرآن مجید و چندین کتاب مهم را به ترکی ترجمه کردند و شاعران و ادیبان ترکی‌سرا مورد حمایت قرار گرفتند.

فرزندش سلطان یعقوب نیز تبریز را تبدیل به مرکز علم و ادب و هنر کرد. خود نیز به ترکی شعر می‌سرود و نسخه‌های خطی چندی از دیوانش بر جای است. در زمان او، در تبریز مکتب مینیاتور رواج یافت که در تاریخ هنر به «مکتب مینیاتور ترکمان» معروف است. به امر او در تبریز ابنیه، مساجد، کاروانسراها، زاویه‌ها، تکیه‌ها و کاخ‌های باشکوه نباشد.

در دیوان لغات الترك تأکید شده است که اوغوزان تورکمانانی از اصل تورک هستند.

آق قویونلوها پس از شکست از شاه اسماعیل ختایی به داخل خاک عثمانی مهاجرت کردند و با طوایف و اقوام گوناگون مانند کرد و عرب و غیره آمیزش کردند و مستحیل شدند. امروزه چند صد هزار نفری از آنان با حفظ اصالت ترکمانی خود در کشور عراق به عنوان اقلیت قومی زندگی می‌کنند.

دولت آق قویونلوها را، مورخان یکی از درخشان‌ترین دوران تاریخ ایران به شمار می‌آورند. ایجاد ارتش منظم، گسترش بازرگانی، توسعه‌ی جاده‌ی ابریشم، کثرت آبادانی‌ها و رشد روز افزون ادبیات، شکوفایی شعر و ادب ترکی، ترجمه آثار عربی و فارسی به ترکی از ویژگی‌های دوران حکومت این طایفه در تبریز است. حتی صفویان

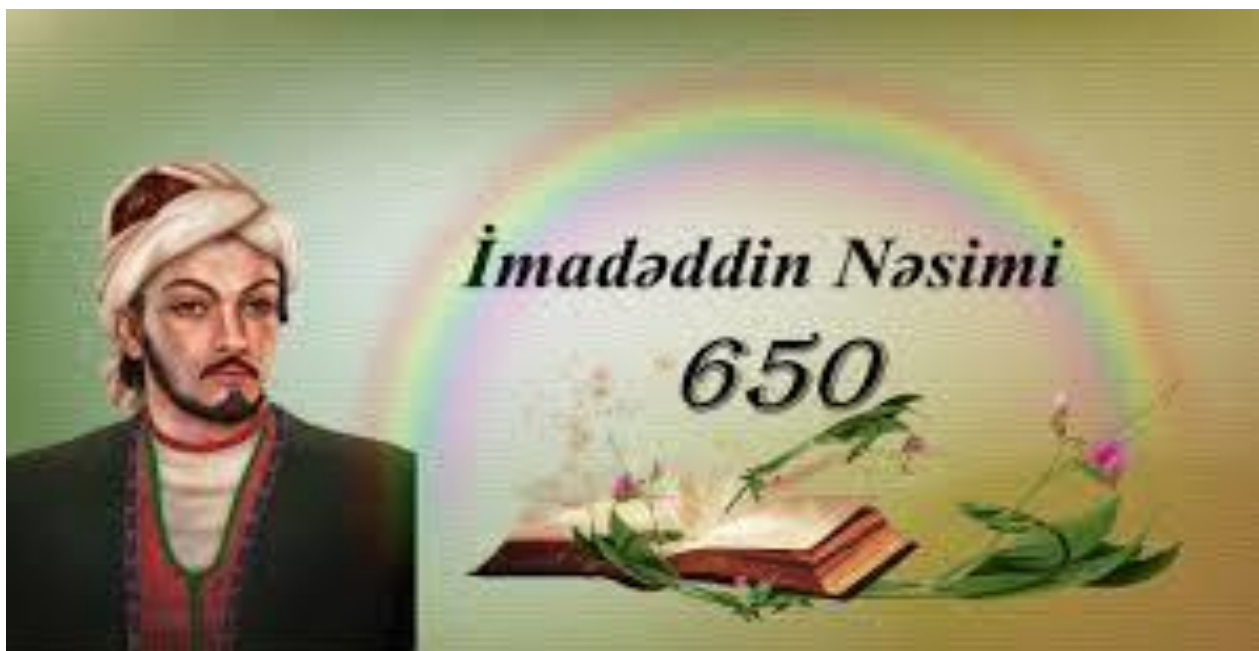
یعنی کشف سوره‌سی‌نین 110- نجو آیه‌سینه اشاره ائدیر: **قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا**

دئمک ایسته‌بیرکی فضل الله نعیمی بیزیم کیمی بیر بشر و الله بنده‌سی‌دیر و یالن‌یز اوندان تجلی وارد‌یر و الله اونا فضل گو‌ستر‌میش‌دیر. هر زمان اونی فضل حق آدلاند‌یر‌یر.

3- منسوبیت قومی و زادگاه نسیمی

در روزگاری که سید عمادالدین نسیمی تبریزی ظهور کرد سلسله‌های پادشاهی طوایف آق قویونلوها بر تبریز و سوی‌های آن حکومت می‌کردند و در سال 907 هـ به دست شاه اسماعیل ختایی منهزم شدند. آق قویونلوها ترکمانانی بودند که منسوب به ایل بایبندیر یکی از طوایف اصلی بیست و چهارگانه‌ی اوغوزان به شمار می‌رفتند. که در دیوان لغات الترك⁴ و نیز اوغوزنامه‌ی خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی از آن‌ها یاد شده است و در کتاب دده قورقود نیز به عنوان پادشاه و فرمانروای ترکان آذربایجان و اوغوزان توصیف گردیده است. ترکمانان آق قویونلو در قرن ششم و اوایل قرن هفتم هجری از شرق و دریای خزر به آذربایجان و بخش‌های خاوری آسیای صغیر آمدند و دیار بکر، سپس تبریز را به پایتختی برگزیدند. مهمترین و نخستین منبع تاریخی که از این طوائف نام برده، کتاب دیار بکر به اثر ابوبکر تهرانی است که آنان را از نسل اوغوزخان می‌شمارد. وی می‌گوید که ترکمانان آق قویونلو از روزگار سلجوقیان به آذربایجان و دیار بکر آمده و با لشکرکشی مغول‌ها به آناتولی و آسیای صغیر کوچ کرده‌اند. قارا عثمان آق قویونلو در سال 839 هـ امارت آق قویونلوها را در شهر آمد بنیان گذشت و سکه به نام خود زد. پس از او،

⁴ محمود کاشغری. دیوان لغات الترك. ترجمه ح. م. صدیق، تبریز، انتشارات اختر، ص 107.

و جانبداری تبریزی بودن از نسیمی را هم نباید داشته باشند و از سوی دیگر کهن‌ترین منابعی به شمار می‌روند که از وی سخن گفته‌اند، تأکید بر تبریزی بودن او دارند. این حجر با نسیمی هم زمان بوده است.

خانم سعادت شیخی‌اوا را برای اولین بار به اشاره‌ای در رساله‌ی نوم نامه نیز دارند و آن چنین است که فضل الله نعیمی در نوم نامه گوید:

«پیش از آن که کاغذ سید عماد بیاید، من دیده بودم که سوراخی بود یا موضعه که مقدمه ظاهر شدن سر آدم از آن جا ظاهر شده بود و دانستن (دانستم) که ولایت سید عماد بود آن موضعه.» (نوم‌نامه ص. 410)

ایشان پس از آوردن متن فوق، می‌گویند که منظور از «سر آدم» ظهور حروفیه است که فضل الله در چند جا به آن چنین اشاره کرده است:

گردد در تبریز ذات خود عیان
و یا:

گردد در تبریز ذات خود ظهور

و نتیجه می‌گیرد که محل ظهور «ولایت سید عمادالدین» و «ظهور سر آدم»، تبریز بوده است و این خود گویای تبریزی بودن نسیمی است. و می‌گویند: «با توجه به این که فضلی الله در رساله‌ی نوم نامه پیوسته با

نیز در روزگار اوزون حسن به آق قویونلوها پیوستند و با اتحاد با آنان در تعالی حکومت کوشیدند. در این پیوستگی اوزون حسن، شیخ جنید پدر شیخ حیدر جد صفویان ار در سال‌های 860 تا 863 پیش خود نگه داشت و خواهر خود خدیجه بیگم را نیز به عقد او درآورد.

حسن پادشاه از شیخ حیدر فرزند شیخ جنید نیز حمایت کرد و دختر خود را به عقد او درآورد. اما بعد از وی، میان شیخ حیدر و سلطان یعقوب عضویت ایجاد شد. اما شاه اسماعیل پس از پیروزی و تشکیل حکومت صفوی بسیاری از آنان را به عنوان قیزیل باش در دولت خود داخل کرد.

نسیمی خود در جایی گوید:

عرب نطقی تو توموشدور دپلیندن،

سنی کیمدیر دئین کیم تفرکماندیر.

همین بیت کافی است که ما او را از ترکمانان آق قویونلو بشناسیم و با توجه به چهار تن از تذکره نویسان عرب که هم عصر یا نزدیک به عصر و زمان نسیمی بوده‌اند، محل تولد او را تبریز بدانیم:

ابن حجر عسقلانی، شمس الدین سخاوی، ابن عماد الحلبي و عباس الزهاوی که هر سه عرب هستند و قاعدتاً تعصب

آن از کتاب‌های ناصرالدین ابن الفرات و صارم الدین ابن دقماق و ابن حجی دمشقی و مقریزی و تقی‌الدین محمد بن احمد فاسی و افهسی و بدرالدین محمد عینی استفاده کرده.^۶

2- دومین منبع کهن، کتاب الضوء الالامع لاهل القرن التاسع (ج 6، چاپ بیروت، دارلجلیل، 1992) تألیف شمس الدین محمد بن عبدالرحمن السخاوی متولد 803 هـ کتابی است پیرامون تراجم بزرگان عالم اسلام در سده نهم (از 801 ق به بعد) که طی سال‌های 890-898 ق، فراهم آمده است.

3- سومین منبع شذرات الذهب من اخبار من ذهب (از ابن عماد حنبلی، بیروت جزء 7) سرگذشت‌نامه‌ای است که وقایع تاریخی جهان اسلام از جمله جنگ‌ها، کشمکش‌ها و سرگذشت افراد سرشناس در آن بیان شده است. این کتاب بازه زمانی از آغاز هجرت تا سال ۱۰۰۰ هجری قمری را پوشش داده است. او نیز نسیمی را اهل تبریز می‌داند.

4- چهارمین منبع کتاب اعلام النبلاء بتاریخ الحلب الشهباء (اثر محمد بن راغب الطباخ الحلبی، چاپ مطبعه العلمیه، حلب 1935) کتابی است به زبان عربی نوشته محمد راغب طباخ که به بررسی تاریخ شهر حلب و جغرافیای آن در کشور سوریه می‌پردازد. مولف این کتاب نیز بر تبریزی بودن نسیمی تأکید دارد.

رمز و راز سخن گفته و این‌جا نیز به تبریزی بودن نسیمی اشاره‌ای پنهان دارد، ما نیز به بحث پیرامون زادگاه نسیمی پایان می‌دهیم و می‌گوییم که: نسیمی تبریزی است.^۵

از سوی دیگر ترکمن‌های ایران و اهالی جمهوری ترکمنستان نیز نسیمی را یک ترکمن می‌دانند و حتی اشعار او را به لهجه‌ی خود می‌نگارند. مثلاً ن قوللایف یکی از نسیمی پژوهان دوره‌ی شوروی در مقدمه‌ای که بر چاپ ترکمنی دیوان وی نوشته، به نفعات الانس و نسائم المحبه تکیه کرده و می‌گوید که نوایی گفته:

«رومی و تورکمن دیل بیله نظم آیتپدور» (5 /437) بحث در باب عاشیق چلبی در مشاعر الشعرا گوید: «نسیمی ترکمانی جنس و آمدی دیاردی.»

در این سخن، قصد عاشیق چلبی این نیست که بگوید زادگاه نسیمی آمد بوده است بلکه تأکید دارد که او از جنس (= نژاد) ترکمن و اهل آمد است.

مستندات چهار منبع فوق الذکر را در زیر می‌آورم:

1- نخستین منبعی که از نسیمی یاد می‌کند، شهاب الدین ابی الفضل احمد بن علی بن حجر عسقلانی است که در کتاب انباء الغمر بأبناء العمر (چاپ قاهره 1971 م. ص 219 جزء ثانی / و چاپ بیروت، دارالکتبی علمیه 1986 م. ج 5) به تصحیح دکتور حسن حبشی، او را «نسیمی تبریزی» می‌نامد و می‌گوید که در سال 821 م. در شهر حلب به دستور ملک المؤید سیف الدین شهید شد.

ابن حجر در این کتاب حوادث زمان خود را در ۷۷۳ ق تا ۸۵۰ ق آورده و در آن تاریخ پادشاهان و امرا و بزرگان و روای حدیث و مشایخ خود را ذکر کرده است. و در تألیف

5 S. Şihıyeva. Nesiminin Milli Mensubiyeti (Tarihi ve Çağdaş Bakışlar Açısından) TAED 39, 2009, s.464

6 ویکی‌فقه.

ممد آراز شعیریمیزین خان چیناری

آکادئمیک بکیر نبی او

ممد آراز اؤزو ایله تقریبین عئینی ایللرده یارادیجیلیق عالمینه قدم قويموش همکارلاری آراسیندا یئگانه شاعیردیر کی، اثرلری بئله گئیش و بو قدر ده سخاوتله نشر اولونور.

البتته، بو، هر شئیدن اول اونونلا شرطلشیر کی، شاعیرین یارادیجیلیغی منسوب اولدوغو نسلین زنگین ادبی تجروبه سی نین ان قییمتلی جهتلری نین لیاقتلی تمسلیلچیسیدیر. او، چاغداشلاری نین دوغوغو و دوشونجه لرینی، اومید و آرزولارینی، زمانمیزین قلوبال پروبلئم لرینی، آذربایجان خالق نین طالع یوکلو مسله لرینی اؤزونمخصوص صنعتکار شاکریله، آهنگدار دیل، طراوتلی تصویر و ایفاده واسیطه لريله، ان باشلیجاسی ایسه، سیرایتئدیجی وطنداش یانغیسی ایله اکس ائتدیریر.

***

یئتمیش ایل بوندان اول شاهبوزون نورس کندینده، ائل-اوبادا خصوصی حؤرمت و احتیرام صاحیبی اولان اینفیل کیشی نین عایله سینده ممد ادلی قارابوغدایی، قاراگؤزلو، چلیمسیز بیر اوشاق دونیا یا گؤز آچاندا آتاسی و آناسی بلکه ده هئچ خیالارینا بئله گتیرمه دیلر کی، او، بؤیویوب شاعیر اولاجاق. آما، سن دئمه، همین بو اوشاق آذربایجانین ان گؤرکملی شاعیرلریندن بیر- ممد آراز اولماق اوچون آلاسه وئرگیسیله دوغولوبموش. ایلر کئچدی. آتاسی دا، آناسی دا ایندی چوخ دبده اولان هئچ بیر پلان، یاخود پروقرام ترتیب ائتمه دن، سادجه والیدئینلیک وظیفه لرینی یئرینه یئتیره رک، هرشئی

اؤیرنمک، بیلیمک ایسته ین، خالق دئیملرینه حیران- حیران قولاق آسان، ائشیتدیکلرینی بئینینده، اورگینده حفظ ائدن بالاجا ممدین قارشیسیندا سینه دفترلرینی سخاوتله آچدیلا، اؤزلری ده بیلیمه دن اونون محض بیر شاعیر کیمی یئتیشمه سینه زمین یاراتدیلا.

بلی، ممد آراز بوتون وارلیغی ایله آنا دیلی نین تبیی آخارینا، فولکلور، آتا-بابا مودریکلیگی نین قاینقلارینا باغلی اولان بیر صنعتکاردیر. ایلك کیتابلاریندان بیرینی " آنامان یادگار نغمه لر " ، پوئتیک یئتکینلیک چاغلاریندا نشر ائتدیردیگی ان سانباللی پوئماسینی ایسه " آتامین کیتابی " آدلاندیرماقلا شاعیر بؤیوک تواضؤکارلیقلا اولسا دا، دئمک ایسته بیر کی، یازدیقلاریم ایچینده یاخشی نه وارسا، اونلارین هامیسی اوچون ایلك نؤوبه ده آتاملا آناما، مؤعتبر داشییجیسی ننه-بابالاریمیز اولان زنگین معنوی ایرثیمیزه، تکرارسیز فولکلوروموزا بورجلویام. شعرلریندن بیرینده " ننمین کیتابی "

اونیوئرسیتت رولونو اوبنامیشدیر. همکارلاریندان بیرى نین کیتابی حاقیندا دانیشارکن م. آراز دئمیشدیر: " صنعتده اؤزومخصوصولوق او زامان رئاللیقا بیر یولا چیخیر کی، دؤوره، زامانا مخصوصولوقلا ترس موتناسیب اولماسین. یوخسا اؤزومخصوصولوق سوسوز دیرمانا بنزیه جک ". ماراقلیدیر کی، شاعیر اؤزو یارادیجیلیغی نین ایلك مرحله سیندن، سؤوقو-تیبی ایله، اؤزوندن اول یاشامیش اوریژینال پوئتیک سیمالارین ایرثی ایله هماهنگ اولان، اصل ایرث-وارث موتناسیبتلرینه اساسلانان اؤزومخصوصولوق کسب ائتمیشدیر. اؤزومخصوصولوقلارین جرگه سینده اولماق- اؤز صنعتی نین ماهیتیه خالقا، فولکلور، کلاسیک ایرثه باغلیلیق دئمکدیر: لاکین فولکلورون، کلاسیک ایرثین سحریندن چیخماغی باجارمایانلار هئچ واخت یارادیجیلیقدا اؤزومخصوصولوق ایدیعاسیندا اولما بیلمز. م. آراز 50-جی ایللرین اولریندن یازماغا باشلامیشدیر. اونولا باکیذاکی تحصیل ایلریمیز، بیر قدر فرقله ده اولسا، اوست-اوسته دوشور. ع. کورچایلی، خ. رضا، ق. خلیلی و ت. ماحمودلا بیز اونیوئرسیتتین فیلولوگیا فاکولته سینده عئینی کورسدا اوخویور، ت. بایرام، س. سعد، م. آراز ایسه پئداقوژی اینستیتوتون موختلیف فاکولته لرینده تحصیل آلیردیلا. بیز یازیچیلار ایتتیفاقیندا او زامان گؤرکملی صنعتکارلارین رهبرلیک ائتدیکلری " گنجلر گونو " تدبیرلرینده مونتنظم ایشتیراک ائدیر، ایلك یازیلاریمیزی بورادا اوخویور، نشر ائدیریر و بو زمینده سیخ اونسیتله ساخلایدیردیک. م. آراز عالی ادبیات کورسلاریندا موداویم اولاندا ایسه من آرتیق " آذربایجان گنجلری " قزئتى نین رئاكسیاسیندا چالیشیر و اونون موسکوادان گؤندردیگی شعرلری واختاشیری بو قزئتین صحیفه لرینده نشر ائتدیریردیم...

یازماغا 50-جی ایللرده باشلادیغینا، " سئوگی نغمه سی " آدلی ایلك کیتابینی دا 1959-جو ایله چاپ ائتدیردیگینه باخمایارق، بیر شاعیر کیمی م. آرازین قلمی

کیمی معنالاندیردیغی بو بؤیوک خزینه نی شاعیر درین میننتدارلیق دوغوسو ایله بئله آچیقلایر:

ائللرین ذکاسی، خیالی، درد،
اوردا پرده-پرده دیله گه لردی.

اوندا نغمه واردی، باياتی واردی،
اوندا سئوینج قوشو، غم آتی واردی.
...کیتابین ایلدیریم سورعتی واردی.

بیر آندا بیر اسری اوچوب آشاردی.
سینمه ائل سازی آسدى او کیتاب،
سینمه چوخ کیتاب یازدی او کیتاب.

آلاه وئرگیسی عوضسيز نعمت ایدی. بؤیوک لریندن ائشیتدیکلری، مکتبه اؤیرندیکلری ده چوخ اهمیتلی، چوخ واجب ایدی. لاکین بونلار گله جک شاعیر اوچون کیفیت دئییلدی. بونا گؤره ده او، بؤیوک وطن موچاربیه سی نین آغیر احتیاج مؤهورو وورموش اولدوغو 40-جی ایللرده بیلاواسیطه حیاتین اؤزوندن اؤیرنمه لی، اونون سرت دؤنوشلرینه، آغیر سیناقلارینا سینمه گرمه لی اولور.

من چوخ گؤزل اؤیرندیم

دریازلارین دیلینی،

کولکلرین دیلینی،

سازاقلارین دیلینی.

اوندا زامان موعلیم،

طبیعت درسلیک ایدی،

دیل درسیمیز بونلارین

حؤکموئه تسلیم ایدی.

یئردن چؤرک دیله یین

خیش دیلی بیلمه لییدی،

قوش دیلی بیلمه لییدی،

داش دیلی بیلمه لییدی.

سونرالار باکییا گلیب پئداقوژی اینستیتوتو بیتیرسه ده، بو اعتیرافدا دئییلنلر م. آراز اوچون هم ده اینسانلاری، اونلارین داخلی عالمینی، پسیخولوگیاسینی، زنگین قارشیلیقلى موتناسیبتلرینی اؤیره دن عوضسيز بیر

نادیر طبیعت اینجیسی نین طالعی اوچون ادبیاتیمیزین
گوجلوه هیجان طبیلینی چالیردی:

خزر...

ساغیلیر قیزیل اینک کیمی،

ساغیب، سوروب، سونرا یوروب،

قیسیر اینک کیمی

بیز اونو ساتماق ایسته بیریک،

اؤلوه دنیزلر موزه ینه

آتماق ایسته بیریک.

...خزردن ساحيله

قیزیل دارتیریق،

گولاب تۆکوروک،

ساحیلدن خزره

زهر آخیدیر،

چیرکاب تۆکوروک.

شعرده یانغیلی شاعیر قلبیندن قوپان وطنداش غصبی
نین حدفی او زامان اؤلکه میزده حاکیم اولان موستملکه
سیستمی ایدی. دنیزین ساهیلینده یاشادیغی حالدا
عایله سی نین گوزرانینی تمین ائتمک مقصدیله بیر-
ایکی عدد بالیق توتدوغو اوچون مینلرله سویداشیمیز
حاقیندا جینایت ایشلری قالدیریلدیغی او ایللرده خزرین
سروتلری " قانونی صورتده " وحشیجه سینه تالان
ائدیلمیش، رئیسولیکا بودجه سینه کئچیریلن قپیک-
قوروش موقابیلینده دنیا بالیغی نین، دنیا کوروسونون
ان نادیر، ان قییمتلی نۆولری گه می گه می، طیاره-
طیاره خاریجه داشینیب دؤنر والیوتایا، داها آیدین
دئسک، قیزیل پولا ساتیلیردی. عصرین بو ان بؤیوک
عدالتسزلیگی اوچون موقصیر اولانلاری شاعیر بوتون
وارلیغی ایله، وطنداش جسارتیله لعنتله بیردی.

مخلوقاتین ان شرفلیسی اولان اینسانین اؤز اینسانلیق
وظیفه سینه ان اوجا و ابدی وظیفه سینه لاییق
یاشاماسی همیشه م.آرازین باش مؤوضوسو اولوب،
اثرلرینده موختلیف یؤنلردن ایشیقلاندیردیغی

نؤوبتی اونیللیکده داها دا پوختلشمیش، " آراز آخیر " ،
" من سنی تاپارام " ، " عؤمور کاروانی " ، " ایللردن
بیری " و س. کیتابلاری محض 60-جی ایللرده
آذربایجان ادبیاتینا پارلاق ایستعدادلی یئنی بیر شاعیرین
گلیشیندن خبر وئرمیشدی. باکیر اینسانی دوینغولاری،
صاف محبتی ترنوم ائدن بیر سیرا اثرلری، " گؤی گؤل
" ، " نوبئل موکافاتی " ، " پروفئسسور گوله مکتوب " ،
" پاسبلی قیلینج " آدلی ایلك پوئماسی دا ائله
بو ایللرین محصولودور. م.آراز بی شاعیر-وطنداش
کیمی مشهور ائدن " پروفئسسور گوله مکتوب " ،
شعری همین ایللرین آذربایجان پوئزیاسیندا وطنداش
لیریکاسی نین ان گؤزکملی نومونه لریندن بیری اولدو.
عومومیتله، یازیلیش ایللریندن آسیلی اولمایاراق م.آرازین
آدی چکیلن شعرلری، هابئله " وطن منه اوغول دئسه " ،
" مندن اؤتدو، قارداشیمای دیدی " ، " دنیا سه نین،
دنیا منیم، دنیا هئچ کیمین " ، " آذربایجان-دنیا
منیم " کیمی اونلارجا اثری پوئزیامیزین قیزیل
فوندوندا همیشه قالاجاق، خالقیمیزین یئنی-یئنی
نسیللری نین وطنداش تربیه سینده اؤز لایققلی
خیدمتلرینی گؤستره جکدیر.

گؤزکملی عالیم گوله اونونلانمیش شعر خزر دنیزی
نین آجیناچاقلی طالعیینه حصر ائدیلمیشدی. ایندی
بیزده ائکولوژی تآرازلیق پروبلیمیندن چوخ دانیشیلیر،
یازیلیر، تئلوویزیو و رادیو وئرلیشیرینده بو مثله یه
گئنیش یئر وئرلیر: حتی ائکولوژی پولیس خیدمتی ده
تسیس ائدیلمیشدیر. اوزون ایللردیر کی، موختلیف آدلار
آلتیندا آذربایجان طبیعتینی، خصوصن ده خزرین ثروت
و گؤزللیکلرینی قوروماق مقصدیله دؤولت ستروکتورلاری
و علمی-تدقیقات ایداره لری فعالیت گؤستیریر. م.آراز
ایسه هله تقریبین 30 ایل بوندان قاباق جمعیتین،
ایجتیمای فیکرین دیققتینی خزرین آمانسزجاسینا
ایستیتماردان عمله گلیمیش درین یارالارینا یؤنلدر و بو

يئنىدىن ياشاماق، اونو شعرده عكس ائتدیرمگین يولونو تاپماق حاقیقتن ده چوخ آغیر یارادیجیلیق سیناغیدیر کی، م. آراز پوئزییامیزین بیر نئچه گۆرکملى نوماینده سى کیمی بو سیناقدان آلنى آچیق چيخمیشدیر. او، دونیايا، اینسانلارا آذربایجان زمینیندن باخیر، اؤلکه نین، خالقین قایغیلاری ایله قانادلانیر، میلترل یاریشیندا سویداشلاریمیزین شرفلی یئر توتماسی اوچون چالیشیر. شاعیرین اثرلرینی تکرار-تکرار اوخودوقجا بیر داها اینانیرسان کی، باشقالاری طرفیندن دستکلنن نامرد قونشونون ایشغالینا معروض قالدیغی، تکلندیگی اوچون بو گون بیر قدر پڑمورده، پئشیمان گۆرونسه ده، آذربایجان سارسیلمامیشدیر و شاعیرین اؤز شعرلرینده جانلاندیردیغی مغرور قایا اوبرازی کیمی یئنیلمز ووقارینی قوروپوب ساخلاپیر.

م. آرازين نظرينده اصل صنعتکار، وطنداش شاعیر خالق قارشيسيندا، جمعیت قارشيسيندا هر شئیه جواب ده دیر:

بیر باغدا بارینی قورد-قوشلار یئین
بوداق قوروپوبسا، گوناھکار منم.

نئچه ایل گۆزونه الیم دیمه یین
بولاق قوروپوبسا، گوناھکار منم.

شاعیر ایلك باخیشدا ساده گۆرونن طبیعت حادیتیه لریندن مورککب جمعیت حادیتیه لرینه کۆرپو سالیر، اخلاقی-معنوی قوصورلاریمیزدا، بیر سیرا ایجتیماعی-سیاسی پروبلملریمیزین واختیندا و دوزگون حلل اولونماماسیندا شعریمیزی گوناھکار حساب ائدیر:

منه بیر درد اولور دوغرو بیر سؤزو
یالان داشلاری نین باتیرماغی دا.

بیچیلی، اوتولو بیر شرفسیزین
شرف کورسوسونده اوتورماغی دا.

دئییلنلرین بیر نؤو منطیقی یئکونو حساب ائتدیگیم بو میصراعلار ایسه م. آرازين اولو شاعیر باباسی، زمانه سى نین آغیر-لغنگر قم کاروانی نین ساربانى اولان فوضولی

پروبلئمیدیر. اونون لیریک قهرمانی نین تاپیندیغی ان اولو مقصد بیر وطنداش کیمی اینسانلارین کارینا گلمک، حاقین، عدالتین، نجیبلیگین، خیرخواهلیغین طنطنه سینه غئیرتله قوللوق ائتمکدیر. بو یولدا انگل اولان تجاوزکارلیغا، خیانته، نامیزلییه، بدخواهلیغا قارشى آردیجیل موباریزه آپارماق همین مقصده چاتماغین سیناقلاریندان چيخیش واسیطه سیدیر. وطنپورولیک، وطنداشلیق بو قهرمانین بویونا بیچیلیمیشدیر.

وطن منه اوغول دئسه نه دردییم،

مامیر اولوب قایاسیندا بیتردیم...

-دئین بو قهرمان چوخ تواضؤکار اولوب شؤهرتپرستلیکدن، اؤزونو گۆزه سوخماقدان، خیدمتلری موقابیلینده موکافاتلار اومماقدان اوزاقدیر. مامیر منیم تانیدیغیم، هله اوشاق ایکن نباتت درس لرینده اؤیرندیگیم بیتکیلرین ان کیچیکیدیر. وطنی تعریفیندن " اوغول! " کیمی شرفلندیره جگی تقدیرده سیز لیریک قهرمانین اومدوغو موکافاتین ماهیتینه واریرسینیزی؟ قایادا بیتن عادیجه مامیر! ادبیاتیمیزا بنله تواضؤکار، بنله گۆزو-کۆنلو توخ لیریک قهرمان گتیردیگی اوچوندور کی، بو گون شعریمیزین نهنگ خان چینارلاریندان بیرینه چئوریلیمیشدیر.

داهی آلمان شاعیری و فیلسوفو ای. و. هؤئی شاعیرلیگین ماهیتیندن بسه ائدرکن دئیرمیش: " نه قدر کی، بیر قلم صاحبی اؤزونون خیردا سوبیتکتیو دویغولارینی ایفاده ائدیر، هله اونا شاعیر دئمک اولماز. لاکین موحیطینی، گئرچکلیگی قاوراییب اونو ایفاده ائتمگین یولونو تاپاندا همین آدام شاعیره چئوریلیر ". بو یولو تاپانلارین اثرلری یالیز اؤز مؤلیفلری نین دئییل، چاغداشلاری نین دا فیکری-حیسی اختاریشلارینی، آرزو و ایدئاللارینی، سئوینج، کدر، اومید و ایستکلرینی، دؤورون شیرینلی-آجیلی حاقیقترلرینی عکس ائتدیرمک ایقتیدارینا مالیک اولور. ادبی تجروبه گۆستریر کی، بوتونلوکده وارلیغی، موحیطی، آداملاری قاوراییب

گۆره می؟ البتته، یوخ! وطنه قارا یاخدیغی، یاخود حیات حاقیقیتینی تهریف ائتدیگینه گۆره می؟ قطعیین یوخ! شاعیرین اؤزونون همین شعرلرینه چوخ سرت، امانسیز بیر موراجیعتی وار:

یالانمی دانیشدیز؟ آغزیندا یالان
بوغارام اؤز دوغما بالامی دا من.
وطنسیز آلیشان، وطنسیز یانان
وطنداش پاسپورتلو ایلهامی دا من!

سادجه اولاراق بو شعرلرده اؤز عکسینی تاپمیش
آذربایجان حقیقتلری، کئچمیش ایتیفاق حقیقتلری،
داها دقیق دئسک، بو حاقیقترلرین ایفشاسی " ثابتلیک
" و " قایدا-قانون " کئشیکچیلرینی دهشته گتیریر،
اونلار دا یوخاریلارین غضبندن قورخدوقلاری اوچون
همین اثرلری مؤلفین اوستونه قایتاریردیلار. آراز، جنوب
مؤوضوسوندا یازدیغی بعضی اثرلرین بئله ناکام طالعیینی
نظرده توتان م.آراز 1968-جی ایلده، ایمپئریا
سوتونلارینی خالق غضبی نین هله سارسیتمادیغی بیر
واختدا بئله قطعیتله یازمیشدی:

منه شرفلیدیر بئله اؤلوملر:

قوی باتسین سینمه، باتسین مین نیزه،
آرازدان، جنوبدان یازماغین اگر
دونیادا ان بؤیوک جینایت ایسه!

م.آرازین تورپاغا، خالقا، اونون طالعیینه باغلی اولوب
بؤیوک بشری دوغولاردان قانادلانان قهرمانی اینسانی
ایلکینلییه، بوتؤولویه، کامیللییه چاغیردیغی، بو یوکسک
میللی، بشری دیرلری بوتون وارلیغی ایله سئودیگی
اوچون اؤزو ده سئولیر و گئنیش میقیاسدا تقدیر اولونور،
نومونه کیمی قبول ائدیلمیر. شاعیری اوخوجولارا
سئودیرن ندیر؟ وطنداش آمالی ایله یاناشی صنعتکار
مهارتی، گوجلو ایستعداد. بو مهارت و ایستعداد اونون
سؤز اوزرینده کی ایشینده اؤزونو خصوصیه آشکار
گؤستریر. ساییس-حسابسیز مونساییتلرله
فایدالاندیغیمیز، بدیعی اثرلرده دؤنه-دؤنه

نین " منم کی، قافیلسالاری-کاروانی غمم " میصرعسی ایله چوخ گؤزل سسلشیر:
چیینیمدن دوشمه بیر درد-سر یوکو،
همیشه کدریم، غمیم اویاقدیر.

بو گون بوتون غئیرتلی، وطنپرور، بیر قدر کؤورک
اورکلی آذربایجانلیلار کیمی م.آراز دا، اونون شعرلری ده
اثرمنی ایشغالینا معروض قالمیش تورپاقلاریمیزین
طالعیی اوچون، وطن یولوندا آخیدیلان شهید قانلاری
اوچون ناله چکیب قان آغلايير. آخی واختیله اونون دا ان
سایسچمه میصرعاعلاری قاراباغا، شوشایا حصر
ائدیلمیشدی:

گئجه نین قوینوندا یانار داغ-شهر،
فضادان آسیلی چیلچیراق-شهر.

داغلار اؤز اوچوندا یاندیریب اونو،
اولدوزلار قوینونا قالدیریب اونو.

بو داغلار-ووقاری، بو داغلار-گوجو
بو گئجه کشف ائتدیم بیر شوشا بورجو...

بو گؤزل میصرعاعلاری اوخویور و فیکیرلشیرم کی، شوشا
دا، ایشغال ائدیلمیش دیگر تورپاقلاریمیز دا خالقیمیزین
ایراده سیله مطلق آزاد ائدیله جکدیر. یوخسا تکجه
م.آرازین میصرعاعلاری دئیل، بیزیم بوتون ادبیاتیمیز،
معنویاتیمیز، بابالاریمیزین قیبرلری، واقیفین مقبره سی
اود توتوب یانار و گله جک نسیلر بیزه ده، شعریمیزه ده
بونو باغیشلامازلار!

بو گون م.آراز هر یئرده ایستعدادی نین
پرستیشکارلاری طرفیندن آلفیشلارلا قارشیلانیر. اونون
اثرلری نین نشری اوچون ده جیدی پروبلئم یوخدور.
لاکین بو، هئچ ده همیشه بئله اولماییب. واختیله
شاعیرین بیر سیرا شعرلری رنداکتور و " قلاولیت "
کابینتلری نین قالین قاپیلارینی، هوندور کانداریلارینی
آشیب کئچه بیلمه دیگی اوچون گئرییه، مؤلفین
اوستونه قایتاریلمیش، اونو یارادیجی آدام اوچون چوخ
مورککب اولان اندیشه لره سالمیشدیر. زیف اولدوقلارینا

اولان م. آراز دا اؤز اثرلری اوزرینده دؤنه-دؤنه ایشله بیر، دوشونوب-داشینیر، آراییب-داراییر و اولاری بو جور موکمل سوییه ده اوخوجولارین موحاکیمه سینه تقدیم ائدیر:

عؤمرومه کیپریت چک دوست اللریله،
عؤموردو-بیر چنگه کولشدی-دئییم!
دؤشومه دویمه تیک دوست اللریله،
سینمدن گؤیرن گونشدی-دئییم!

تمناسیز دوستلوق، صداقت و قدرشوناسلیق حاقیندا اوزون مودتدیر کی، من بو درجه ده موکمل بیر شعر اوخومامیشدیم.

آخچیلیق و آهنگدارلیق، معنا گؤزلیگی ایله بدیعیلیگین چوخ اوغورلو خلیته سی، موبالیغه نین بوتون شیددتیله باخمایارق (دویمه هارا، گونش هارا؟) ایناندیریجیلیگی، آز سؤزله (دؤردجه میصرع ایل) بؤیوک بیر مطلبین ایفاده سی بو اثرین اوره یه یاتیملیغینی، اوزون عؤمورلولوگونو تامین ائتمیشدیر.

ناکام طالعی گؤزل شاعیریمیز احمد جاوآددان اوزو بری طبیعتین نادیر مؤعجیزه سی اولان گؤی گؤله یوزلرجه شعر حصر ائدلمیشدیر. ممد آرازین عئینی آدلی قوشماسی اولارین ان یاخشیلارینداندیر. نومونه اوچون وئردیگیم، بو بیر بند ده ایچینده اولماق شرطیله، همین قوشمادا گؤی گؤل حقیقتن ده تکرارسیز گؤزلیک مجسمه سی کیمی جانلانیر:

یئل اسدی، یارپاقلار سویا تۆکولدو،
گؤی چیته توند ساری گوللر تیکلیدی.
بولودلا آغلادی، گونشله گولدو

دئییه سن، بیر کؤورک اینساندی گؤی گؤل...

پاییز واختی کیزین اتکلرینده اولانلار روزگارین آزاجیق دئییشمه سیندن هر دفعه گؤی گؤلون یئنی بیر گؤزلیکله جیلولندیگینی چوخ گؤرولر. بو شعرده اولدوغو کیمی اونون پوئتیک تصویرینی وئرمک ایسه اسل شاعیر ایشیدیر.

قارشیلادیدیمیز سؤز و ایفاده لر، بدیعی تصویر واسیطه لری م. آرازین شعر و پوئمالاریندا تزه، طراوتلی بیر بیچیمده جانلانیر، شاعیر آشیب-داشان فیکیر و دوغولارینی عکس ائتدیرمک اوچون اولارا یئنی معنا چالاری آشیلایر. آخی لیریک قهرمان، اونون حیاتا، اینسانلارا موناسیبتی، فعال وطنداش مؤوقیئی واسیطه لری یوخ، قورو مویزه ایله دئییل، هر شئیدن اول صنعتکار فردیتیه وحدتده تظاهر ائندده حاقیقی فیکری-ئموسیونال تاثیر قوووه سی کسب ائدیر. محض بو باخیمدان لیریک شعر بدیعی یارادیجیلیگین ان چتین، سؤز اوزرینده زرگر ایشی طلب ائدن مورککب نؤولریندن بیریدیر. او، اکثر حاللاردا موختصر یازیلدیغیندان ایلك سؤزوندن سون میصرعاسینداک بیر تام حالیندا، هم ده لاپ قیصا بیر مودتده هر طرفلی قاورانیلیر. بورادا اثرین بوتؤولوکده اوغورلو چیخماسیندان ساوایی، بیر ده اونون دیلی، آهنگی، وضعنی، اؤلچوسو، قافییه سی، اوبرازلی ایفاده لر سیستمی، بیر سؤزله، بوتون ترکیب حیصه لری دیقتلی اوخوجونون گؤزلی اؤننده جانلانیر.

یاخشی شعر ان عالی و اینجه دوغولارین، ان جیدی و درین فیکیرلرین محض اوبرازلی ایفاده سی اساسیندا یارانیر. قافییه سیز، ایلك نظرده حتّی وضعنسیز گؤرون شعر اوبرازلی تفککورون محصولودورسا، مقبول سایلا بیلر، آما جیدی اؤلچولر و موکمل قافییه لر اساسیندا یازلمیش نظم اوبرازلی تفککورون محرومدورسا، شعر جرگه سینه چیخاریلا بیلمز. اونا گؤره ده شاعیر اؤز اثری نین عصاصیندا دوران یوکسک فیکری، نجیب دوغونو، عالی مقصدی مووافق پوئتیک سوییه ده تقدیم ائتمک اوچون بؤیوک یارادیجیلیق زحمتینه قاتلاشیر.

م. آرازین گوجلو ایستعداد صاحبی اولدوغونو هامی بیلیر. آما اونون بیر سیرا اثرلری کیمی "بیر عؤمور یولوندا" شعری ده بیر داها ثبوت ائدیر کی، گوجلو ایستعداد صاحبیلری ده شعری ائله بئله، نئجه دئییرلر، "بیر نفسه" یازمیرلار. پوئزیانین "قارا فهله سی"

م. آراز ييغجام شعر اوستاسيدير. اونون سۆزچولوكله ايشى يوخدور. شاعير فيكرى كسه دئمگين، آز سۆزله موكممل پوئتيك قناعت ايفاده ائتمگين توتارلى نومونه لرينى ياراتميشدير.

بو تورپاق اسرلر قارانليغيندا
قفيل نور داغلارى ديكلديب آخى!
بو تورپاق قديملىر تورانليغيندا
نادان سوروسو ده كؤكلديب آخى!

هله اون آلتى ايل اول م. آراز صنعتى نين لاکونيزمىنى يوكسك قىيمتلنديرن خالق شاعىرى ر. رضا يوخارىداكى ميصراعلارى نومونه گتيريب يازميشدى: " بو حقيقتنه جيلد-جيلد كىتابلار باغلاماق اولار. سن دئمه بير نئچه سطيده ده بو حقيقتين بدىعى تصديقىنى وئرمك اولارميش " . اؤزونون ده، قلم يولداشلارى نين دا ياراديجىليغينا هميشه اويئكتيو طلبكارلىقلا يانشان رسول موعليمين، بو بؤيوك اوستادين دئديكلرى م. آرازين بير چوخ ديگر اثرلى اوچون ده سعجىيويدير. اوسلوبياتچى عالملىرىن موشاهيده لرينه گؤره اونون بدىعى دىلى بوتون هوجئيره لريله موعاصيردير. بو دىل عنعنه ايله يئنلىكچىليگين، بدىعلىكله دىالئكتچىليگين، خلقلىكله علمىليگين آهنگدار صورتده قوووشماسينا ان پارلاق نومونه لردن بيريدير. خصوصن آفورىستىك ايفاده طرزى شاعىرىن دىلى نين واجيب اوسلوبى كئيفىتيدير. موختليف ايلره مخصوص آيرى- آيرى اثرلرندن آلدىغيم بو بئيتلردن اونون كىتابلاريندا ايسته نىلن قدردير:

ايستعداد ائله بير توخوما بنزر،

گؤيرر قورو بير داش اوستونده ده.

ان بؤيوك قهرمان-قهرمانلىغا

عوض ايستمه يهن، پاى اومماياندير.

طالعئين حؤكمونو گؤزله مك آزدي،

طالعئين حؤكمونو اؤزون ايمضالا!

منجه قاپىسىنى كىتاب آچمايان

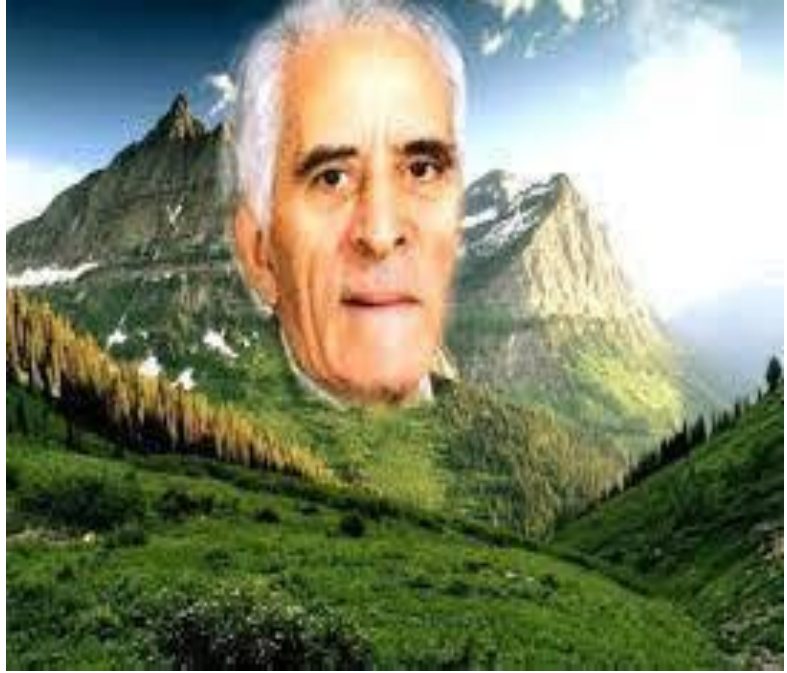
بىر ائو موعليمسىز مکتب كىمىدير.

م. آراز، تزه كىتابلارى، ادبى اورقانلارى، عومومىتله دؤورو متبواتى ورفله يرکن يئنى اثرلرينى حسرتله آختاردىغىمىز، تاپاندا آجگؤزلوكله، بير نفسه اوخودوغوموز، تاپماياندا مأيوس اولدوغوموز بارماقلا سايبىلاجاق درجه ده آز چاغداش صنعتكارلاريمىزدان بيريدير. بئلجه اوخوجو اعتمادمى قازاناراق گؤزلنن، ياخشى معنادا ايزلنن شاعىر اولماق يارادىچى سيما اوچون بؤيوك معنى سادتدير.

بو موختصر يازيدا من م. آرازين صنعتكار پاليتراسيندا چئشىدلى الوان رنگلرين سايريشماسيندان اطرافلى دانىشا بىلمه ديم. اونون سئون قلىبن دولوب- بوشالماسىنى اينجه ليكلرينه قدر عكس ائتديرن محبت ليريكاسىنى آچىقلامادىم. " اوچ اوغول آناسى " ، " آراز آخير " ، " عسگر قبرى حاقيندا بالادا " ، " آتامين كىتابى " ، " من ده اينسان اولدوم " و س. پوئمالارينداكى گؤزله نىلمز سوؤئت دؤنوملرينى، روماتىك ريجهتلىرى، جانلى اينسان صورتلرينى تحليل ائتمه ديم. دىللميزه چئورديگى شعر و پوئمالاردا اؤزونو گؤسترن ترجمه چى اوستالىغيندان بهس ائتمه ديم. بالالاريمىز اوچون يازدىغى و اوشاق عالمى نين اسرارنگيز رنگلرينى عكس ائتديرن ساده، لاکين معنالى اثرلى نين هئچ آدلارنى دا چكمه ديم. بو دئيلنلرين هر بيرى، او جومله دن ده خصوصن م. آراز پوئزىياسيندا صنعتكارلىق آختاريشلارى آيرىجا تدقيقات ايشى اوچون قىيمتلى ماتئريال وئرمكده دير. يازدىقلاريم ايسه، اولسا-ولسا، شاعىرىن ياراديجىلىغى نين موهوم بير ايستىقامتى، اونون وطنداش ليريكاسى حاقيندا قئيدلردير.

م. آراز صنعتى نين اصل قىيمتين عالملىرىمىز سون كىتابى يازىلماقدا اولان يئنى، چوخجىلدلىك " آذربايجان ادبىياتى تاريخى " نده، مونوقرافىيا و مقاله لرينده وئره جكلر. لاکين بونلارسىز دا شاعىر دوستوم، قارداشىم ممد آراز آرتىق چاغداش ادبى پروسسئين ان

عۆمور ده بیر بورجدور، اللی ایل، یوز ایل،
بدبختدیر آز یازیب چوخ یاشایانلار.
شاعیر دوست، عۆمرونو یاشیندا دئییل،
یازدیغین نغمه نین عۆمرونده آختار.

بو باخیمدان آذربایجانین خالق
شاعیری م. آراز نیگاران اولمایا بیلر.
اونون درج اتئدیردیگی 20-دن آرتیق
کیتابینداکی ان یاخشی اثرلری محض
اوزون عۆمورلو نغمه لر اولوب
اوخویانلارین، دینله ینلرین فیکرینده،
مکتب درسلیکلرینده، ائفیر و ائکران
وئرلیشلرینده، ماهنی متنلرینده فالیت

گؤسترمدکه، مؤلیفینه حاقلی شؤهرت گتیرمکده دیر.
بو اثرلر خالقیمیزین کئشمکئشلی تاریخی نین ان
مورککب مرحله سی اولان بو گونلرده ده ائللین-اوبانین
کارینا گلیر، ایستیقلایمیز اوغروندا، حاللجا
تورپاقلاریمیز اوغروندا، " مایاسی نور، قایه سی نور "
آذربایجان اوغروندا ایشغالچیلارا قارشی مباریزه ده
آداملاریمیزی روحلاندیریر.
اون ایللر، بلکه ده یاریم عصر کئچه جک، م. آراز
یازماقدان یورولاجاق. لاکین اونون شعر بولاغی
ایجتیماعی بیغینجاقلارین، موختلیف میقیاسلی ادبی
مجلسلرین خیطابت کورسولرینده، کیتابلاری نین
صحیفه لرینده، سئوگیلیرین محبت مکتوبلاریندا، مکتب
اوشاقلاری نین شیرین دیللرینده چاغلا یاجاقدیر.
شعر سئونلر گاه جوشغون، گاه دا حزین آخان بو صنعت
بولاغی نین گؤز یاشی کیمی دومدورو، بوللور کیمی
صاف و طراوتلی سویوندان همیشه نوش ائدیب "
اوخقای " دئییه جکلر. 11 دئکار 2013 •

فال آپاریجی قوووه لریندن بیر کیمی آذربایجان
ادبیاتیندا اؤز لایققلی یئرینی توتموشدور.

اونو دا دئمک چوخ واجیبیدیر کی، م. آرازین فعالیتتی
تکجه بدیعی یارادیجیلیغیندان عبارت دئییل. اعتراف
ائدک کی، اون ایللر بویونجا، بیر-ایکی مؤلیفی چیخماق
شرطیله، یالنیز شعر یازماقلا شاعیرلر اؤز عایله لری نین
گوزرانینی تمین ائده بیلمه میشلر. بو اوزوقارا عنعنه
جمعیته گئدن معلوم پروسسئرله علاقه دار اولاراق بو
گون ده داوام ائتمکده دیر.

م. آراز دا پئشکار شاعیر اولدوغونا باخما یاراق مونظم
بدیعی آختاریشلار آپاریب یوزلرله اثرینی یازماقلا یاناشی،
اؤز ضعیف و ظریف جانی ایله همیشه هاراداسا ایشله مه
لی اولموشدور. او، موعلملیک ائتمیش، قزئت-ژورنال
رئداکسییالاریندا، نشریاتلاردا موختلیف وظیفه لرده
چالیشمیش، اون ایل یازیچیلار ایتتیفاقیندا پوئزییا بؤلمه
سینه باشچیلیق ائتمیشدیر.

اوتوز ایله یاخیندیر کی، شاعیر " آذربایجان طبیعتی "
ژورنالی نین رئداکتورودور.

م. آراز عۆمرونون آلتینجی اونیللیگی آرخادا قالیب
تاریخه چئوریلدی. صنعتکار عۆمرونون معناسی حاقدیندا
اونون چوخ آیدین قناعتی وار:

3- دوقتور صدیقین کتابلاری

منیم آتام دوقتور حسین محمدزاده صدیق ایندی 74 باشیندادیر. او جوانلیغیندا اوشاق ادبیاتینا میل گورستمیشدی و بیر نچه کتاب نشر ائتمیش و تهران دانشگاهلاریندا «ادبیات کودکان» درسینی ده تدریس ائتمیشدیر. اونون «تاریخ ادبیات کودکان» درس کتابی ایندی ده دانشگاه فرهنگیان و تربیت معلم کلاسلا ریندا اوخونور.

آتامین اوشاق ادبیاتی باره سینده اولان فعالیتلری باره ده مندن قاباق بیر نچه نفر یازی یازمیشلار.

4- مندن قاباق یازانلار

آتامین بو زمینه ده کی فعالیتلری و زحمتلری باره سینده، مندن قاباق بیر نچه

نفر مقاله و کتاب یازیب نشر ائتمیشلر. او جمله دن:

1-4 تهران پیام نور دانشگاهی نین محترم اوستادی خانم «فاطمه بهرامی صالح». نچه ایل قاباق تهراندا «دکتر صدیق و ادبیات کودکان آدیندا 400 صحیفه لیک بیر کتاب یازمیش و آتامین بو زمینه ده یازدیقلارینی توپلامیش و تجزیه-تحلیل ائتمیشدی.^b

2-4 خانم «زهرا قایینی» آتام ایله بو باره ده مصاحبه ائتمیش و «مصاحبه با تاریخ» و بیرده «گذری در ادبیات کودکان و دکتر صدیق» عنوانلاری ایله «مؤسسه ی پژوهشی ادبیات کودکان» طرفیندن چاپ ائتمیشدی.^c

3-4 خانم «نیلوفر خدایی» آتامین «دوقلوهای ترک» کتابینی تازادان چاپ ائتمیش و آرتیردیغی مقدمه ده بو باره ده بحث ائله میشدی.^d

3-4 آقای «یعقوب حیدری» آتامین حیاتی باره سینده «کوه در کوله پستی» آدلی اوشاقلار اوچون بیر کتاب یازیب چاپ ائدیپ.^e

5- دانشگاهی تنزلر

دکتر صدیق و اوشاق ادبیاتی

یازان: آی نور م. صدیق

بیلیم تانیما یوکسک لیسانسی

1- اوشاق ادبیاتی نه دیر

اوشاق ادبیاتی اوچون باشلانما زمانی تعیین ائتمک اولماز. اونا بیلیم تاریخی ده وئرمک اولماز. اوشاق دونیا یا گلنده، اونون آناسی طرفیندن اوشاق ادبیاتی دا دوغولور. حتی ساوادسیز آنالار اوشاق ادبیاتی نین لاپ قشنگ نمونه لرینی ایجاد ائدیرلر. منیم آتام دئییرکی: «فولکلور بوتون ادبی یارادیلیش و هنرلرین باشلانیشی دیر.»^a اوشاق ادبیاتی دا اول دفعه فولکلوردا یاراندی.

2- معاصر اوشاق ادبیاتی

اما ایندی اوشاق ادبیاتی اونا دئییلیرکی شاعرلر و یازیچیلار طرفیندن اوشاقلار اوچون اثرلر یارانسین و یا بو اثرلر باره سینده بحث اولونسون.

آذربایجان تورکجه سینده اوشاق ادبیاتی ایلك نمونه لری مشروطیت دؤوره سینده یازیلدی. میرزا حسن رشديه ایراندا و تبریزده بو ادبیاتین بناسین قویدو. اوندان سونرادا جبار باغچه بان و باشقالاری گلدیلر. جلیل محمد قلی زاده، میرزا علی اکبر صابر و میرزا علی معجز شیبستری نی ده اوشاق ادبیاتی یارادانلاری حساب ائتمک اولار.

آتام 1350- نجی ایله تهران سورگون ائدلمیش و اورادا عائله قوروب یاشاماغا باشلاکن، 1351- نجی ایلدن «ادبیات شفاهی آذربایجان» آدی آلتیندا آشاغیداکی کتابلاری یازیب نشر ائتمیشدی:

6-3- قصه های روباه (تولکی ناغیللاری)ⁱ

6-4- قصه های کچل (کچل ناغیللاری)^j

6-5- دنیای قصه ی بچه ها (اوشاق دنیاسی ناغیلی)^k

6-6- چیل مایدان^l

6-7- قارا آت^m

«قصه های روباه» تولکی باره سینده اولان 16 ناغیل، «قصه های کچل» 12 ناغیل و «دنیای قصه ی بچه ها» 22 ناغیل احتوا ائدیر. بو ناغیللاری آتام «هریس» کندلرینده معلم اولدوغو ایلرده توپلاییب کتاب ائتمیشدی. او زمان تورکی یازماق قاداغان اولدوغونا گوره، اولنلاری فارس دیلینه ترجمه ائتمیشدی.

«چیل مایدان» کتابی تهراندا 1353- نجو ایل چاپ اولموشدو. بو کتابا آتامین دوستو آقای یعقوب عمامه پیچ طرحلده سالمیشدی.

6-8- دوقلوهای ترک

آتام، 1352- نجی ایله خانم «جاهد اوچوق» آدلی تورکیه لی یازیچی نین Türk Ekizleri آدلی اوشاقلار کتابینی فارس دیلینده ترجمه ائتدی و «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» ایله چاپ ائتدیردی.ⁿ بو کتاب اوزون بیر روماندر و هانس کریستین اندرسن جایزه سی ده آپاریبدر. بو رماندا، «دوراق» و «پارلاق» آدلی ایکی اوشاق قهرمان واردیر. بو کتابی تزه لیکده خانم «نیلوفر خدایی» اوزون بیر اؤن سؤز ایله بیر داها نشر ائتدی.

6-9- نابغه ی هوش

آتام 1353- نجو ایله تورکیه لی یازار «عزیز نسین» نین اوشاقلار و گنجلر اوچون یازدیغی اؤیکولری بیر آرایا

آتام، دانشگاهلاردان اوشاق ادبیاتی رشته سینده فارغ التحصیل اولان نئچه دانشجویون اوستاد راهنمالیغینی قبول ائدیپ و اولنلارین بیتیرمه تئزلرینه نظارت ائتمیشدی. او جمله دن: آقای سلمان صفری و حمید شها نقی نی آد آپارماق اولارکی اؤز بیتیرمه تئزلرینی یوکسک لیسانس دؤنمینده اوشاق ادبیاتی ایله ایلیگی دفاع ائتدیلر. آقای سلمان صفری بیتیرمه تئزی صمد بهرنگی نین اوشاق ناغیللاری باره سینده ایدی کی سونرالار چاپ اولدو. اونون بیتیرم تئزینین آدی بله دیر: «تحلیل محتوای آثار صمد بهرنگی».^f

6- کتابلار

آتامین اوشاقلار اوچون ایندیبه کیمی یازدیغی کتابلاری آشاغیدا معرفی ائدیرم:

6-1- سایالار

آتامین اوشاقلار اوچون ایلك اثری 1346- نجی ایله تبریزده، اؤزونون نشر ائدیگی «مهد آزادی ویژه ی هنر و اجتماع» نشریه سینده «سایالار» آدی ایله چاپ اولدو: سونرا 1351- نجو ایله همین یازیلاری تبریزده «ساوالان» نشریاتی ایله چاپ ائتدیردی.^g بو کتابدا تکم چی اوخومالاری و سایاچی سؤزلری توپلانمیشدی.

همین کتابی تاپیلماماسی اوچون، بو سطرلری یازان 1388- نجی ایله بیر داها بعضی یازیلاردا آرتیریب چاپ ائتدیم.^h

6-2- ادبیات شفاهی آذربایجان

آتامین بو گونه کیمی اوشاق ادبیاتینا عائد نشر ائتدیگی کتاب حکیم فضولی نین «صحبت الاثمار» اثریدیر. او، بو کتابی 1397- نجی ایله چاپ ائتدیردی.^s

6-15- کتاب نقدی

آتام اوشاق ادبیاتی نقدلری ده یازمیشدی. اونون ایلك نقدی، دوستو صمد بهرنگی نین اوشاق کتابلاری باره ده ایدی کی 1347- نجی ایله، تهراندا خوشه مجله سینده چاپ اولدو.

آتام بوگون اوشاقلار اوچون تورکجه چاپ اولان هر بیر کتابی آلا و سئوینر و همیشه دئیرکی بیزیم اوشاقلار بو باره ده مظلوم قالیبلار و کیمسه اوشاق ادبیاتی اوزره ایشله ینلردن حمایت ائتمز .

اتک یازیلاری:

1. ح. م. صدیق. هفت مقاله پیرامون فولکلور و ادبیات آذربایجان، ص 64.
2. فاطمه بهرامی اصل، دکتر صدیق و ادبیات کودکان، تکدرخت، تهران، 1393.
3. محمد هادی محمدی و زهره قایینی. تاریخ ادبیات کودکان ایران، تهران، نشر چیستا، 1380.
4. جاهد اوچوق، دوقلوهای ترک، ترجمه ی ح. م. صدیق، به کوشش نیلوفر خدایی، تهران، 1392.
5. یعقوب حیدری، کوه در کوله پشتی (برای کودکان)، تهران، 1388.
6. سلمان صفریان (داغلی). تهران، اندیشه ی نو، 1395.
7. ح. صدیق، سایالار، انتشارات ساوالان، تبریز، 1351.
8. ح. م. صدیق. سایالار، به کوشش آی نور م. صدیق، نشر تکدرخت، 1388.
9. ح. م. صدیق. قصه های روباه، نشر نوپا، تهران، 1351.
10. ح. م. صدیق. قصه های کچل، انتشارات نی، تهران، 1352.
11. ح. م. صدیق. دنیای قصه ی بچه ها، انتشارات رز، تهران، 1353.
12. ح. م. صدیق. چیل مایدان، انتشارات رز، تهران، 1353.
13. ح. م. صدیق. قارا آت (مجله ی خوشه به سردبیری احمد شاملو)، تهران 1349.
14. جاهد اوچوق. دوقلوهای ترک، ترجمه ی ح. صدیق، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، 1353.
15. عزیز نسین. نابغه ی هوش، ترجمه ی ح. صدیق، دنیای کتاب، تهران، 1353.
16. ح. صدیق. هفت مقاله، دنیای دانش، تهران، 1354.
17. یهودانین خیانتی. ترجمه ی حسین سرخابلی (دکتر صدیق)، بنیاد بعثت، 1371.
18. قرآن اوخوما قایدالاری. تألیف حسین سرخابلی (دکتر صدیق)، بنیاد بعثت، 1371.
19. حکیم محمد فضولی. صحبت الاثمار، تصحیح دکتر ح. م. صدیق، انتشارات قانان یورد، 1397.

گتیردی و «نابغه ی هوش» آدی ایله تهراندا نشر ائتدیردی.^o

6-10- هفت مقاله

آتام 1354- نجو ایله تهران چاپ ائتدیردیگی هفت مقاله کتابینا «تورکمن اوشاق ادبیاتی» و «آذربایجان اوشاق ناغیللاری» موضوعوندا ایکی مقاله داخل ائتمیشدی.^p

6-11- یهودانین خیانتی

آتام اسلامی انقلابدان سونرا نشر ائتدیگی مختلف درگیلرده اوشاقلار صحیفه لری ایجاد ائتدیردی. 70- نجی ایلرده ده «بنیاد بعثت» ده آذری تورکجه سی شعبه سینی اداره ائدرکن اورادا اوشاقلار اوچون بیر نئچه کتاب یازمیش و یا ترجمه ائتمیش و یایملا میشدیر. بو کتابلارین بیری «یهودانین خیانتی» آدلانیر که مصور چاپ اولموشدور.^q

6-12- قرآن اوخوما قایدالاری

آتامین قیمتی کتابلاریندان بیرسی ده «قرآن اوخوما قایدالاری» آدلانیر کی بو کتابی یئنه ده «بنیاد بعثت» چاپ ائتدی. بو کتابدا تجوید علمی چوخ ساده دیل ایله تورک اوشاقلارینا اؤیره دیلیر.^r

6-13- اماملارین ترجمه ی حالی

آتام بنیاد بعثتین آذری تورکجه سی شعبه سینده اوچ ایل ایشلیه 1373- نجو ایله اونون فعالیتی نین قاباغین آلانلار اولدو. بو اوچ ایله اوچ یوز عنوانا یاخین تورکجه کتاب نشر ائتدی که افنلارین یاریسیندان چوخو اوشاقلارا عائد ایدی. او جمله دی اماملاریمیزین هره سی اوچون بیر ترجمه ی حال و بئش جلد اصول عقاید و باشقا کتابلار کی اونلاری آتام و اونون دانشجولاری آدینا نشر اولوب و بؤیوک بیر گنجینه یه چئوریلیدیر. بو تشکیلاتدا آتام ایله امکداشلیق ائدنلر آراسیندان، آقآلار مجدفر، ائلشن، ایمانی، کریم نیا و ... آد آپارا بیلرم.

6-14- صحبت الاثمار

چائوشسکو دیکتاتوری رومانی

رومانی به قدرت رسید و بسیاری از کمونیست‌ها بازداشت شدند. چائوشسکو با گئورگی گئورگیویدز هم‌سلول شد، کسی که در حزب کمونیست مقام بالایی داشت و بعدها حامی اصلی چائوشسکو شد. در آخرین روز سال ۱۹۴۷ در رومانی «جمهوری خلق» اعلام شد و پیشرفت سیاسی چائوشسکو نیز آغاز شد. در ۱۹ سال آتی او پله‌پله در مدارج حزبی بالا رفت. ۱۹۵۴ دبیر کمیته مرکزی در امور سازمانی شد که مقام بسیار مهمی برای بسط قدرت او بود، و سال بعد هم به اداره سیاسی حزب که ۱۱ عضو داشت رسید، تا این که در سال ۱۹۶۶ پس از مرگ همان گئورگیویدز جانشین او شد. ابتدا به نظر می‌رسید می‌خواهد اختیارات حکومتی را بین افراد تقسیم کند، اما این فقط برای اول کار بود. او یکی یکی عناوین و سمت‌ها را تصاحب کرد.

چند سال نخست اوضاع خوب بود و حتا محبوبیت هم داشت، به دو دلیل اصلی: یکی رونق اقتصادی در اواخر دهه ۱۹۶۰ و دیگری سیاست مستقلانه‌ای که او در بلوک شرق در پیش گرفته بود و آشکارا با شوروی مخالفت می‌کرد. او به غرب نزدیک شد، نیکسون در سال ۱۹۶۹ از رومانی دیدار کرد و چائوشسکو در ۱۹۷۰ به آمریکا رفت. او حتا سرکوب بهار پراگ را محکوم کرد.

در اوایل دهه ۱۹۷۰ به چین و کره شمالی سفر کرد و در آنجا «پیشواپرستی» (کیش شخصیت) را از نزدیک مشاهده کرد و به خیال آن افتاد که پیشواپرستی را در رومانی نیز ایجاد کند. سال ۱۹۷۴ مقام ریاست‌جمهوری را هم بر عهده گرفت و از این پس خود را رسماً «پیشوا» نامید. نوعی دیکتاتوری استالینی ساخت، همراه با

"دیکتاتور و زنش را کت‌بسته بردند برای اعدام" وقتی او را در دادگاه نشانندند باورش نمی‌شد آخرین ساعات زندگی او و همسرش است. در دادگاه سر همه

داد می‌زد. وقتی حکم اعدام او و همسرش در دادگاهی صحرائی در عرض چند ساعت صادر شد، فریاد می‌زد: «مرگ بر خیانتکاران! تاریخ انتقام ما را می‌گیرد!» وقتی می‌خواستند دست آن‌ها را ببندند مقاومت می‌کردند. آن‌ها را کت‌بسته به بیرون دادگاه بردند، چشم‌بند زدند و جوخه اعدام ماشه را چکاند. مردی که ۳۴ سال بر رومانی دیکتاتورانه حکومت کرده بود، غرق خون، بر زمین افتاد. پزشک آمد و زوج دیکتاتور را معاینه کرد تا مطمئن شود آن‌ها مرده‌اند...

نیکولای چائوشسکو روستازاده بود، در نوجوانی به بخارست آمد و آموزش کفاشی دید. استادش کمونیست بود و او هم در ۱۹۳۲ به حزب پیوست. در طول ۱۲ سال بعد چندین بار به دلیل فعالیت کمونیستی علیه رژیم شاه کارول، زندانی شد. در ۱۹۴۰ رژیمی فاشیستی در

اما قطار خودکامگی رفته‌رفته به ایستگاه آخر می‌رسید. در دسامبر ۱۹۸۹ در تیمیشوارا اعتراضات گسترده‌ای شکل گرفت و نیروهای امنیتی آن را به شدت سرکوب کردند. چائوشسکو اعتراضات را ناچیز می‌انگاشت و در کمال خوش‌خیالی از قضا در آن روزها به تهران سفر کرد. پس از سفر دو روزه‌اش به ایران، وقتی در ۲۱ دسامبر در برابر جمعیتی انبوه در بخارست سخنرانی می‌کرد، ناگهان جو علیه او شد و مردم او را هتک کردند. دیکتاتور به‌تازده باورش نمی‌شد انقلاب درست در یک‌قدمی اوست. پخش مستقیم سخنرانی او قطع شد و درگیری‌ها بالا گرفت. چائوشسکو و النا با هلاکوپتر از آنجا گریختند. اما فردای آن روز سربازان ارتش آن‌ها را بازداشت کردند و برای آنکه نیروهای امنیتی رژیم را وادار کنند اسلحه را زمین بگذارند، بی‌درنگ دادگاهی چندساعته تشکیل شد و حکم اعدام زوج دیکتاتور بدون فوت وقت صادر شد. اعدام آن‌ها ناقوس پایان رژیم سوسیالیستی در رومانی بود. و کمونیسم چه سرنوشت اندوهباری داشت...

مهدی تدینی

پیشواپرستی پررنگ و لعاب. هر سال در زادروز او کتاب شعری در ستایش او منتشر می‌شد و انواع القاب گزاف به او داده می‌شد: پسر خورشید، فرمانده کبیر، خدای زمینی و...

طبیعی بود که این نوع پیشواپرستی او را دچار پارانویا می‌کرد: او به دلیل امنیتی نزدیکانش را در سمت‌های مختلف می‌گمارد، به دلایل امنیتی هیچ لباسی را دوبار نمی‌پوشید، هر جا می‌رفت باید آنجا استریل می‌شد و صدها مأمور کارشان انجام همین امور بود. همسر او، النا، هم در این کیش شخصیت پایه‌پای شوهرش می‌آمد و خود را «مادر عاشق ملت» نامیده بود. و همزمان پلیس مخفی هر نوع مخالف و مخالفتی را سرکوب می‌کرد.

صنعتی‌سازی بی‌تناسب باعث پکیدن اقتصاد، به خصوص بخش زراعت شده بود. حقوق‌ها پرداخت نمی‌شد، برق جیره‌بندی بود، مواد غذایی برای تأمین پول صادر می‌شد. اما او همچنان شیفته طرح‌های صنعتی عظیم بود. وقتی در دوران گورباچوف در شوروی نسیم اصلاحات (پروستروئیکا) وزیدن گرفت، چائوشسکو آنقدر غرق پیشواپرستی خودساخته‌اش بود که محال بود بفهمد تاریخ به زودی ورق خواهد خورد.

خور قروپلاریندا چيخیش ائدير. ديل اؤيرنمک، رسم چکمک کیمی قابیلیتی وار. بیر چوخ یاریشمالاردا بو ساهه ده موکافاتلار آلمیشدیر.

سئرا گؤک هم ده بدیی نثره چوخ ماراقلیدیر. بیر چوخ حکایه لرینی نثر ساحه سینده کی یاریشمالاردا تقدیم ائتمیشدیر. حکایه لری نین دیلی بولور کیمی تمیز و صافدیر. مؤوضولاری ایسه دوستلوق، صداقت، سئوگی، دیل، وطنله باغلیدیر.

سئرا گؤکون ایکی حکایه سینی (" یئمگین دوزو، اینسانین اؤزو - دوست "، "خوشبختلیک چيچگی") " خدافیرین " درگیسینی حؤرمتملی اوخوجولارینا تقدیم ائدیریک. حکایه لر تورکیه تورکجه سیندن آذربایجان تورکجه سینه آختاریلمیشدیر.

یئمگین دوزو، اینسانین اؤزو - دوست YEMEĞİN TUZU – İNSANIN ÖZÜ- DOST

سئرا گؤک دن ایکی حکایه

حیاتا نجه و نییه بو قدر باغلاندىق دئییه دوشونورم بزن. اؤزلیکلکه حوزنلو زمانلاریندا اؤزومه بو سوالی وئریرم. گؤز لیریمین اؤنونده کی اینسانلار و اشیلار دیشیر. بلکه اونلار یالنیزجا بیر ایشیق پارچالاریدیر. بو اوزدن ایشیق سورعتیله " یوخ " آ دؤنه بیلیر بو بیلدیکلریمیز. نه چوخ دیر وئرمیشیک الیمیزدن کؤچوب گئدن مادهه یه دئییرم. ائله دئییلمی؟

یئنه اؤزوم بو دوشونجه لیریمی اؤزومدن اوزاقلادیریرام. اصلینده هئچ بئله ده دئییل. مادهه یوخ اولور، تکرار بیرلشیر و سونرا یئیندن وار اولور. بو دؤنمه لر داعوام ائدیر. بو تکراردا قیسا اولان حیاتیتمیزدا اصیل ایز بوراخان و اونو دیرلی ائدن ایسه بو مادهه، ینی اینسان و اشیا ایله قوردوغوم باغدیر. ائله دوستلوق دا یئرلشن فیلیزلردن بیریدیر. سئویله جک بو قدر دوست وارکن حیاتا باغلانماماق مومکوندورمو؟ " حیاتا نییه بو قدر

حکایه لر – اویکولر

Hekayələr - öykülər

پروف. معاریفه حاجی اوا

Prof. Maarifə Hacıyeva

سئرا گؤک کیمدیر؟

SERRA GÖK KİMDİR ?

1996-جی ایلده تورکیه نین سامسون شهرینده آنادان اولموشدور. ایلک تحصیلینی آنکارانین آنادولو لیستیئینده آلمیشدیر. تورکیه نین بوغازیچی اونیورسیتتی نین باتلی دیللیری و ادبیاتی بؤلومونو قازانان سئرا گؤک حال-حاضریدا همین فاکولته نین سون کورسوندا تحصیلینی داوام ائتدیریر. اینگیلیس، فرانسیز، ایسپان و ایسوئچ دیلرینده دانیشیر. ایسوئچین اوپسالا اونیورسیتتیئینده ب ای آی اؤیرنجی اولموشدور.

2016-جی ایلدن بو گونه قدر بوغازیچی اونیورسیتتی نین آللثرت لوق حالیل کلاسسیک موزیک کونسپتلی نین کوردیناتور آسسیستنتیدیر. موسیقییه بؤیوک ماراغی وار، هم ده گؤزل سسی وار. آذربایجان ماهنیلارینی سئوه-سئوه اوخویور. موختلیف

بيلميريك كى، دوستلوق سايه سينده داخىلى چكىشمه لر، هيجانلار يالنىز بيزيم دئييل، دوستلاريميز سايه سينده ده چوخالير. دوستلاريميزى ترك ائتسك بئله نئجه توپلاريق او تاثيرى گۆى اوزوندن؟ مومكونمو؟ آخى اصيل وارليغيميز دوست اوركلرينده گيزلى دورور، اورالاردا ياشايير و مين دفعه لرده ياشاديلير.

بلى، بئلجه باغلانيريق حياتا. اوزوموزو تاپيريق، يئرميزى بيليريك. بيزيم اونلارنى سئودىگيميز كيمى بيزى سئودىكلرينى اونوتدوغوموز دوستلاريميز اولدوغونو دا بيلمه ميش دئييليك. حياتدا بونون آنلامىنى بوشو- بوشونا آختارمايق.

قلبه يئرلشن گولوشلر اولمادان، بير بدن، موسيقى نين دونيالاردا گوجو اولمادان چيلپاق بير موسيقى آلتى و نوت كاغىدلارنى، گۆزده گيزله ديلمه يه چاليشلان گۆز ياشلارنى و ذهينده دولاشان فيكىرلر اولمادان بير كىتاب ندير كى؟ بونلار هر دؤورده هر كس اوچون وار اولماق بيلر، اما " ان ياخين دوستوم " ، " دونيانين ان هيجانلى موسيقىسى " ، " حياتىمى ديشديرن كىتاب " اولمازلار. حالبوكى بيز بو سونوجلارنى سئوريك، يانيميزدا اونلارنى اولماسىنى ايستريك. اونلار دوستدور بيزيم اوچون. كئچيب گئدن، نهايت يالنىز جيسىمى اولانلار دئييل. مادديياتدان آسىلى اولان دوست دا اليميزدن آلىنماز. چونكى دوستون يئرى نهايت دونياسيندان چوخ اوزاقدا رۇيا كيمى بولوتلو، افسانوى بير دياردير. باشيميزى ياستىغا قويدوقدا دوست دا بيزيمله بيرليكه يوخويا گئدر، صاباحلارنى يوخو آب-هاواسىنى اوزريميزدن الى ايله او اوزاقلاشديرار. ايچيميزده كى سئوگيسى ايله بيزى ياشاماغىن سحرينه اينانديران و سئوگيسى نين اوميدىيله هر گون يئنيدن آياقدا قالماغا اينانديران دوستلوق و دوستلار بو سببله بيزى ترك انديب هئچ بير يئره گئتمزلر.

" بيز خبر وئرمه دن خبريميزى آليرسان... او گئدر، بو گئدر، او بىرى ده گئدر، دوستلوق، سن باشيميزدا

باغلانديق؟ " سوالى نين جاوابى دا ائله بو سئوگى و دوستلوقدور. سئوگى نين و دوستلوقون ائله بير جاذيبهسى وار كى، او، اينسانا يايين ايستيسينده يئديگيميز سويوق گيلاسدان داها دادلى گلير. منجه، اينسانى چتين زاماندا بو ايكى سؤزجوك درين قويولاردان بئله چكىب چيخارار. حياتى سونسوزا قدر سئوديرن سئوگيدير، دوستلوقون هرارتيدير. چونكى گؤرونلر يوخ اولما بيلر، اما اونلارنى قلبيميزه تاثيرى قالىر، ياشايير. بونا گؤره ده هر هانسى بير وارليقدا دوستلوقو تاپماق اينسانين اينسانولما مۇعجيزه سىنى كشف ائدير.

بو يا دا باشقا سببدن اينسانسيز قالان زامان-زامان " نه يالنىزام! " دئيه شيكايتله نيريك. اما يالنىزلىق داعواسيز بير درد دئييل اصلينده. دوست، سيرداش آرايان اونو مطلق بير يئرده تاپار. بو يالنىز اينسانلا اولماق مجبوريتى دئييل كى. يوخاريدا ايفاده ائديلن دوغو باغى گوجلو بير شكilde بير كىتابلا، موسيقى، چيچكله بئله قورولا بيلر، يا دا تك بير اينسانين ان سئويملى دوستو بير كۆپك، بير پيشيك ده اولما بيلر. چونكى جيسيم يالنىز واسيطه دير دوستلوقدا. بلكه بونلار بير اينسان كيمى سنه ساريليب سنى اؤلمز، اونلارنى سؤزجوكلرى نين ايستيسى قولاغيميزا چاتماز، فقط نه چيخار؟ بزن بير كىتابين قارا، كيچيك حرفلرى سسلى كلمه لردن ده ياخشى آنلادير بيزى بيزه. آياغيميزا گئيدىگيميز آياققايى نين دوزومونده كى آغىرلىق قدر اولور بوتون او بؤيوك " اينسان " دردلریميز و تالاشلاریميز. اؤنملى اولان دوستلوقون بوينونا ماددى دير بيچمه دن دير وئرمگى باجارماق، اينسانلا، حيوانلا، يا دا اشيا ايله قورولان باغىن سئوينجىنى هر زامان تقدير ائتمكدير. بو حديبيه يه، سئوينجه بير دفعه بئله صاحب اولماق اوچونسه بير دوستون بيزه بخش ائديگى سئوينجى، يا دا اونون الينى بوراخيب گئتمك چوخ چتيندير، حتى ايمكانسيزدير.

كئچيرمه يه باشلاميشدى. چونكى ياشلى ادام ياشادىغى ايللر عرضينده بير گون بئله سئوئنج ياشاماميشدى. او، قصبه حاقيندا صؤحبت ائدن اينسانين سؤزونو آغزىندا قويوب عصبىلىكله سوروشموشدور: " خوشبختلىك دئيلىن بير شئى يوخدور. سن يالان سؤيله بيرسن! اما اگر كى، بو قدر باللانديرا-باللانديرا او قصبه دن سؤز آچيرسان، او زامان سؤيله گؤرك اونون يئرى هارادادير؟ ياشلى ادام بو سواللا قصبه نى آنلادان ادامين چاشيب قالاجاغىنى تخمين ائدير و بير طرفدن ده اورگينده بئله بير قصبه نين مؤوجود اولماسىنى آرزو ائيدردى. ياشلى ادامين بو اعتيراضينا بير معنا وئرمه ين قصبه حاقيندا دانيشان ادام سؤزونه داوام ائده رك قصبه حاقيندا شيرين-شيرين دانيشماغىنا داعوام ائدير. ياشلى ادام سئوئنجىنى بيلديرمه دن هر ائشيتديگىنى بئنينه حك ائتمه يه چاليشير كى، هئچ نى اونوتمادان قصبه يه چاتماغىن يولونو بيلسين.

نهایت، قصبه دن دؤنن ادامين صؤحبتى بيتميش. ياشلى ادام دا اونون يانيندان آيريلاراق بوخچاسىنى حاضيرلاماغا باشلاميشدى. قصبه نى تاپارسا اورادا نه ائده جگىنى، يا دا چاشيب قالماياجاغىنى هله دوشونه بيلمه سه ده، تك خيالى قصبه نى تاپيب اورايا چاتماق ايدى. آتينا ميندى، يولا دوشدو. بير-يكي گون سونرا مئشه يه چاندى. قصبه يه گئتمه سى اوچون بو مئشه نى كئچمه لى ايدى. فقط آغاجلار و بيتكىلر ائله چوخ ايدى كى، آتى ايله اونلارن آراسيندان كئچيب گئتمه سى مومكون دئيلىدى. نه زامان گئرى دؤنه جگىنى بيلمه ديگيندن آتى بير آغاچا باغلايب يالنيز بوراخا بيلمه دى. اونا گؤره ده آتى سربست بوراخدى.

آت اونون اطرافيندا بير-يكي دفعه فيرلانيب دؤردناللا ادامدان اوزاقلاشدى. عصبلىش ياشلى ادام سؤيلنه-سؤيلنه يولونا داعوام ائتمه يه باشلادى: " سونوندا خوشبختلىيه چاتاجام. دؤزرم " دئيه دوشوندو. گئده-گئده گون تامام اولدو و گئجه نى مئشه ده كئچيردى.

قاليرسان " دئيبير بير شئيرينده ناظيم حكمت. گئدر، هر شئى، هر كس گئدر، ائله يا بئله. هر اولايين، هر سونون و باشلانغىچين ساعاتى كيمى. فقط دوستلوقون ساعاتى، گونو يوخدور. دوستو هر كس، هر آن كؤنلونون تا ايچينده هيسس ائتمك ايستر. " بيز خبر ائتمه دن " ايچيميزى بيلسين. بيز اونو چاغيرمادان او، بيزه گلسين و نه زامان اوزوموزو اونا دؤندرسن، يانيميزدا اولماغىنى ايسترديك كى، بيز ده اونو عئىنى شكيلده هر زامان قوجاقلايلاق. خياللاردا هئى سونسوزلوقا اوزانان دوستلوقو. يوخسا، سونسوزلوق سئويلنلرين، سئولنلرين خيالى اولمادان بوش قالير چوخ اينسانلار اوچون. دوزسوز بير يئمك كيمى گرک اولدوقدا ايچه آلينير، نى يئيلير. بيزى شيشيرير، شيشيرير "

دوست داديميزدير، دوزوموزدور. بير نؤفته ايله، بير حرفله، بير باخيشلا ايچيميزه آينا توتاندير، اشيالار دونياسينا مۇهورونو قوياندير دوست. وار ايسك بئله وارليق، يوخساق، دوستلا يوخلوقا بئله قاتلناريق.

***

خوشبختلىك چيچى

MUTLULUK ÇİÇEYİ

بیر زامانلار مئشه دن ده اوزاق، گؤزلردن ده اوزاق بیر قصبه وارميش. بير داغ ياماجيندا بو قصبه نين اينسانلارى هر زامان بير-بيرينه حؤرمت و محبتله ياخينلاشار، بيرى نين احتياجى اولارسا، هر كس اونا يارديم ائدر، اينسانلار بير-بيريندن هئچ نى اسيرگه مزلميش. بو خئبيرخاه اينسانلار او قدر خوشبختلرميش كى، قصبه يه يولو دوشن اينسانلار اونلارا هئيران اولوب يا اونلارلا ياشاماغا باشلار، يا دا گئتديگى يئرلرده قصبه دن صؤحبت آچار، قصبه نين اينسانلارى حاقيندا اونلارا آغيزدولوسو، اوزون-اوزادى صؤحبتلر ائدرميشلر.

گونلرين بيرينده قصبه دن گلنلردن بيرى نين صؤحبتىنى بير ياشلى ادام ائشيتميش و اؤنجه بو صؤحبتله اينانماميش، اما اورگينده بير ناراحاتلىق

كئچيره رك، اوشاقلارين بو قدر سئوئنجلرينه بئله قيسقاناراق اونلار قيشقيرير و اوشاقلاري اطرافيندان اوزاقلاشديرير و يئنه يولونا داوام ائديردي. بئله بير سرت رفتاري داها اؤنجه گؤرمه ين اوشاقلار ايسه اولجه چوخ اوزولدولر، اما آز سونرا گئري دؤنوب نشه ايله اويونلارينا داوام ائديرلر.

قصبه نين مركزينه گلن ياشلي آدامي قصبه نين اؤنده گئندلري حؤرمت و ايززتله قارشيلاييرلار. اونو ينديزديريب-ايچيرتديلر، قالاجاق بير يئر وئرديلر. گونلريني بئلجه قصبه ده كئچيرمه يه باشلاميش ياشلي آدام. او، هر گون قوشلارين سسييله اويانير، هر گئجه قصبه نين سئوينج قايناغيني تاپا بيلمه ديگي اوچون اوزوله رك يوخويا گئردى. " مطلق، بورادا افسانوي بير يئر اولمالي " و يا " جادولانميش شئيدير بو قصبه يه بو قدر سئوينج وئرن " دئيه دوشونورموش ياشلي آدام. بو افسانوي يئري و يا جادولانميش اشيانى تاپماغي دوشونوردو و دوشوندوكجه ده داها چوخ اوزولوردو. قصبه خالقي ايسه نه ندر اونا خيدمت گؤسترسه ده، يئنه اونون سئوينديگيني گؤره بيلميردي.

زaman كئچديكجه ياشلي آدام قصبه خالقي نين گونون گونورتاسيندا ائتديگي بير داورانيشي فرق ائتمه يه باشلادى. قصبه خالقي گونورتا واختي داغين اتگينده آچان گؤزل عطيردي بيض بير چيچگي زيارت ائتمه يه گئيدردى. اوشاقلار چيچگين اطرافيندا رقص ائدير، بؤيوكلر ماهنيلار اوخويور و گتيرديكلري يئمكلري يئيرلر. بير گون چيچگي ياخيندان گورن ياشلي آدام " آها " دئميش. اونلار سونسوز سئوينج وئرن افسانوي شئي بو اولمالي. نهايت، اونلارين سئوينج قايناغيني تاپديم. چيچگي بورادان قوپايب اوزومله آپاراجاغام. خوشبختليك منيم اولاجاق. بو مقصدله گيزلينجه گونلرله داغين اتگينه گنديب-گليير و اوزو ايله موختليف كسيجي آلتلري ده گؤتوردو. ساعاتلارلا چيچگي آلماق اوچون چاليشير، فقط چيچگي نه كسه بيلير، نه ده قوپارا

مئشه او قدر ساكيت و راحت ايدى كي، ياشلي آدام يوخويا گئتدى او گئجه. گونشين چيخماسيندان سونرا اوياندى و يولونا داوام ائتدى. يولدا موختليف حيوانلار و بيتكيلره راست گلدى. بيتكيلر يامياشيل يارپاقلاري ايله مئشه يه خاص بير عطير يايير، حيوانلارسا نشه ايچينده آجالارين آراسيندا قايچيشيرديلار. فقط ياشلي آدام بونلارين هئچ بيرينه ديقت ائتمير، عكسينه، قارشيلاشديغي هر جانليني يولوندا بير انگل كيمي گؤرور، بيتكيلري كسيب-بيچير. اطرافينا توپلانان رنكارنگ كپنكلري الي ايله اوزوندن اوزاقلاشديريردي.

بئلجه ده گونلرله يول گندير، اما قصبه يه چاتماديغي اوچون هر گون حيرصه نير، بئله بير يولچولوغا قرار وئرديگي اوچون داها دا عصلشيردي. اؤزباشينا بوراخديغي آتيني خاطيرلايير و آتين اونو قويوب گئتديگي اوچون آتا دا آجيغي توتوردو. اوزو ايله گؤتوردويو يول تداروكو گوندن-گونه آزالسا دا، گؤزل هاوادان و داواملي يئريمكدن آياقلاري قوووتله نير، راحتلاشيردي.

ايندى ياشلي آدام اؤزونده گنجليگينه ياخين بير چئويكليك هيسس ائتسه ده، بونون فرقينده دئييلدى. يالئيز آزالان يئمگيني و سويونو دوشونوردو. بئله دوشونجه لر ايچينده مئشه ده آجالارين سئيرلديگيني گؤرور، اوزاقلاردا ايسه تك-توك نؤقطه لر كيمي گؤرون ائولري! قصبه يه آز قالميش اولدوغونو دوشونن ياشلي آدامين ايچينده كي ايشته قابارميش و "خوشبختليگي اله كئچيره جگم " دئيه سئوينميشدي.

نهايت، قصبه يه چاتميشدي. قصبه نين ائولري رنكلنميش، بولاقلاري گورول-گورول آخيردي. ياشلي آدامين ياخينلاشماقدا اولدوغونو گورن قصبه نين اوشاقلاري اويونلاريني بوراخيپ آدامين يانينا گليب اونون اطرافيندا توپلاشيرديلار. اوشاقلار اونون اوست-باشيني دوزلديب، نشيله اونو ائولرينه دعوت ائديرديلر. ياشلي آدام گؤردويو بو ديقت قارشيسيندا چاشقينليق

میشدی. اوسته لیک چیچک گوندن-گونه سولور، عطرینی و گۆزلیگی ایتیریدی. " سونسوز بیر سئوینجوئرمه گوجونه صاحب بیر چیچک نییه بئله سولدو " دئییه دوشوندو یاشلی آدم. بو دوشونجه لرله او مئشه نین درینلیکلرینه یاخینلاشیردی. قیسا بیر زمان ایچینده او قوجامان چیچک آدمین اللرینده بوزوشوب کیچیلیمیشدی. آرتیق یوخ کیمییدی. یاشلی آدمین گۆزونون اؤنوندە حیرصله خاطرلادیغی آتی، یولدا قارشیلادیغی اونلارلا هئیوان و بیتکی جانلاندی. فقط ایندی اونلاری فرقلی بیر گۆزله گۆرور، بو جانلیلارین سئوگی و صداقتینی گۆرمزدن گلدیگینی آنلاییدی. بوندان سونرا دا قصبه خالقینی دوشوندو.

اوشاغین چیچگی اونا اوزاتدیغی آنی ذهنیندن آتا بیلیردی. قارشیلیق گۆزله مه دن ائیلن فداکارلیق... " منه اؤز خوشبختلیک قاینالارینی وئردیلر " دئدی یاشلی آدم. ائتدیگی خطانین فرقینه واردی. چوخ دوشونمه دن یونونو تکرار قصبه یه چئویردی. اورایا چاتاندا قصبه خالق نیین یئنه داغین اتگینده رقص ائدی، ماهنیلار اوخودوغونو گۆردو.

اونلارلا یاخینلاشیدیدا ایسه چیچگین اولدوغو کیمی، حتی پارلاق بیر شکیلده یئرینده دوردوغونو گۆردو. قصبه ساکینلری اونون گئری گلیشینی سئوینجمله قارشیلادیلار. اوشاقلار دا شاشقینلیقلارینا گوله رک بیلدیردیلر: " بیر چیچگین کۆکونو کیمسه قوپارا بیلمز ". قوپاریلدیغی یئردن تکرار-تکرار آچار، بیز ده آرا وئرمه دن هر گون اونو زیارت ائدر، بورادا ساعاتلارلا نشه ایله گزریک " .

یاشلی آدم بو یاشا قدر اؤیرنمه دیگی درسی او آن اؤیرندی. آنلادی کی، خوشبختلیک اله کئچن بیر شئی دئییلدیر. پایلاشیلان، پایلاشیدیقجا آرتان بیر حالدیر.

او، آیاقلارینداکی گوجو هیسس ائده رک اوشاقلارین لیندن توتدو و اونلارلا قاچماغا، رقص ائتمه یه باشلادی. او گوندن قصبه ده یاشاماغا قرار وئردی و بوندان سونرا ایسه حیاتی نین بیر گونونو بئله سئوینجسیز کئچیرمه دی. قصبه خالق ایله برابر سئوینج و خوشبختلیک ایچینده یاشاماغا باشلادی.

بیلیردی. جیدی-جهدی نین بیر نتیجه وئرمه دیگینی آنلایینجا قصبه خالق نین آرخاسینجا گئتمه یه باشلاییر. قصبه خالق آدمین اونلارلا گئتمک ایسته دیگینی گۆرونجه سئوینمیشلر. دوشونموشلر کی، بو یاد آدم، نهایت کی، سئوینمیشدی. آما یاشلی آدم هر زمانکیندن داها قاش-قاباقلی ایدی. نشه لی ماهنیلارین بیری نین اورتاسیندا دایانماییب آیاغا قالمیش، چیچگین یارپاقلارینی چکیب قوپارتماغا چالیشسا دا، یئنه چیچگی یئریندن ترپه ده بیلمه دیگی اوچون حیرصله اطرافداکیلارلا باغیراراق " نییه منه گلیمیر بو چیچک. بو گونه قدر سونسوز خوشبختلیک چیچگی نین افسانه سی یالینیز سیزه یاردی. من ایسه حیاتیمدایا بیر گون بئله خوشبخت اولمادیم، بیر گون بئله. نه اولار، بوندان سونرا دا منده قالسین، بیر آزا دا من موتلو اولوم ". سونرا دا دیزلری اوسته چۆکوب چاره سیز آغلاماغا باشلادی. اونون بو حالینی گۆرن قصبه خالق نه ائده جکلرینی بیلیمه رک چوخ مایوس اولدولار.

بو آرادا اوشاقلاردان بیری یاشاچا چیچکه یه دوغرو گئده رک اونو اولدوغو یئردن قوپاردی و آغلایان یاشلی آدمین یانینا گله رک اونون اوزونو قاپادیغی اللرینه توخوندو.

اللرینی اوزوندن چکن آدم قارشیسیندا اوشاغی و الینده کی چیچگی اؤرونجه او قدر چاشدی کی! گونلرله قوپارتماغا چالیشدیغی بو گۆزل چیچگی ایندی اوشاق اونا اوزاتمیشدی. اوشاغین اونو موتلو ائتمکدن باشقا بیر مقصدی اولمادیغینی گۆرن یاشلی آدم آغلاماغا سون سئره رک، چیچگی اوشاغین لیندن آلدی و بیر نئچه گون ایچریسینده حاضیرلاشیب مملکتینه گئتمک اوچون یولا چیخیر.

او، یئنین اؤزونو مئشه ده تاپیر. بو سفر الینده سونسوز خوشبختلیگین قایناغی اولان چیچکله. البتته " سونوندا موتلولوق منیم اولدو " دئییه اورکدن تکرار-تکرار سؤیله ییردی. آما یولوندا اولمایان بیر شئیر ده وارمیش. چیچگی آلدیغیندن بری هله ایسته دیگی خوشبختلییه قوووشا بیلمه

بیشتری باشد خلاصه‌ای از نظرات استاد ناصر منظوری در باره چیلله (چله) را بیان نموده به امید اینکه هر چند نارسا و کوچک ، تجدید خاطرات و یاد آور اهمیت فرهنگ و آداب اجدامانمان باشد .

در ترکی یای یعنی کمان ، چیلله نیز یعنی زه (در اینجا زه کمان) و نیز محل زه برای گذاشتن تیر در در موقع انداختن تیر ، اوخ یعنی تیر (تیر کمان) . (وقتی گفته میشود یایین چیلله‌سی (یای = زه کمان) یعنی نهایت و اوج کشیدگی تابستان که ۴۵ روز رفته از تابستان است قیشین چیلله‌سی (چله‌ی زمستان) نیز به معنای

چیلله نیز موبارک

رضایای

دوران کودکی و نوجوانی همسالان من که در اوج سرما و پرفری که در کوچه ها و راه مدرسه زنوز عمری سپری نموده‌اند بی شک پر است از خاطرات شیرینی که نه بوی عطر انگیز قورمه سبزیهای چنین شبهائی از یاد رفتنی است نه (چیلله یئمیش لری) و بازی های دور همی و نه گرمای دل چسب دور کرسی با قصه‌های شیرین مادر

کشیدگی نهائی سرما است که دو تاست یکی چهل روزه (بویوک چیلله) ، یکی بیست روزه کیچیک چیلله . یعنی زمستان به اوج می‌رسد . یعنی نهایت کشیدگی شب . در زبان اسطوره‌ای ترکی صدای (ل) دارای مفهوم انتقال و تکرار حرکت و عملی را دارد . مانند : چیلله ، پیلله ، شیلله ، سیلله و ... به همین دلیل گفته میشود عدد ۴۰ هم از چله بر گرفته شده است.

بزرگ‌ها و همچنین یاد آور خاطرات چیلله پایی آپاریب - گتیرماق که بازتاب آن نیازمند حوصله و فراغت حال بیشتر است.

در پسته‌های گروه زنوزی ها به ندرت از مفهوم (چیلله) بحث پیش می‌آید که با توجه به تبلیغ رسانه های یک سو نگر و تمامیت خواه بیشتر از این هم نمی شود انتظاری داشت . در این باره قبل از اینکه لازم به توضیح

همچنین بنابر هارمونی آوائی پیز ، بیز و یا ویز پسوندی است که بیشتر برای ساختن اسم‌هایی به کار می‌رود که منشا گیاهی دارند.

قارپیز ، یارپیز ، پارپیز ، پیرپیز ، سبیز ، جویز ، مئویز و ..

زمستان فصل مهیب و قاطعی بوده است . از این رو هم در ورود به این فصل و هم در خروج از این فصل چیزهائی خورده می‌شود که ارتباط کامل با تفکر اسطوره‌ای دارند.

نگهداری قاپیز قرمز ، در واقع از (یابین چیلله‌سی) تا پایان برج قوس (که کمان است) به شب چله (که کشش نهایی کمان است) جهت ورود به چله‌ی زمستان (که کشش نهایی یک فصل میراننده است) در درون سامان (کاه) که ساری (زرد) است زنجیره‌ای تفکر اسطوره‌ای ما را تشکیل میدهد ، در این حین نام قارپیز کاملا با مسما است.

اسم خوردنی مورد نظر ، خود گویای کاربرد آن است . یعنی بایستی به فصل برف و یخ رسانده شود .

از این رو ، در کاه زرد (ساری سامان) هندوانه قرمز (قیرمیزی قارپیز) نگهداری می‌شود تا در شب چله خورده شود

. (ضمنا به تقابل دو صدای / س / (یعنی ساری سامان ساخلاماق) و / ق / (قیرمیزی قارپیز) توجه کنید که چگونه از درون یک شرایط زرد ، نحس ، شوم و میرنده ، زندگی سرخ و شاداب می تواند سر بر آرد: ساری ساماندا قیرمیزی قارپیز ساخلاماق ضمنا به این گفته‌ی مردمی نیز دقت شود سارالا - سارالا قالماقدان ، قیزارا - قیزارا اولمک یاخشی دیر .

قاری یعنی ایجاد کننده این وضعیت (قار و قیش) است یعنی چیزی مثل الهه و یا رب‌النوع . این را از غضب خواهر کوچیکه و از طعنه او به خواهر بزرگه در پایان چله بزرگ میتوان دریافت:

گلدین نئیلهدین؟! گلینلرین الین خمیرده ، قاریلارین الین هیزهده (خمره) قوروتدون؟!

خواهر بزرگه در جواب به ساده‌لوحی خواهر کوچکه می‌خندد و می‌گوید :

گئت کی عومرون آز اولار ، سنین دالین یاز اولار.

قارپیز ینمک

چرا در (چیلله گنجه‌سی) قارپیز خورده میشود ؟ قارپیز (قار + پیز) که معنای آن چیز است همانند از بین برنده‌ی نحوست برف و یا میوه مرتبط با برف .

در فارسی هندوانه احتمالا چیز است که ره آوردی از هند است . ضمنا هندوانه در زبان پنجابی (دوانه) است .

پس در فارسی می‌شود این گونه نیز تفسیر شود : هند دوانه (دوانه هندی) که ره آوردی از هند است.

قابل استناد بودن نام ترکی آن ، وجود سیستم آوائی در دسته بندی مقوله‌ای پدیده‌هاست . در این مورد صیفی جات نیز دسته‌بندی خود را دارند:

قوهون ، قاباق ، قارپیز (شروع با صدای ق) . در فرم دیگری : خیرا ، خیرچا ، خیار (شروع با خ) و

حكاية لر و اويكولر

- يوخ، سحره آز قالبيدى، كورسونون ايستى گنديبير، انام دئدى.
 باخديم انامين اوزونه، هله ائو چوخ ايشيق دئيلىدى،
 آيدين انامين اوزونو گوره بيلمهديم فانيسين قول -
 قيچينين كولگهسى انامين اوزونو يارى بولموشدو. بير آز
 ديسگيندديم. اما تز بيلديم كي كولگهدى.
 - هامى انالار اوشاقلارينين ايچيندن كئچن
 قايغى لار بيلرلر؟ من دئديم.

انام جاواب وئرمهدى، اوزونه باخديم. چوخ زورلا اونون
 دوداقلاريندا بير نارين گولش گوردوم. انام ساغ الين
 گتيردى باشيمي باسدى كوكسو اوسته دئدى:

- بير آز دينجل، بير آز يوخلا، بالا.

- يوخوم گلدير.

انامين دوشونون قوخوسو بئله بيلديم ائوميزين قارا -
 قارانلىق بوجاقلاريندا بوروموشدو. ائوميزين هر يانى آنا
 قوخوسو اولموشدو، يازين او قوخولو گونلرى كيمين.
 ائوميز قيزيل گول لو باغچالار كيمين اولموشدو. باشيمي
 دايداديم انامين سينه سينه. تزه - تزه گوزلريم
 قيزيشميشدى. آرخاينلىق منى قوجاقلاميشدى. ائله
 بيليرديم بولودلارين اوسته گنديرم، منده آغريلق
 قالماميشدى، يونگول بير يئل قووان كيمين اولموشدوم.
 يوخونون دادين تزه - تزه تامسينيرديم بير سيزقين سسه
 گوزلريمى آچديم.

"اوچ تئلى، دورد تئلى، بئش تئلى دۇرنالار، سن
 گئتسن باغلار سارى دۇرنالار..."

گوزلريمى آچديم. هله بالاجا قارداشيمي يوخو
 آپارماميشدى انام اونو قيچلارى اوسته توولاييردى،
 يوخلاماميشدى. دوداق آلتى اوچ تئلى اوخويوردو، اما
 من سسين ائشيديرديم. بير آزجا ايشيق ائو باجاسيندان
 قره ديرگين داليندان ائوميزه گيرميشدى. فانيسين
 ايشيغى گوجدن دوشموشدو. انام گوردو من گوزلريمى
 آچديم الين قارداشيمين بله گى اوستوندن چكدى باشين
 سول طرفه سارى چئويريب گوزلرين سيلدى.

ماحمود دالغا دان ايكي حكاية

دۇرنالار

قارانلىق بير گئجه -
 ايدى. بيلميرم آتام هارا
 گئتميشدى، نه
 اولموشدو. دورد، بئش
 آى اولاردى آتامى
 گورمه ميشديم، اونو

مشهدى قادير عمى يه زمى درنده گليب آپارميشديلار.
 قول لارينا قاندال ووروب، گوزلرين باغلايب
 آپارميشديلار. اناما دئميشديلر داليسيغا گلمه، گوزلروندا
 يولوندا قالماسين.

فانيس كورسو اوسته، چوخ آز خوددا يانيردى. فانيسين
 اوز كولگهسى دووارلارا دوشموشدو، او كولگه لرى هردين
 بير قورخولو حئيوانلارا اوخشاديرديم، اوزومو انامين
 قولتوغونا سيخيرديم. بيليرديم انام ائوميزين آجاق قاپى -
 سين برک باغلايبدير، اما گينه ده قورخوردوم. بيلميرم
 ندىن دير آتاسيز ائولر بئله قورخولو اولورلار!

انام بالاجا سود امر قارداشيمي قيچى اوسته ساليب اونو
 توولاييردى. بير نئجه گون اولاردى بالاجا قارداشيم
 اوغونسوزلوق ائله ييردى. آياق لاريم اوشويوردو، كورسو
 آلتيندا ايستى آزالميشدى. ايچيمده دئديم: گينه قار
 ياغدى، ساختا باشلادى. سويوق دده ميزى يانديراجاق.

باغلامىش ايتلىرى گۇرردىم، اونلار منىم قوخومو آلارديلار، يالان يئره هۇرردىلر. داغلاردان كئچردىم، اوتاي لاردا چوخلو ياشىل يارپاقلى باغلار گۇرردىم، باغلاردا قىزلارنى گۇرردىم گىلانار درىلر، اوجا اريك آغاجىندان يوخارى گئديب اريكلىرى اۇز چانتالارينا توپلايىلار. اريك آغاجىندان يوخارى گئدن قىزلارنى ياشماقلارنى، اۇرتوكلىرى يئره قالاردى. اونلارنى شوه ساچلارنى چيىنلرینه دوشردى. اريك آغاجلارنى نىن هر يانى قىز ساچى اولاردى. اونلار سارى گئدردىم، اوتانجاق سالاملاشاردىم، اونلار دئىيردىم اولارنى او اوزون قارا تئل لرىنىزدن اوچون، دوردون، بئش پىن منه وئره سىز؟ اونلاردا منىم كىمىن اوتانجاق گۇل لردىلر. دئىيردىلر بىزىم تئل لرى سىن نە دردىنە دئىيه جك، هله سنى آغزىندان سود قوخوسو گلير، گئت بىغ لارنى چىخاندان گلرسن! بىزىم يانىمىزدا آزجادا دايانسان اۇز قانىن اۇز بوينووادى تىز بوردان رد اول، گئت. يوخسا قارداشلاريمىز گليب سنى درى بوغاز ائله لر. دىنمىزدىم، سوسقون آيرى بىر باغا گىرردىم، اورالاردا قىزلاردان تئل ايستهردىم اما وئرمىزدىلر. داريخاردىم، دئىيردىم آللاهيم منىم بىغلاريمى تئز وئر.

بىر گون، گون اورتاچاغى موولو ك باغىندان كئچندە گۇزوم بىر قوجا، توكلرى آغ قادين ساداتشىدى. او بولاق باشىندا اوتورموشدو، اۇرتوگون يانا قويوب ساچلارنى ايسلايدىب اونلارنى داراقلايىردى. ايستهردىم اوندان بىر نچە تئل آلام اما اولمازدى آخى منىم انامىن ساچلارنى آغ دئىيلدى. گىزلىن يولومو ايدىم. بولاقدان اوزاقلاندا او قادين منى گۇردو، منى چاغىردى. اوتانجاق - اوتانجاق اونون يانىنا گئدىم. سالام وئردىم، گلدى منى انام كىمىن باسدى باغرىنا. هامى آنالارنى قوخوسو بىر بىرلرینه اوخشارمىش، بونودا بىلدىم.

- منىم بالام ، بورالاردا نمهنه داليسىجا گزىرسن ؟ او قادين دئدى.
- اوچ، دورد، بئش، قارا تئل آختاريرام، انام اوچون.

دىنمهدىم. دئسىدىم انا ندىن آغلايىرسان، انام لاپ چوخ داريخاردى. گۇزلىرىدىن آخان ياشلارنى قباغىن آلا بىلمه زدى. اۇزمو بىلمه مزلىگه ووردوم، گىنه باشىمى باسدىم انامىن دئشونه. گۇره سن انا كۇكسو اوستوندىن آرخايىنلىق يئر هاردا وارمى؟

بىزىم بىر بالاجا قوزو يئرمىزى وارايدى. بىر كئچى و ايكى آغ قوينوموزدا وارايدى. انام سحر- سحر اونلار سوه، اوت قويوب بىر آز اونلارنى سودلرنى ساغاردى. سونرا من گئدردىم كئچىمىزى قوجاقلاريم، كئچى منىم قوجاغمىندان قاجمازدى، آغىز، آغىزا داياناردىق. آغىزىنان اوت قوخوسو كليردى. هر دن اونون دوداقلارنى قوزايب دىشلىرىندە قالان اوتلارنى تمىزلىيىردىم. منىم ايشىمىن بىرىسى بويدور. بىرىسى ده اناما ياردىم ائله ردىم تىندىرىمىزى ياندىراردىق. البته هر دن بىر سو تۇكردىم انام قارداشىمى يوواردى، اونو تمىزلىدى. گونلر چوخ تىز گليب، گئدىردىلر. هئچ سئومىردىم گئجه اولسون. آخى گئجه لر انام چوخ داريخاردى. بالاجا قارداشىمدا چوخلو گئجه لر اوغونسوزلوق ائله لردى. اوندان من حىرسله نردىم، ايستهردىم انامدان گىزلىن بىر چىمدىك اونون اوزوندىن گۇتورم، اما قىمازدىم.

هانسى گئجه انام "اوچ تئلى" اوخومازدى، گۇرمه- مىشدىم. انامىن اۇزونون تئل لرى مىن دهنه دن آرتىق اولاردى، بو هانسى اوچ، دورد، بئش، تئل دى كى انام اونلار حىرت قالىب دىر؟ آغلايا - آغلايا اونلارنى آختارير؟ بىلمه زدىم.

هر دن بىر او سويوق گونلر ده كورسونون بىر يانىندا يانلىز آرхам اوسته اوزاناردىم. ائومىزىن قارامتول دام ، دووارلارنى، ائامى منىم يادىما سالاردى. انام اۇز ايشلىرىنه باشلاردى. اوندان من فىكره گئدردىم. اوچاردىم، قانادلى تىلان كىمىن، هامى داغلارنى، دره لرى كئچردىم. چوخ اوجالاردا اوچاردىم بىرىسى منى گۇرمزدى. منىم يولومو باغلايا بىلمزدى. گئدردىم چوخ اوزاقلار، مئشه لردن كئچندە اسلانلارنى گۇرردىم، اوبالاردا دووارلار

تعجوبلندیم . بو قادین دا منیم ایچیمدن کئچن قایغی- لاری اوخوموشدو.

آشاغی تایدان بئل سسی گلدی. بو قادین یئریندن قالخدی. هامی ساچلارین باشینا سالدیغی اؤرتوگون آلتیندا گیزلنتدی. منیم ساغ الیمی الینده برک توتدو. اونون ال لری کیشی الی کیمین قاپارلی ایدی. گؤز لرین سالدی گؤز لریمه دئدی: آختارما، آنالار آختارا تئل لری بالالار تاپایلمزلر. یولون چکدی گئتدی.

بولاغین باشیندا من قالدیم. اینجاریم قالمامیشدی یئردن قالخم، ائله بیلیردیم دونیانین یوکون منیم چینلریمه سالیبلار. ایلک دغه بیر آجیلیق اوره ییمی سیخدی. اؤزوم ایسته مه میس گؤز لریم ایسلاندى. گونش سارالمیشدی، قورخا - قورخا داغین دالیندا گیزله نیردی. دوردوم، بیر قیچیم گلیردی، بیرسی یوخ. چوخ گلدیم. ائومیزه آز قالمیشدیم، اوردا - بوردا فانيسلارین ایشیغا قاریشیق قوخوسو گلیردی. دام - باجادان سس گئتمیشدی.

حیطده آنام بالاجا قارداشیمی قوجاغینا آلیب منی گؤزله ییردی. اونون اؤزوندن رنگی قاچمیشدی. منی گوردو، سئویندی. دوداقلاریندا گولش یاراندى.

الین چکدی باشیما، بیر آز بو یانیما باخدی، بیر آز او یانما باخدی دئدی: الینده نه وار، اووونو یوموسان؟ تنز اوووجومو آچدیم، بیر گيله گیلانار اوووجومدا قالمیشدی. آنام باخدی اوووجومداکی گیلانارا ، اونو گوردو. دئدی: بولاغ باشینا گئتمیشدون؟

من سس سیز دونوخمالی قالمیشدیم، آنام هاردان بیلدی من بولاغ باشینا گئتمیشم؟ گوره سن بیلدی کی من او قوجا قادینی دا گورموشم یا یوخ؟

گؤز لریمی آچدیم، الیمده گیلانار قیرمیزیسی وارایدی، آنام یوخلامیشدی. بالاجا قارداشیم آنامین قولو اوسته چوخ آرخیین جئیران بالاسی کیمین نفس چکیردی. من یئنیند او گئجه یورقانی باشیما چکدیم، یاتدیم. اما ائومیزدن اوزاقد سس گینه گلیردی، بیرسی اوچ تئللی اوخویوردو. مین اوچ یوز اییرمی بئش ایدی، کیمی

او قادین بیر کولومسه دی. اما تنز دوداقلارین یومدو. اؤرتوگون باشینا سالدی. چکیدی کولگه ده بیر داش اوسته اوتوردو، منی آلدی اؤز یانینا. آز یا چوخ بیلیرم سوسقونلوق اولدو. سئرچه لر قیشقیرا - قیشقیرا گیلانار آغاجلارینا قونوب اونلارین بوداغینداکی گیلانارلاری دیمدیکلیردی. دیمدیکلنمیش گیلانارلاردان بیر نئچه- سی دوشدو بولاقدان گلن سووا، سووا دوشن گیلانارلار بیزیم یانمیزدان کئچنده او قادین ال اوزادیب اونلاری یاخالادی. اوووجوندا اونلاری منه ساری توتدو دئدی: یئی، سئرچه لر بیز آداملاردان یاخشی بیلیرلر هانسی گیلانار شیریندی، یئمه لیدی. باشیمی قالدیردیم اونون اوزونه باخدیم.

- بیلیرم، سن گیلانار یئمک اوچون بورایا گلمه- بیسن، او قادین دئدی.

اوتاندیم، اوتانجاق الیمی اوزاتدیم اونون اوووجونداکی گیلانارلاردان ایکی، اوچ دنه گؤتوروب آغزیما قویدوم، دوغروسودا سئرچه لرین بیزلردن یاخشی سئچمه لری واردی.

سون گیلاناری ایسته دیم آغزیما قویوم گینه منیم آنام سسینه اوخشار بیر سیزقین سس منی اؤزونه ساری چکدی. سس داغلاری باشینا آلمیشدی، ائله بیلدیم آغاجلار سوسقون دورموشدولار. او قوجا قادین اوزونو یانا چئویریب اوخویوردو:

"اوچ تئللی، دورد تئللی، بئش تئللی دؤرنالار، سن گئتسن باغلار ساری دؤرنالار..."

دؤندوم بو قادین نین ساغ طرفه ساری. قوجا قادین ائله گؤز به گؤز اولدوق. دئدیم: سنده تئل آختاریرسان؟

سسین کسدی، بیر آز دینمه دی، گؤز لرین آخان سولارا تیکمیشدی. آنام کیمین اونوندا گؤز لرینه بیر نئچه داملا یاش گلمیشدی. ندن هامی آنالار بیر بیرلرینه اوخشار آغلا ییرلار؟ بو قادیندا آنام کیمین الین اوزاتدی منی کؤکسو اوسته چکدی، گؤز لرین سیله - سیله دئدی: هن، هامی آنالارین آغلاماغی بیر بیرلرینه بنزر، چوخ

قارىشاردى بىر بىرىسىنە. گىنەدە گوناھ كوچەلرى
 آلاردى باشىنا. دىن، مصب ايتردى. بونو بىزىم باشقا
 مودىر دئىيردى. اما من بوندا بىر گوناھ گۆرمزدىم. اونلار
 هامىسى منىم، سىن، ياداكي او بىرىسى اوشاق لارين
 باجىلاردىلار. بىز كوچەلردە اۆز باجىلاريمىزى تاپىب
 اونلارلا گتت - گل ائلەردىك. بونلار ائله او قىزلار ايدى
 كى، اونلارلا برابر چۆلدە مال - داوار اوتارادىق، خىرمان دا
 برابر ول سورردىك، سامان سوورادىق، ندىن بىرجه
 اوخولا گلندە گوناھ باتىردىق؟، بىلمىم.

گونلرىن بىر گونوندا قىش ھاواسىندا سحر جاعى
 گۆردوك دىزەجك قار ياغيىب دىر. سوپوق قىلىنج كىمى
 كسىردى. بىلدىك اوخول تعطىل دىر. ھىچ كىم ائودن
 ائشىيە چىخمادى. بىر - ايكي گون يئدىك، ياتدىق.
 اوچونجو گون باجىمىن الندن توتوب اوخولا سارى يولا
 دوشدوك. اوخول ياخىنلىغىندا باجىم سول يولدان مندە
 ساغدا او داراشلىق كوچەيە گىردىك. دارىشلىق يولون
 سونونا چاتجاق گۆردوم اوشاق لار بىر يئره توپپالانىلار.
 اونلارن اراسىندا چوخ بىر آغىر دانىشلىق كئچىردى.
 هامىسى سوپوق ھاوانى اونوموشدولار. مندە قاباغا
 گتتدیم. دووارىن دىيىندە بىر آز يانمىش اودون، بىر
 كىفير پتونو بىر يئره توپپالانىمىش گۆردوم، يانى من اولدە
 بئله گۆردوم. آز دىققەت ائله دىم. او پتونون آلتىندا
 بىرىسى ياتمىشىدى. ايكي گۆزو گۆرۈشۈردۈ. گۆزلىرىن
 آلتىندا بىر نىجە دامجى سو دونموشدو. چوخ آغىر - آغىر
 بىزە باخىردى. اوشاق لارين بىرىسى دوداق آلتى دئدى:

- آقا مودىر گلير!

ھامىمىز قاجىب گىردىك اوخولون ايچىنە. او گون ھىچ
 بىلمىم نە جور كئچدى. باشىم فىرلانىردى، بىر آغىر
 فكىر منىم ايچىمە گىرمىشىدى. معلىمىن سۆزلىرى دە بىر
 قووالاق كىمى اوچوردولار، ھىچ بىرىسىن من توتا
 بىلمىردىم، پتو آلدىنداكى او بوزلو گۆزلر ايچىمە بىر
 دارىخما سالمىشىدى. بورولوردو، بورولوردو، ايچىمىن ھر
 يانىنى گزىب گىنە گلېب اورەيىمى سىخىردى. يانلىز

ياخالايب آپارىردىلار بىلمىم. كوچەدن كئچن آتلارن
 اياقلارىن سسى ھردن او اوچ تئلى سسى كسىردى.
 "اوچ... تئلى، تئلى... دورد تئلى، بئش تئلى ... باغلار
 سارى دۇرنالار..."

ماحمود دالغا

آدسىز

اورتا اوخول دا درس اوخويوردوم. بىزىم اوخول، قىز
 اوخولارىن نىن يانىندايدى. يانى اۆنجهلىك دە بىر
 اوخولودور. قىز، اوغلان بىر يئره درس اوخوردوق.
 سونلار يئكە آداملار تصمىم توتدولار قىز - اوغلان لارى
 آيىرسىنلار. اوغلانلارى، قىزىلاردان آيىرماق اوچون،
 اوخولون اراسىندا بىر داراشلىق يول سالدىلار. يول آرانى
 كسمىشىدى، بىزىم او يئكە اوخولو ايكي يئره
 بۆلموشدو. اما اونلار دىين كىمىن اولمامىشىدى. اوخول
 تعطىل اولوب اوشاق لار بوراخىلىشاندا گىنەدە بىر
 بىرلرئە قارىشىردىلار. چوخ فىكرلشىب او داراشلىق
 يولون اراسىنا بىر اوجا دووار سالمىشىدىلار. دووارلار
 آداملارن گۆز يولونون باغلايا بىلرلر اما فىكرلرىن
 قاباغىنى آلا بىلمز، بونو بىز اوشاق لار ياخشى بىلدىرىك.
 ھردن اوخولدا بئكار اولاندا بو قونودا دانىشىب او يئكە
 آداملارن كسىم - بىچىم لرىنە، كۆھنە فكىرلرىنە
 گۆلدىك. سونادا ھامى اوشاق لار گئدىب اۆز ايشلرىنى
 گۆردىلر. دارشلىق يول، اوجا دوواردا اۆز يئرلرىندە يانا -
 يانا قالاردىلار، يانقى باغاردىلار.

بىر اوخولو اوجا دووار ايكي يئره بۆلموشدو، آيرىلىق
 سالمىشىدى. آيرىلىق چوخ پىس درد دىر. ال - قول
 آغرىسى كىمىن دئىل. اونون دردنى بىرىسىنە آچىب
 دئمك اولمور، او سانكى دردلر كىمىن ھردن آدامىن بىر
 يئرىنە وورمور، اونا داوا، درمان تاپىلمىر، دوم - دوز اورە -
 بىن باشىندا قارا داش كىمىن دىنج آغىر ياتىر قالير.

بىز ساغ يولدان، قىزلار سول يولدان گتت - گل ائله -
 ردىك. اما اوخولون سون بوروغونو دونجك ھامىلار

- ايکيسي ال بير اولوب قاچيب گئدرديرلر ائشييه، من بيلميرم ندن، هارالارا گئدرديرلر. اما گونده بئله ايش اولاردی.

داريخيرديم، اوره بيم ياخالانميش بير قوش اورهي کيمين چيرپينيردي. اوشاق لار دئيرديرلر رنگيمده قاچيبدير.

گونلر بير نچه گون بئله کليب گئتديلر. کيمسه بيلمير- دي او ادام هارادان گلميشدي، هارا گئتدي. گوره سن ايندي هانسي دووارين ديبينده تونقال قالايير. اما اونون چوخ زورو يوخودور تونقال قالاسين، اونون اينجه ال- لرینده اينجار قالماميشدي، دوداق لاری سويوق دان جادار - جادار اولموشمودو، اما گؤزل لييني الدن وئرمه ميشدي. گيزلي، دومانلي بير گولوش اونون گؤزلرينده وارايدي، باخيشي اوره بيه ياتان بير اولدو باخيش ايدي. اونون گوجو چاتاردی بيرجه بير آز توستو يولا سالا بيلسين، تونقال نه جور قالاسين من بيلميرم.

گونده چوخ تئز اوخولا گلرديم، او دووورداکی قاراليغا باخارديم، او گؤزلي، پتو آلتيندا بوزلو گؤزلي هئچ اونودا بيلميرديم. او گؤزلر بير باخيمدا اوره بيمده يووا سالميشديلار. ائله بيله سن ايل لر اولاردی من بو آدامی گورموشدوم، تانيرديم، اونون محبتی نه جور منيم ايچيمه گيرميشدي، بيلميرم. نه جور اولار بير باخيمادا آدام هامی سؤزلي دانيشسين؟ گؤز، گؤزه ديبينده اولابيلرمی آدام هامی محبت لری، سئوينج لری آنلاشسين؟

- سيزين دووار داليندا بير آدام پتو آلتيندا ياتميبدير؟ بونو گونده من باجيمدان سوروشارديم.

- يوخ، بو سويوقدان دووار تيبينده نه جور قالماق اولار؟ آلايه رحمت ائله سين حتمن اولوبدور! بونو باجيم دئدی. ديك اونون اوزنه باخديم، باجيم بيلدی کی، بو سؤزدن هئچ خوشوم گلمه دي.

بيرجه من بئله دئييلديم، اوشاق لارين چوخلوسو بئله فکيره گيرميشديلر. پيچيلتی کيلاسدا هردن اوجاليردي اما معليمين قورخوسوندان تئز ياتيردي. ائيووس سوباشينا گئتميشدي. ال لرینی هووخورا - هووخورا ايچيري گيردي. هامی نين قولاغی اونون آغزیندا قالميشدي. بير آز قيزيشاندا سونرا يانيندا کی "ياشار" آ دئدی:

- آقا مودير اونو اوردان قووالادی!

گؤزلريم سولانماسين، کيرپيکلريمی چوخ مؤحکم بير بيری نين اوستونه باسدیم. قارانليق هر يانی باسارلادی. يادима گلدی، چوخ اوزاق زامان يوخ بير نچه ايل بوندا قبان قيشدا کورسو آلتيندا اوتوراندا آتام دئيردي:

- بيزيم اولکه اول لر بئله دئييلدی، هاميميز بير بيريميزی تانيرديق، قوهوم - قارداش ايديق. بيزيم ايچيميزده ياد آدام يوخدور. ييخيلانين اليندن ياپيشيب، يئره دوشه نی يئردن قالديرارديق. ايندي چوخ پيس زامان اولوبدور، يادالار ايچيميزه گيريبلر بيزی ده بير بيريميزدن آييريلار. ايندي قارداش، قارداشی تانيمير، لعنت اولسون بئله زامان... سونرا باشين يورقان آلتينا باسيب، ياتاردی.

هاوانين بوزلوغونا باخمايم، يانی هئچ سويوقودا دوشونموردوم، اوزوم سوباشی نين ماهناسينا نچه دفعه گئتديم قاپی نين جيريغيندا ائشييه باخديم بلکه بيرده او آدامی گوروم، اولميا ائيووس يانليش دانيشيب دير. يوخسا موديرون نه جور اوره ييندن گلر بو سويوقدا او آدامی سيغيناچايندان ائشييه سالسين؟ قاپی نين جيريغيندان بير آز دووارين قاراليغینی گوره بيلديم. اوخولون خيدمتچيسي منی گوردو گلدی اوستومه قيشقيردی، دئدی:

- دده نين ائحترامی اولماسیدی سنی وئرديم موديرين الينه، دده نی يانديرارديم.

او خيدمتچی ائله بيلميشدی کی، من ايسته بيرم اوخولدان قاچام. آخی بو ايش چوخ اولاردی. اوشاق لار بير

خیدمتچی بیزه یاخینلاشجاق او اوغلانین الینی وئردی
منیم الیمه، دئدی:

- بونلاری آپار دفتره.

منیم سویوق، بوزلامیش الیم او اوغلانی بیر آز
دیسگیندیردی. یانینداکی قادین بئله گۆرچک گولدو،
دئدی:

- ندی داداش، بوزلادین.

دئدیم:

- من بئله بیلدیم سیزین اوغولونیزدی.

او قادین داها بیر آز اوجادان گولدو، اوغلاندا گولدو.
اونلارین اوز، گۆزلرینده قیریش گۆروشموردو. ائله بیله-
سن اونلارین دریسینی قوورالیسان. دفتره
یاخینلاشمیدیق، داها بیر سۆز آرامیزدا اولمادی، دفتر
قاپی سینی آچیب ایچری گیردیک اونلاری اوردا قویدوم،
گری قاییتدیم. الیمده هله ایستی قالمیشدی.

گونده بیر نئجه دفعه کوچهلری گزردیم، دووارلاردا
قارالیق آختاراردیم. تاپابیلمزدیم، بیر قارالیق بیزیم
اوخول یولوندا واریدی. داها هئچ یاندا یوخ. هر کیمسه
دن سوروشاردیم:

- سیزین محلّهده قارا دووار وارمی؟

چوخلاری گولوب گئدردیله، بعضی لری دئییردیله:

- بسم... اوغلان دلی اولوبسان؟ دوواردا قارا
اولارمی؟

بیلردیم، اونلار بوزلامیش گۆز گۆرمویوبلر. یولومو چکیب
گئدردیم. داها کوچه، محلّه قالمامیشدی من گرمه میش
اولوم. سویوق وورموشدو اوز، گۆزمون دریسی
سویولموشدو. بیر گون او تئلی اوغلان منی اوخولدا
گۆردو، گلدی یانیم، دئدی:

- منی تانیرسان؟

- هن.

- یولداس اولاق؟

- اولسون. آما منیم چوخ حالیم یوخدور،
حالسزلیغیم بیردن سنی اینجتمیه.

باشینی آشاغا سالیب مندن اوزاق لاشدی. گئده ،
گئده دوداق آلتی دئدی:

- قارداش سن دلی عاشیق سان.

قیش او پیس اوزونو گۆرستمیشدی. هر یانی قار آلتینا
باسمیشدی، یوموشاق قار اوسته چیخاندا بئلمیزه جک
گیردیک قارین ایچینه. آما سویوق قویموردو قار
یوموشانسن، کوچهلر بوز وورموشدو گۆزگو کیمی
اولموشدو، گونده بیر نئجه قوجا قادین، کیشی نین خبری
گلدی کی، کوچهده دوشوبلر قیچلاری سینیبیدیر. آنام بو
خبرلری ائشیت جک دئییردی:

- "آی بوز سن نه ظالیم سن"...

سونرا باخاردی منیم اوزومه، سوسقون قالیردی من
دالیسینی دئییم، آما منده حوصله قالمامیشدی. چوخ زور
سحر - سحر بیر سلام وئریب سونرا داها دینمزدیم.
ایچیمده کی فکیرلر منی یورقون سالمیشدیله. گئجهلر
یوخوم گلمزدی، گۆزلریمی یومجاق او ایکی گۆز فکیریمه
گلدی. بئله بیلردیم دوروب منیم قاباغیمدا، ایسته بیر
اونون ال لریندن توتوم، اونو آلیم قوجاغیما بیر آز
قیزیشسین. دیک یئردن آتیلاردیم، چوخ پیس گیره
دوشموشدوم. چوخ آللشمیشدیم اونو اونودوم،
اولمامیشدی بیر آزدا فکیری منده دیکلمیشدی.

گئجهلر ائومیز قارانلیق اولاندا، هامی یوخویا گئندنه، اوندا
کی ، آتامین خورولتوسو قالخاردی، بیردن گۆردیم
گۆزلریم ایسلاندى. ایسته مزدیم آغلام آما گۆزلریم منیم
سۆزلریمه باخمازدیلر.

قیش یین هاچانی ایدی بیلیم. بیر گون بیز حیط ده
قارلارین اوستونده دورموشدوق. خیدمتچی بیر اوغلانین
الیندن یاپیشمیشدی، اونلارین یانیندا دا بیر جاوان
قادین گلیردیله. هامی اوشاق لار دورموشدو اونلارا
باخیردیله. بو اوغلان، هئچ اوغلانا بنزه میردی. ساچلاری
هامار دوشموشدو قولاق لارینی نین اوستونه. او قادین
بیزیم آنا - باجیمیز کیمین دئییلدی، اوزون ساچلارینی
گوده یاشماغینی آلتیندان ائشییه توكولموشدو.

- یوخ، منیمده چوخ قونوشان آدامدان خوشوم گلمز.
- حیط ده بیر آز ال - اله وئردیک قارلارین اوستونده دولاندیق. آما هئج بیریمیز قونشومادیق. آرامیزدا بیر ایلیشکلی شئی یوخودور، اونون ال لری آغ آپیاغ ایدی، هانسی قونودا سؤز آچا بیلردیک، بیلیمیرم. اوخول جینگیلتییسی گلدی. هر کیم گندی اؤز سیراسیندا دوردو، مودیر اوجا یئرده دورب بیر آز دانیشدی:
- هامی آداملارین اولاجاغی آلا اله یینده دیر. هر کیمسه یه بیر تهر آلین یازیسی وئریب دیر. بو آلین یازیسینی دیشدیرمک اولماز. آما اولار اونلاری دوز یولا چکه سن! هر کیم اولاجاغینی بیلمه سه بیر گون دووارلار دیبینده قالمایدیر...سونرا گئدیک صینیفه.
- صینیفین دووارلاری باشیما فیرلانیردی. قولاق لاریما سس دوشموشدو. گؤز لیریمین دالیندا بیر سانکی گؤز دایانمیشدی. او گؤزون آلتیندا بیر دامجی بوز واریدی. او دامجی منیم باشیمی بوزلادیردی. ال لریمه هووخوروب اونلاری باشیما باسیردیم، گینه ده قیزمیردی.
- دالغا بی اوشویورسن؟ گل بوردا سوبا(بخاری) یانیندا اوتور. بونلاری آقا معلّم دئدی.
- گئتدیم سوبا یانینا آما گینه ده قیزیشمادیم. فکیرلر گون به گون منی باسارلاییردی.
- آقا ایچازه، من دئدیم
- آقا معلّم سسینی کسب دئدی:
- بو یوروز!
- من اوخولون بیرینجی اؤیرنجیسی ایدیم، او سبب دن معلّم لر هامیسی منی چوخ سئوردیلر. هر سؤزده منی آرایا چکر دیلر.
- بهیم بیز آداملاری آلا اله یاراتمییدیر؟
- نییه، او یارادیب دیر.
- سانکی یئرلرده کی، آداملارینیدا آلا اله یارادیبیر؟
- هن، دونیادا هر نه وار آلا اله ایزن ایله یارانیب دیر. آلا هین ایزن اولماسا چؤب، چؤب اوستونده دورماز.
- ندن هر کیمسه یه بیر تهر اولاجاق وئریبیر؟
- آقا معلّم بیر آز زمان دینمه دی، بو زمان منه چوخ کئچدی. گینه داریخدیم، قورخولو داریخما منی یاخالادی. اؤز وئردیگیم سورودان چوخ پئشمان اولدوم. «دیل باشا بلادی» بونو انام چوخلو واخت لار دئییردی.
- ندن بو سورونو آرایا سالدین؟
- هئج زاد، ائله بئله سوروشدوم.
- یوخ سن سبب سیز سورو سوروشمازسان...
- گینه ده بیر آز سوسقونلوق کلاسدا یاراندى. هئج کیمسه دن سس چیخمادی. آقا معلّم تئز - تئز منیم گؤز لریمه باخدی، یئنی دن باشینی آشاغا سالیردی. او ایسته ییردی منیم ایچیمدن کئچن لری بیلسین. آما منیم ایچیمده کی فکیرلر چوخ درین، آغیر ایدیلر، اونلاری هر کس آنلایا بیلمزدی. انام دئییردی، بیزیم بو ماحمودون دوشونجه لرینی هئج واخت بیلمه دیم! آنا بیلیمییه فیکیرلری ایندی آقا معلّم هاردان بیله جک!
- قیش گونلری نین بیر سویوق گونده ایکی قارداش بیر باجی، انام، آتا کورسو آلتیندا اوتورموشدوق. سویوق دام، باجادا آج ایتلر کیمی اوولتو سالمیشدی. انامین تندیره سالدیغی چوغوندورلارین قوخوسو، بوغلانیشى کورسو آلتیندان قالخیردی، ائوین سویوق بوجاقلاریندا فیرلانیب آرادان گئدیردی.
- آتا، او زامانلار کی، اؤز گه لر بیزیم اؤلگه یه گلمه - میشدی، هامی بیر بیرینی تانیردی، من دئدیم.
- هن.
- یانی هئج یاد آدام یوخودور؟
- هر دن بیر چرچی دن، زادانان گلیب، گئدر دیلر.

- اولار ايندى ده بو ياد آداملارى اؤز اؤلكهميزدن ائشيه سالاق؟
- يوخ، اولار كليب بوردا يئر آلبيلار، دام، دووار قوروبلار. عائله ساليبلار. داها كى، اولارين بيزه نه ضررلى واردى؟
- اولار اولماسايديلار، من او دووار ديبينده اولان آدامى تانيرديم. بيلرديم كيمدير. موديرده اونو اوردان قووالامازدى.
- اوغلان سنين آغلين چاشيبدير. باشيني باس يورقان آلتينا، قولى قولاق لارين بوزلاماسين. آتام بو سؤزلى دئدى، اؤزو باشيني باسدى يورقان آلتينا.
- بيزيم قونشماميز بوردا قورتاردى. من بير آز كوسموش آدام كيمي قالديم. ساغ يانا دونجك گؤردوم، آتام دوم، دوز منه باخير. آز اؤزومو راحتلاديم. آتام گلدى منيم يانيمدا گيردى كورسو آلتينا، باشيمي باسدى سينهسى اوستونه، ساغ اليني قويدو منيم اوره ييمين اوستونه دئدى:
- اوغول، بوردان اولان چوخلو نيسگللىرى، دردرلى بوشلا، قولى گئتسين لر، اوز حاللاريندا دولانسينلار. يانليش فكيرلى سؤپور توك ائشيه، اينديكى زاماندا، بو اوره يين ايچينه بير آز گرگ داش سالاسان، يوخسان ياشايا بيلمزسن!
- آما اولمور، گؤردويم شئلىرى اونودا بيلميرم. داشلى اوره يين اولماماغى ياخشى دير! آنا جان، ندين سنين اوره يينده داش يوخدور؟...
- آنا، بالا چوخ ياخشى فلسفى قونوشورسوز، سيزه قيسقانديم. بونلارى آتام يورقان آلتيندان دئدى.
- آتامين سؤزلىرى سونرا بير آز كيمسه دانيشمادى. منيم باشيم آتامين كوكسو اوستونده قالميشدى، اونون گؤزلىرىنى ، اوزونو گؤموردوم، يانى هئچ كيمي گؤموردوم، گؤزلىرىمى يوموشدوم، آما هر دن گؤزلىرىمدن
- بير نئچه دامجى گؤز ياشى آتامين كوكسو اوستونه دوشوردو.
- آتام اليني چكدى منيم باشيما، گؤزلىرىمى سيلدى. دوداقلاريني گتيردى قولاق لار يما ياخين. اونون لهله ي ديدى اوزومه، قوللار يمايى سالديم اونون بوينونا، آنا قوخوسونو بيليرسيز نه تهردى؟ آدامى دونيادا هر شئ دن ياخشى كئفلنديرن بير قوخودور. آنا، بالا بير آز قول - بو يون قالدق.
- اونو بير هفته بوندان اؤنجه قار آلتيندان چيخارديلار، آپاريب قويلاديلار. او قادين سو يوقدان اؤلموشدو!
- كيم؟
- ائله او داراشلىق يولدا گؤردويمون قادين.
- او بير قادين ايميش؟
- هن، گنج قادين، اوره ييم اونا كباب اولدو.
- آتام بيزيم بو پيچىلتى لار ائشيتيميشدى. باشين يورقان آلتيندا چيخارديب بيزه باخيردى. اوره ييم چوخ پيس چيرپينيردى. اونون چيرپينماسى آنامى نيگران ائله - ميشدى. الين باسدى منيم اوره ييمين اوستونه، دئدى:
- دارىخما، دونيا بله دى، گلدى وار، گئتدى وار...
- ايسته سن آغلايا بيلرسن، من اؤزوم ده اونو تورپاغا تاپشيراندا آغلاديم، بولودلار كيمي آغلاديم، يانى هاميلار آغلاديلار. بو يالان سؤزدور كيشى لر آغلاماز! آتام بونلارى گؤزلىرى دولموش حالدا دئدى.
- هامى آغلادى؟
- هن.
- آغلاماق اونون نه دردينه ديبه جك، اولمازدى بيريسى اونا دالدا لانا جاق يئر وئريب، آرخاسيندا دور ييدى؟
- بو سوردان سونرا هئچ بير يميز دانيشمادق. قارانلىق، هر يانى بوروموشدو. توزاراتق قار آز قاليردى پئنجره لردن ائوه گيرسين. هئچ كيم يئر يندن ترپنميردى. آتامين تنديرده

سوئوق

نرمين كمال

سولماز محمد رضايي

ممدى ايشدن چيخارديلار، چونكو ايشى باجارميردى. او دوروشلار كى اونلار ايسته ييرديلر، او دوروشلارى جاوان اوغلان چتين دوراردى، او كى قالا يئتميش ايكي ياشيندا قوجا، آخيري نجي گون "يىخيلان قوجا" رسميندن قيرخ بئش دقيقه بير آياق اوسته يارى بوكولو ساخلاديلار اونو. اؤزو ايسته ييردى دؤزه، بدننى دؤزمه دى. الينى ترپتمه دئيرديلر، ال ترپه نيردى. آياغينى ترپتمه دئيرديلر، آياق قاشينيب ديك آتيليردى. مكتيبين چوبوقلا "كوكا-كولا- ايچن جاوان اوشاقلارى نين اوندان هئچ نه سوروشمادان گاه ياخينلاشيب قولونو قالديرمالارينا، گاه چييينندن توتوب چئويرمه لرينه باخيردى.

بعضن كؤينكسيز اوتورمالى ايدى، بعضن بيرجه آلت پالتاريندا. تزه باشلاياندا اوتانيردى، فيكيرلشيردى اونون بدنينى موداكيره ائله ييرلر. سونرا گؤردو موداكيره ائله ميرلر، ائله جه چكيرلر. اعضالارى نين بير-بيرينه نئجه بيرلشديبينه باخيرلار. اوندا اؤزو ده بدنينه باشقا گؤزله باخماغا باشلادى. بو ايشه گلنه جن گئجه لر پال- پالتارلى ياتار، گوندوزلر آل-اوزونو يويوب گئردى ائو ساتماغا. بيزيم قصبه نين گؤزل، امما سوئوق ائولرينى. نه

كى چوغوندورلارى نين يانيق قوخوسو قالخميشدى. آتام بو قوخودان داها باشينى كورسو يورقانى نين آلتيندا ساخلایا بيلمهدى. گلدی یوخاری. دیک اوتوردو اونون گؤزلى قیپ - قيرمیزی قان اولموشدو. بوغولتو حالدا دئدى:

- بيزه گئچ خبر چاتدى. چوخ آختاردیق، تاپيلمادی. او يازيق اوشاق قار آلتيندا ایتمیشدی.
- ننه سی اؤلسون...

كوچه ده كى قار، سزاق وورموشدو ياواش - ياواش دووارداكي قارا ايتيردى. داراشليق كوچه منه چوخ آغير گليردى. دوواردان قارا گنده بيلر، اوردان قاراليق پؤزولا بيلر، آما اوركلرده يارانان دردلر، ايستكلر يوخ. ياز گلmişدی اوخولون سون گونلری ایدی. كوچهلرده قارلار اريب، سو هر ياندان آخيردى. بيزيم قبيرستاندا بيرجه بير قبير واردى كى، آدسيز قالمیشدی.

- آقا ايجازه.
- آدسيز آداملاردا جنتلى اولاييلرلر؟
- هن، آدين بو قونويا گيريشمه سی يوخدور.
- هردن آداملار ندن ايسته ييرلر يانليز قالسينلار؟
- بؤيوك اولاندا بيلرسن!

آقا معلم چوخ بوغونتولو سسده بونو دئدى. دوندو پئنجره- يه سارى، قار آجاج لارين بوداق لاريندا سو اولموشدو، يئره داميردى، سئرچه لر بوداق لارين اوستونده لهلك لريني شيشيرديب اوتورموشدولار. اونلارين گؤزلى گوشه سارى ايدى. پئنجره قيراغينا بير نئجه دامجى ياش دامدى، آقا معلم گؤزلىنى سيليب كلاسدان ائشيبه چيخدى.

قار اريميشدى، من آدسيز قبيرين كناريندا اوتورموشدوم، بير نوروز گولو او قبيرين باش داشينى يانيندا چيخميشدى. بو نوروزو گولو سانكى لارا بنزه ميردى. يارپاق لارى سارى ايدى، گولو قيرمیزی، ياشيل. كنددن حالوا قوخوسو گليردى، آتام آدسيز قادينى پيشيرميشدى.

محمود بنى آدم

آما اونون او آن توتوب ساخلاماق ایسته ین گنج رساملارین گۆزلری نین آلتینداکی گۆی هله کئچمه میش ایشینه قایتماق فیکرینه دوشدو. کیم ایدی قایتاران، هله هئچ کسین سهویندن بئله آسانلیقلا کئچیلمه ییب، هله بو دونیادا اولماییب بئله شئی.

او گون او یاری آچیق قاپینی دولاب ممدین بدنی نین اییرمی ناتمام رسمینی ده اوداندان سونرا باغلا دیلار. رسملرین بیرینده ممدین قولو، بیرینده قارنی، بیرینده دالی قالدی. بیاز کاغیذلاردا ساده قلمله جیزیلیمیش گؤوسلر ممده مخصوص ایدی، باشقا هئچ کسین بدنیه بو یاریمچیق گؤوسلری تاماملماق اولمایاجاقدی.

رساملار اوچون چتین اولدو تزه بدنه کئچمک. او بدنی اوزون مودت اونودا بیلیمیدیلر. سوپورگه چی ده چوخ خاطرلادی ممدی. هر سوروشانا دانیشدی. دئدی، "ایتلر تۆکولموشدو مکتبه. اؤلن اولمادی، سالاماتدیقدی." دئدی، "ناتورا بیردن دوردوغو یئرده قودوروب اوزوندن چیخدی، رساملارین صندلی لرینی آشیردی، شوشه لری سیندیردی، اوشاقلارین کاغیذ-کوغازینی جیریب یئله وئردی."

"ناتورا" دئییه نده چوخو ائله بیلدی سؤز قادین خایلاغیندان گئدیر. جاوان گؤزل بیر خانیم گتیردیلر گؤزلری نین قاباغینا. حیاسیزجا بیردن قودوروب. اوجوندان-قولاغیندان ائشیدنلرین چوخو ائله ساندی، ائله بیلدی.

اوستوندن بیر هفته کئچمیش پولیس گلدی، اوچ اوتاقلی منزله اوخشیان رساملیق مکتبی نین قاباغیندا ساخلا ییب دوشدو، گپردی مودیرین اوتاغینا، بئش-اون دقیقه نه سه دانیشدی، چیخیب گئتدی. صنعت حیاتی اؤز ساکیت گونلرینه قاییتدی .

سه قاتدیلار او پائل ائولره، ائله بیل نه یینسه چوخ، نه یینسه آز قاتدیلار، نفس آلمیر، اسنه میر، ایسیتمک اولمور او ائولری هئچ جوره.

گوزگویه باخندا آنجاق ساجینا-باشینا باخاردی. بو ایشده کؤینک-شالوارینی چیخاریب میز اوستونه آتاندان بدنینی گؤردو. آغ توکلو سینه، قیریش دیرسکلر، قارا دیزلر، ساللاق قارین، ساللاق یاناقلار "قوجالیق و عئیبه جرلیک" درس لرینده هره سی اون مانات قازانماغا باشلا دیلار. ائولر ساتیلما یاندا یئتمیش ایل اؤرتوب گوندن گیزلیدی یؤندمسیز بدنی اونون چؤرک قازانینا چؤرک قویدو. باشیندان دا یاخشی.

آنجاق داها یوخدور او ایش، ائله بیل هئچ اولماییب. هئچ بیر شئی ائتمه دن ائله جه آیاق اوسته دایاندیغینا گؤره آداما اونلوق وئرلر اولماییب ائله بیل. خاطریره سی ایسه نه قدرمیش. اوزاقلادیقجا آسانلاشیردی ایش ممدین گؤزونده.

آخیرینجی دفعه اوزو کاغیذ-کوغوذ دولابلارینا، آرخاصی دیوارا ایدی. رسام دولابین قاپیسینی آچیب کاغیذ گؤتوردن سونرا اونو باغلامادی. بیر دفعه دئدی باغلا یین، ایکی دفعه دئدی باغلا یین اونو. قاپی نین آچیق یا باغلی اولماغی، اونون اوچون فرقلی ایدی. دیواردان آیری آسیلمیش شکیل گرک دوز آسیلایدی، دؤشه مه یه دوشموش قلم گرک قالدیریلایدی، یاری اؤرتولو قاپی گرک کپ اؤرتوله یدی. اؤز یئرینده اولمایان بو کیچیک شئی لرین بؤیوک قووه سی نه یوللاسا آل آتیب اونون کوره یینی قیدیقلا ییردی. کوره یی قاشیماق اوچونسه آلی تربتمک لازیم ایدی، آما بو ایشده گرک آلینی تربتمه یه یدی. او گونو ده ائله اولدو، کوره یی قیدیقلا ندی، گؤزنده قیغیلجیم اوینادی، قیشقیریب قارشیسینداکی میزی آشیردی، دیرسه ییله ووروب شیشه لری خینجیم-خینجیم ائله دی، تۆکدو یئره. بونو گؤرن سوپورگه چی "آللاه آمانسان" دئمکدن باشقا سؤز تاپمادی.

بورانلی گونلرین اونوتقانلیغی رحیم خیای

یحیی نین بیگانه بیر شخص اولدوغونو ظن ائتدی. دوداغی آلتیندا - «یانی من بیر غریبه آدم لا بیر ائوده یاشاییرام؟» میز یلدادی. سونرا آغیر سکوت ده دالدی. سانکی بیئیننده بیر پرده آچیلیب باغلاناراق، یحیی نی گاه غریبه بیر آدم، گاه دا اؤز دوغما قارداشی ظن ائدیردی. بیر آن جانینا اوشوتمه دوشدو: - «من نییه سایاقلاییرام؟ اولمایا یانلییرام؟ قارداشیمی دا ترس سالییرام» دئدی. سانکی بو سوال لاری باشقا بیر آدم اولان اؤزوندن سوروشوردو. بو فیکیرلردن یاینماغا چالیشدی؛ آنجاق اونلارین الیندن یاخا قورتارماغی باجاردی.

بوتون بو حال لار کئچمیشده باش وئرن دهشتلی بیر بورانلی گوندن باشلانمیشدی. جاماعات ایچینده «قتله» گونو آدلانان بو بورانلی گون سارانین عؤمرونو قارا کؤلگه سی آلتینا آلمیش، اونون گنجلیک رؤیالارینی پرن- پرن ائتمیشدی. هله ده «اونون» حیط قاپیسیندان شهرین اورتاسینداکی قوجا چینارین آیاغینا قدر اوباش لارین رحمسیزه سینه ائندیردیگی ضربه لر آلتیندا ییخیلیب دورماسینی اونوتمامیشدی. هله ده قوجا چینارین آنا بوداغیندان آسیلی قالان هیکلین، قالدیرلمیش بایراغ کیمی دالغانماسی گؤز اؤنونده ایدی. هیکلین هر بیر ترپنیشی ایله سارانین دا اوره یی تیره ییردی.

***

یاغیش داها کسيلمیشدی؛ گؤی قورشاغی قیرمیزی و بنؤوشه یی قووسونو گؤیون بو باشیندان او باشینادک چکمیشدی؛ هاوادان تورپاق قوخوسو یاییلیردی. سارانین اوره یی نین باشینا دوشن آغیرلیق آزالمیشدی. اؤزونویونگول حیس ائدیردی. آینانین قارشیسیندا اولان چارپایادا اوتوروب، اؤزونه دونوخدو. سانکی اونو بیر آن دا بوراخمایان او ایکینجی شخصی آرتیق تانیماق ایسته ییردی. ساچلارینا الینی چکدی. بورانلی گونده یاغان قار دنه لری کیمی اونوندا ساچلارینا قار یاغمیشدی. جانی اوشودو. آذر آیی نین سون گونلری نین سویوقلوقونو

یاین سون آیی ایدی. ایلین بو چاغیندا آخشام اوستو لر شیدیرغی یاغیش یاغاردی؛ کوچه - خیابانی سئل باشینا آلاردی؛ قارا بولودلار یاییلیب، آردینجا گؤی گورولدا ییب؛ قارانلیق هر یئر چؤکردی. آنجاق بیر آز سونرا یئنه هاوا آیلانشاردی؛ گؤی قورشاغی نین قیرمیزی و بنؤوشه یی قووس لاری گؤی اوزونو بزه رکن، هر شئین رنگی آچیلیب، پامبوق بولودلار پار- پار پار یلداردی. همیشه یاغیش یاغاندا با ییرا چیخیب، یاغیشین آلتیندا سوسقون - سوسقون دایانیب، بیر نقطه یه دونوخوردو. بو گونده نه زامان ائودن چیخیب یاغیش آلتیندا حسرت له کوچه نین سونسوزلوقونا گؤز تکیب «اونون» یوخلوقونو آختاردیغینی هئچ اؤزو ده حیس ائتمه میشدی. جومجولوق سواولموشدو.

غضبلی بیر تانیش سس قولاغینا دیدی. قانریلیب آرخایا قارداشی «یحیی» نی گؤردو. ائوه قایتتین، یوخسا «اونون» دالینجا گئتتین سئچیمی نین اورتاسیندا قالمیشدی. گؤیون گورولتوسو و یاغیشین شیدیرغی یاغماسی اوره گینده قورخونچ حیس لر یاراتمیشدی؛ ائوه قایتتماغا چکیلیردی. گئریه قایدیب اؤز ائولرینه یوخ، قونشونون قاپیسینی دؤیدو.

"سارا" بوتون قاپی لاری اؤز ائولری نین قاپیسی سانیردی. او اوزون زامان ایدی بیر چوخ شئی لر و ان باشلیجاسی اؤزونه یانلییردی. هله ائولری قالسین، بعضا اؤزونو ده ترس سالیردی.

یحیی الیندن یاپیشیب اؤز ائولرینه ساری گتیره - گتیره - «نه دن بو شیدیرغی یاغیشدا کوچه یه چیخمیسان؟ سن نه وخت قاناجاقسان او قایتما یا جاق داها» - دئیهرک، باجیسینی ائولرینه ساری چکدی. سارا کؤنولسوز گولومسه یرک - «او چینار آغاجی نین آلتیندا اوتوروب منی گؤزله ییر» دئدی. بیر آن قولوندان یاپیشان

اوزانمیشدی. قوجا چینارین آنا بوداغیندان آسیلان هیکلین هر ترپنیشی ایله سارانین دا آددیملاری شهرین مرکزینه دوغرو یول چکیردی. مئیدانین گیریشینده کیمسه یوخ ایدی. قانشاردایالینیز باغلی ماغازالارین قاباغیندا ایکی الینی چلیگینه سؤیکه ییب، هیکل کیمی دایانان بیر قوجا کیشی گؤرسه نیردی. گئت- گئده چینارین اطرافنی ازدحاملاندی. اوباشلارین ضربه لری آلتیندا دوشوب قالخان کیشی نین آلتیندا قیزیل قان آخیردی. اوباشلار اونو چینارین آلتینا چکمک ایسته ییردی. «او» اوجا سسله یومروغونو قالدیراق نسه دئییردی. جامعاتین گؤز لرینده قورخو یووا سالمیشدی. ماحالین غدار خانی آت اوستونده فاتح بیر کوماندان کیمی سینه سیننی یئله وئیردی. اونون هر «قتله» فرمانی لا قوجا چینارین یارپاقلاری وراق- وراق وراقلانیردی؛ جانی قورویوردو.

سارا اؤزوندن بئش باش کیچیک اولان قارداشی یحیی نی باغرینا باسیب اینله ییردی. اوزونون دریسنده قان چیزگی لری گؤرونوردو. آنلام سیز سؤزلر دوداغی آلتدا میزیداییردی. اطرافینداکی گورونتولر باشقا بیر تهر گؤزونه گؤرونوردو. بوغازی تیخانیب زورلا نفس آلیردی. سانکی اوره بی کؤکسونونه سیغمیردی. آنجاق بونلارا باخمایاراق «اونون» ساوالان ووقارلی هیکلینی باغرینا باسماق و گوموشو ساچلارینی اوخشاماق ایسته ییردی. هاردانسا «اونون» - «داريخما. گئدیرم قاییداجام. من وطن اوچون یاشادیم. وطن اوچون ده اؤلورم» دئیگینی ائشیتدی. «او» سون دفعه اولاراق اوزاقلاردان اؤز گؤرکمی و ووقاری ایله نظاره ائدن آغ ساچلی آنا ساوالانا گؤز دولاندریدی. - «آنا سنین ووقارینی و حؤرمتمینی قورویاجام. مندن نگران قالما!» دئییب، قوجا چیناردان آسیلی قالدی. ساوالان آنا قایغیسی ایله بیر اوغلونو دا باغرینا باسدی.

***

زمان ترسینه ایشله ییردی. سارا چینارین گؤوده سیننی

بیر داهادا حیس ائتدی. گؤزو، بارماغینداکی نیشان اوزوگونه ساتاشدی. نه واخت آداخلاندیغینی بئله اونوتموشدو. تعجبله: - «من نه واخت نیشانلاندیم آخی؟!» اوزونو سورغولاییردی. یئنه اؤزو و ایچینده اونونلا ائکیزلشن ایکینجی شخص له دانیشیغا گیرمیشدی. شاشغین وضعیتده گؤزلری پنجره دن کوچه نین سونسوزلوغونا توشلاندی. یاشادیغی او کیچیک شهرین اورتاسینداکی چینار آغاجینا قووشان بو سونسوز کوچه سارایا قارداشی نین دفعه لرله دئیگی - «داها یورولموشام. اولسئیدین جانیم دینجه لر دی. سنی آرا لیق دان ییغیشدی رماقدان یاخام قورتارادی.» سؤزونو و سونرا باجی قارداش قول- بویون اولوب آغلادیقلا رینی خاطیرلاندی. - «آخ... کئشگه آنام دیری اولایدی و بوگونلرده قوبونو سیغینایدیم» دئیدی.

***

گئجه قارا چارشابینی باشینا چکمیشدی. اوزاقلاردان آرا- سیرا ایتلرین هوروشمه سسی گلیردی. یحیی یاتماق اوچون یورقان-دؤشک ایشگافینا ساری یونلدی؛ آنجاق سارا قوللارینی ایشگافین قاپیسینا داراقلاییب: - «بونلار منی م جاهازیمدی، تو یوم یاخینلا شیر.» دئیهرک، اونا مانع اولدو. یحیی آجی بیر تبسومله باشین توولاییب، دریندن کؤکسو اؤتوردو. ساران سوزوب، اوتاغین بیر کونجونده اللرین باشی نین آلتینا چارپازلاییب، داش کیمی یوخویا دالدی.

سارا کوچه یه باخان پنجره یه ساری گئدیپ، کوچه نین سونسوزلوغونا گؤز تیکدی. شهرین اورتاسینداکی چینار آغاجینا قووشان بو سونسوز کوچه اونو اؤزونه سسله ییردی. گاهدان باشینی قووزاییب گؤیده کی سولغون اولدوزلاری سوزوردو. کوچه ده کیمسه قالمامیشدی، آنجاق اوزاقلاردان قارما- قاریشیق سسلر ائشیدیلیردی. سارانین بئینینه یئنه ده ساییس سورغولار هجوم گتیرمیشدی. «اونون» اللری سارایا ساری

دونياسيندا بوش قالان آتا يئرینی دولدورماغا چالیشیردی.

***

پاییزین سون گونلری ایدی. گویون اوزو قارالمیشدی. هاوا زهرلی ایلان کیمی آدامین صیفتینی چالیردی. گاهدان بیر شیمشک گۆز قیرپیمیندا قیوریلیب، گویده ایز چکیب، سونسوزلوغادوغرو سوزوردو. شهرین آنا مئیدانیندا قوجا چینارین قوروموش جانی تیتیرهیردی. داها همیشه کی کیمی بوداغلاریندان قوشلار اوچموردو. گئجه دن شیدیرغی باشلایان یاغیش تورپاغین یانقلارینی قامچیلالمیشدی. یاغیشین یئرینی، آستاجا یاغان قار آلمیشدی.

بوگون آذر آیی نین ۲۱ ایدی. حؤکومت هر ایل بو گونده شهرین آنا مئیدانیندا طنطنه لی میتینگ کئچیریردی؛ غلبه مارشی چالینیر، مئیداندا مامورلار، ژاندارما دسته لری رژه کئچیر، قارا یاخا مامورلارین الیندن نفس آلماق مومکون اولموردو. بو گون ده آنا مئیدان و اونون اطرافى قالابالیق ایدی. هر طرفده ظفر مارشی چالینیرو هورا سس لری ائشیدیلیردی.

یحیی یوخودان آییلیب اوز- گۆزونه ال گزدیریب، ساچلارینی ترتیبه سالدی. سونرا لاپ تازا و یاراشیقلى پالتارینی گئییب، آتاسیندان یادگار قالمیش پالتونو اینینه چکیب، ائودن چیخدی. بورکونوقولاقلاری نین آلتینا قدهر چکدی. آتاسی نین پالتوندا اؤزونو چوخ متین و قیوراق حیس ائدیردی. پالتونون سول جیبینده آغیرلیق ائدن شئی یوخلادی. دریندن بیر کؤکس اؤتوردو. آددیملارینی ایتی آتاراق، گۆزلرینی یاغان قاردان قوروماغا چالیشدی. بیر آن دا اولسون چینار آغاجی، اونون آنا بوداغیندان آسیلان گوموش ساچلی قهرمان آتاسی و سارانین سولغون باخیشلارینی اونودا بیلیردی. اوره یینده تالانمیش بیر ائلین، قانا چکلمیش بیر تورپاغین هارایی شعله لنیردی.

باغرینا باسیب دونموشدو. چینارین سینه سینده یانیب- سۇنن قیسا و اوزون عۇمورلرین ایزی آیدینجا گوزه چارپیردی. چلیگینه سۇیکه نیب، هیکل کیمی دایانان قوجا کیشی ساوالانا دوغرو یواش- یواش آددیملا بیردی. دان یئری یئنیجه سۇکولموشدو. بلکه ده گون اورتا یئرینه دوغرو بیر قدهر ده یاخینلاشمیشدی. یحیی ائودن چیخدیقدا یئنه ده سارانی، قوجا چیناری باغرینا باسمیش حالدا گۆردو. اونا یاخینلاشیب هیجانلا «گینه بوردا نه گزیرسن آخی...!» دئییب، باجیسی نین قوللاریندان یاپیشیب قالخیزماغا چالیشدی. سارانین ترپنمگه و دانیشماغا اینجاری قالمامیشدی. الدن دوشموشدو. بیر گئجه ده ساچلاری آغ- آپاغ آغارمیشدی. آلا گۆزلری چوخورا دوشموش، بئلی ایلمیش و دانیشماغینی ایتیرمیشدی. دوداغی آلتیندا اینیلتی یه قاریشمیش آنلاشیلماز سۇزلر دئییر، گۆزونو قارداشی نین گۆزلرینه زیلله میشدی. یحیی سارانین بو دوروموندان قورخویا دوشدو. قورخونج بیر حالدا «نییه منه بو تهر باخیرسان قادان آلیم؟» دئیهرک، سارانین قوللارینا گیریپ، آیاغا قالخیزدی. «قوربانین اولوم باجی. آخی نییه مندن خبرسیز گینه ده ائودن چیخمیسان؟» دئیهرک، سارانى ائولرینه ساری چکدی. سارانین ال دیمه مییش یاتاغی اونون اینجارسیز هئیکلینی اؤزونه آلدی. یحیی باجیسی نین باشی اوستونده اوتوروب اونا گۆز تیکدی. سارا گۆزلرینی یاری آچیب، بو یاسیز بیر تبسمله «آتام سۇز وئردی بو گئجه بیزه قوناق گله جک» دئییب، یئنه ده گۆزلرینی یوموب، هاراسا غرق اولدو. یحیی نین بوغازیندا دوگونلمیش قهر بیردن آچیلیب، هۇنکورتویه چئوریلدی. سارانین اینجارسیز هئیکلینی قوللاری آراسینا آلیب، آتاسی کیمی اونون پریشان ساچلارینی اوخشاماغا باشلادی. او همیشه آتاسینا اوخشاماغا چالیشیردی. او اؤزونو آتاسی نین داوامی کیمی حساب ائدیردی. اونون یئریشینی، دوروشونو، دانیشماسینی تکرار ائدیپ، باجیسی نین

99 برادر 99 QARDAŞ (3)

RAMİZ ABDULLAYEV

ترجمه: المیرا زنجانی (صنم)

شهرین مئیدانینا چکیلن و همیشه سونسوز گۆرونن کوچهنین انتھاسینا یاخینلاشدی. میداندا قوجا چینارین اطرافینا توپلاشان ژاندارمالاری، شهرین اوباش لارینی و بزکلی قوماشا بورونموش بیر سکی اوستونده قورولموش تریبون آرخاسیندا حرارتله دانیشان ژاندارما باشچیسینی گۆردو. دانیشانین کناریندا «ارشه» ماحالی نین غدار خانی سینه سینی قاباغا وئریب، فاتح کیمی دایانمیشدی. یحیی نئچه آددیم ایره لی له ییب، یئنی دن پالتونون ساغ جیبینده کینی یوخلادی. گۆزلرینی بیر قوجا چینارا، بیرده اوزاقدان ساچلاری پارلاق گۆرونن آنا ساوالانا تیکدی. الینی ساغ جیبینه آپاریب، سیلاحین دسته سینی سیخدی...

سون

<https://t.me/Adabiyatsevanlar> qaynaq :

ناظم در حالی که لبخند می زد سرش را تکان داد. کارگرانی که در آشپزخانه کار می کردند، جلب حرکات ناظم شده، همه میخکوب شده

می نگریستند، مثل اینکه دارند چیز جالبی می بینند. مقصود وقتی می خواست داخل شوداز جلوی درمهارت ناظم را دیده و خشکش می زند، برای اینکه مانع کار نشود، باز می گردد.

به جای خودش برگشته می نشیند و در حالی که چای می نوشد، فکر می کند. و با خودش می گوید که انگار این هم ورزشکار است. بهتر از این نمی شود، ولی کاش غذاهایی که می پزد هم خوشمزه باشد. طی زمان کوتاهی رامیز غذاها را یکی یکی از آشپزخانه آورده و شروع به چیدن آنها در مقابل مقصود می کند. چشمان مقصود از تعجب گرد می شود. این چیست؟ این شبیه یک معجزه است، غذاهایش یکی از یکی خوشمزه تر، و ظاهری زیبا دارند، آراستگی و تزئین ظاهریش انسان را واله می کند، مدتی بعد ناظم از آشپزخانه بیرون آمده و به طرف مقصود می آید. ناظم: ظرفها را هم شسته، همه چیز را سر جایش گذاشتم، هر طور که تحویل گرفته بودم، تحویل دادم، همه چیز سر جای خودش است. سرآشپز: استاد مقصود، این فرد معجزه است، من چنین شخصی هرگز ندیده ام، کار پنج، شش نفر را به

کریم: چه شد آنچه که ما گفته بودیم؟ آیا اکبر آقا باید بیشتر از این منتظر شود؟
این سخنان را می گوید و می خواهد از یقه ی مقصود بچسبد، در این هنگام رامیز سریع از دستش گرفته و به شکمش لگد می زند.

کریم در حال افتادن فریاد می زند، چرا منتظر ایستاده اید؟ یک درس حسابی به این توله سگ ها بدهید.
چهار نفر دیگر به سمت رامیز حمله می کنند، رامیز سریع با چندین حرکت، هر چهار نفرشان را نقش زمین می کند. اکبر این وضعیت را می بیند و از جایی که نقش زمین شده می گوید:

اکبر در حالت ناله: انگار استخوانهای جناغ سینه ام شکسته اند، (و با ترس و وحشت) به رامیز می نگرد.
مقصود از شادی چشمهایش گرد شده، سرپا ایستاده و به رامیز نزدیک می شود، فرزندم تو بروسلی هستی؟ قربانت شوم این سرعت غیر عادی است. خدا نگهدار تو باشد. مقصود در حالی که به ناظم نگاه می کرد گفت:

مقصود: به خدا شما را خدا فرستاده که به من بیچاره کمک کنید، باور کنید که این اواخر، از دست این مافیا، برای خودم فقط برکنار شدن را راهکار می دیدم. ناظم: چه؟ اینها مافیا هستند؟

مقصود: بله من همه چیز را برایتان خواهم گفت. ناظم، یک دقیقه (با اشاره ی دست به رامیز می گوید) الان کارگهان خصوصی به اینجا خواهند آمد، و اینها را برداشته و می برند، تو دخالت نکن.

رامیز (با اشاره ی دست): روشن است، دخالت نمی کنم.
مقصود: شما چرا با اشاره حرف می زنید؟ هیچ چیز متوجه نشدم.

ناظم: این ورزشکار دیوانه است، کاراته کار است. (می گوید و لبخند می زند). مقصود: خوب چه اشکالی دارد، چه بهتر.

تنهایی انجام می دهد. مقصود: می خواستی سر آشپز شوی؟ چنین است؟ بفرما. از امروز سرآشپز اینجا ناظم خواهد بود. وای غذاها را ببین که به چه زیبایی در سینی ها چیده شده است. هنوز عطر و طعمش را نمی گویم، حلالیت باشد، ناظم به تو ۳ برابر حقوق خواهم داد، اسم این کافه و رستوران را به اوج برسان که مشتری های قبلی ما دوباره به اینجا باز گردند، اسم کافه را عوض خواهیم کرد و اسمش را غذاهای استاد ناظم خواهیم گذاشت.

ناظم: نه اسمش را عوض نکنیم، اما قول می دهم، در اینجا صف درست خواهد شد، طوری که در این سالن بزرگ، انسانها جا نخواهند شد.

مقصود در حالت خنده: خدا از دهنش بشنود، خیلی خوشحال شدم، خوش آمدید، قربان خدایی بروم که شما را به اینجا فرستاده، حداقل جلوی استاد ناطق رو سفید می شوم.

ناظم: انشالله می شویم، من به شما قول می دهم، اگر اجازه دهید دوتا از دوستان آشپزم را هم به سر کار می آورم، آنها را باور دارم. این کارگزاران هم به تدریج کار را می آموزند. آیا مصلحت می دانید؟ مقصود: هر چه خواستی بکن، هر که را خواستی، بیاور که کار کنند. اینها هم حداقل می آموزند.

ناظم: چشم، خریدها را هم خودم باید انجام دهم، همه چیز را سفارش خواهم کرد که بخرند و بیاورند، لذت و طعم غذاهای روستا را در مرکز شهر ایجاد می کنیم.
مقصود: باشه، هر چه تو گفتی همان باشد، تا که در اینجا کار کنیم و مشتریهایمان راضی شوند.

در این هنگام در جلوی در، ماشین جیب سیاه توقف می کند، از داخلش پنج نفر پیاده می شوند. حال مقصود یهو عوض می شود، با زحمت آب دهانش را قورت می دهد. مقصود: ای خدا، این بلا باز هم آمد. کسانی که داخل کافه شدند، صندلی ها را با لگد به کنار پرتاب می کنند، در حالی که به مقصود نزدیک می شوند، می گویند:

اینجا ندیده اید. روشن است؟) و تلفنهای کارکنانش را گرفته و جمع می کند). کارکنان: بله استاد مقصود.

مقصود: بروید به کارتان برسید. کارکنان از اتاق بیرون می آیند، خودش هم بیرون آمده و به ناظم نزدیک می شود. مقصود: من شما را، همانطور که خودم را باور دارم، باور می کنم. شما کی هستید و چه می کنید؟ برایم جالب است. اما بدون اینکه مرا بشناسید، خودتان را به خاطر من زیرماشین مرگ می اندازید.

این مساله نشانگر آن است که شما انسانهای صاف و درستی هستید (هنگامی که مقصود حرف می زد، ناظم با اشاره ی دست، حرفهای مقصود را به رامیز می فهماند).

چند بارخواستیم به استاد ناطق خبر دهم اما جسارتش را نداشتیم، راستش را بخواهید ترسیده ام، از اینکه این وحشی ها به استاد ناطق صدمه بزنند. اما در قبال جسارت و کمک شما عاجزم. ناظم بیا بنشین، نزدیک تر شوید (می گوید و می نشیند) و خطاب به گارسون می گوید: برای ما چای و مربا بیاور.

ناظم: بفرمایید اینجا چه خبر است، این ها از شما چه می خواهند؟ پول می خواهند؟

مقصود: نه، آن ساختمانی که در پشت سرتان قرار دارد، کارخانه ی نساجی است، مال استاد ناطق است، این رستوران هم مال اوست، ما فقط کارکنان آن هستیم، در کارخانه ی نساجی، در این اواخر، به صورت پنهانی نقشه می کشند، بدین صورت که اجناس دزدیده شده را می خواهند از داخل این رستوران رد کنند، در قسمت انتهایی رستوران به داخل کارخانه و به رستوران کارگران راه ورود هست. جلوی در محافظ وجود دارد، تنها راه خروج را از اینجا واز رستوران می بینند. به من هم پول پیشنهاد داده اند.

مساله اینجاست که در این کارخانه نفر تازه ای برای انجام امور استخدام شده است که آن شخص عضو این مافیاست.

ناظم با تلفن زنگ می زند، خودش را معرفی کرده و درخواست نیرو می کند. مقصود (ناظم) اگر اینها را رها کنیم، باز هم خواهند آمد. اگر رهائشان نکنیم چه خواهد شد (وای پدر، وای بدبخت شدیم). ناظم: ناراحت نباش، رها نخواهند شد صبر کن. (در این هنگام دوباره دو ماشین جیب سیاه آمد و از داخلش کاراگاهان خصوصی خارج شدند). و به ناظم نزدیک شدند. کاراگاه: بفرمایید فرمانده.

ناظم: از اینها قدری سوال و جواب کنید، که چه کسی هستند و به چه کاری مشغولند؟ رئیسشان کیست؟ به کدام گروه جنایی تعلق دارند و سایر مسائل را بپرسید. ماشینشان را جابجا کرده به بازرسی ببرید، مشخص است که ماشین نرمال نیست، حرفهایم برایتان روشن است؟

کاراگاه: روشن است به روی چشم فرمانده. کریم در حالی که با حالت عصبی به رامیز نگاه می کرد، خواست که به او بد و بی راه بگوید، ناظم خطاب به رامیز (با اشاره ی دست): اجازه نده یک کلمه حرف بزند، رامیز در یک چشم به هم زدن کریم را ساکت کرد. ناظم با خنده (و اشاره ی دست) سپاسگزاری خویش را به رامیز نشان می دهد. کاراگاهان ۵ نفر را که نقش زمین شده اند همراه ماشینشان جمع کرده و با خودشان می برند، همانطور که در وجود مقصود، حس شادی و خوشحالی دیده می شد، حس ترس هم در وجودش نمایان بود. مقصود: حالا چه می شود؟

ناظم: نگران نباش، تا ما اینجا هستیم همه چیز عالی خواهد شد، کارکنانت را خبردار کن، اگر سوال کردند، چیزی ندیده ای و هیچ کس به اینجا نیامده است. موقتا تلفنهایشان را از آنها بگیر. مقصود: روشن است. (می گوید و به اتاق خودش می رود و خطاب به کارکنانش می گوید): آنچه امروز در اینجا دیده اید فقط یک رویاست، شما از هیچ چیز خبر ندارید، هیچ کس را جز خودتان در

محمد: سلامت باشی برادر.
محمد بعد از مکالمه با استاد ناطق به ناظم و رامیز زنگ می زند، مشخص می شود که حقیقتا تلفنهایشان خاموش است. به هر دوی آنها مسج داده و خواهان جواب عاجل آنها می شود.

ناظم (خطاب به رامیز با اشاره ی دست): مسج آمد، عمو محمدمت است.

رامیز(با اشاره ی دست): برای من هم آمد.

ناظم(با اشاره ی دست): ببینم چه اتفاقی افتاده است که اینگونه خواهان تماس سریع ماست.

ناظم: با تلفنش در حال زنگ زدن به محمد است.

ناظم: بفرمائید می شنوم.

محمد: رامیز پیش شماست؟

ناظم: بله باهم یکجا هستیم، مشغول انجام کاری هستیم که شما سفارش کرده اید، همه چیز خوب پیش می رود، نگران نشوید.

محمد: زود به استاد ناطق زنگ بزن، او خیلی ناراحت و نگران است.

ناظم: چشم الان زنگ می زنم.

محمد: چشمت بی بلا.

ناظم در حال زنگ زدن به استاد ناطق است

ناظم: بفرمایید استاد ناطق، برادر محمد گفت که برای ما نگران و ناراحت شده اید، شکر خدا همه چیز خوب است، رامیز هم پیش من است، کاری را که شما فرموده اید را انجام می دهیم.

ناطق: خدا را شکر، کمی مرا ترساندید.

رامیز در حال نوشتن مسج برای پدرش است، پدر جان ناراحت و نگران نشوید، همه چیز خوب پیش می رود، کارهایمان هم عالی پیش می رود

در همین روزها با کارهایی که قرار است انجام دهیم، شما را خوشحال خواهیم کرد. ناطق با تلفن دیگرش در حالی که مشغول خواندن مسج رامیز است خطاب به ناظم می گوید: بله از رامیز هم مسج دریافت کردم، بسیار

می خواهند اجناس را به واسطه ی او بدزدند و از کارخانه خارج کنند، به خدا دست و پایم را گم کرده ام، مرا به درجه ی خودکشی رسانده اند، از ترسم به هیچ کس نمی گویم و همانند شمع خودم در وجود خویش از درون سوخته و به خاکستر تبدیل می شوم.

قربان خدا شوم، چه خوب شد که شما را فرستاد، والا در طول این یکی دو روز، راه نفوذ در من را پیدا می کردند.

ناظم: نام کارمند تازه واردی را که تازه در کارخانه استخدام شده است را می دانی؟

مقصود: البته، کسی که این آشغالها را تحریک می کند خود اوست.

ناظم: ناراحت و نگران نشو، اگر برای رد کردن اموال دزدی برایت دستور فرستادند، اعتراض نکن، بگو باشه، ممکن است، فقط باید حق مرا بپردازید، این حرف برای اثبات کردن خودت لازم است. حرف مرا باور کن، شما را همانند مردمک چشمهایمان محافظت خواهیم کرد.

مقصود: باشد، هر کاری بگوئید انجام می دهم، تا این قضیه حل و فصل شود و نزد استاد ناطق روسیاه نشوم.

ناظم: روسیاه نمی شوی، برعکس یکی از دوستان عزیزش خواهی شد.

مقصود: راست می گویی؟

ناظم: بله انشالله خودت هم شاهد آن روز خواهی بود.

مقصود: کاش آن روز را می دیدم.

ناطق (در حالی که با تلفن تماس می گرفت): سلام برادر، چطوری؟

محمد: سلامت باشید برادر، شما چطورید؟

ناطق: کمی از رامیز و ناظم نگرانم. به نظرت الان کجا هستند؟ کارشان چطور پیش می رود؟ کمی پرس و جو کن بین سر کار هستند یا کجا هستند؟ من زنگ زده بودم، تلفنهایشان خاموش است.

محمد: نگران نباش برادر، دنبالشان می گردم و به تو زنگ می زنم.

ناطق: بسیار خوب برادر، زنده باشی.

داد می زند). مقصود: پولی را که قرار است به من برسد را می گویم.

مرادخان (کمی ساکت می شود) و می گوید: ما مرد هستیم و حرفمان حرف است، وقتی بارها را به ماشین ها بارگیری می کنیم، پولهایی که قرار است به تو برسد، در دستانت خواهد بود، ناراحت و نگران نباش.

مقصود: باشه، کی می خواهید اجناس را ببرید؟

مرادخان: اگر تو اجازه دهی، امروز، فکر می کنم تا دو ساعت دیگر، می توانیم کارمان را شروع کنیم. مقصود: بفرمایید، هر وقت که برای شما مناسب بود، می توانید شروع کنید. مرادخان: احسنت بر تو، (در حالی که خوشحال شده بود) نظیر تو روی زمین وجود ندارد، اجازه بده صحبت کنم و به تو بگویم. مقصود در حالی که قبول می کرد تلفن قطع شد، ولی دست و پایش شروع به لرزیدن کرد، سرش گیج رفت و در حال افتادن بود که رامیز از بازویش گرفت. ناظم: آرام باش، همه چیز عالیست، ناراحت و نگران نباش، ما در کنار تو هستیم، رامیز در حالی که در داخل استکان آب می ریخت، آن را به سمت مقصود گرفت، مقصود در حالی که از آب می خورد و بی حال شده بود، بر روی صندلی نشست. مقصود: حالا چه خواهد شد؟ خانه خراب شدم، اگر استاد ناطق بداند خودش مرا می کشد. وای به حال من، من دارم به استاد ناطق خیانت می کنم، حال مرا می فهمید؟

ناظم: تو خیانت نمی کنی، بر عکس در رو شدن دست انسانهای ناجور که در داخل کارخانه مشغول کار هستند، کمک می کنی، این کار را هر کس نمی تواند انجام دهد، این باعث سرفرازی شرکت است، نه سرافکندگی آن.

مقصود: راست می گویی؟؟

ناظم: البته، تو کمی بر خودت مسلط باش و طوری عمل کن که ضعفهایت بر آنها آشکار نشود. راحت باش.

مقصود: باشه، ببینم چطور خواهد شد.

دوباره با مقصود تماس می گیرند و صدای مراد خان به گوش می رسد.

عالی، همینطور مشغول کارهایتان شوید. بعضی اوقات فراموش نکنید که تماس بگیرید.

ناظم: چشم استاد ناطق. ناطق: چشمتان بی بلا.

ناظم در حالی که تلفن را به جیب بغلی اش می گذاشت خطاب به مقصود می گوید: کسی که با او صحبت می کردم استاد ناطق بود.

مقصود: باید سلامهای مرا می رسانید.

ناظم: نه فعلا استاد ناطق نباید چیزی بداند. این به صلاح ما و کارهایی است که قرار است انجام دهیم، وقتی همه چیز را تمام کردیم، حتما به او خواهیم گفت.

مقصود: بسیار خوب، هر چه شما می گوید به صلاح است.

به مقصود زنگ می زنند، در این هنگام ناظم که شاهد خواسته ی آنها بود با اشاره از مقصود می پرسد، آیا یکی از آنهاست؟ او هم با اشاره می گوید: بله، ناظم با اشاره به او می فهماند که اجازه دهد تا او به مکالمه و حرفهای آنها گوش دهد.

کسی که زنگ زده بود همان شخصی بود که تازه، وارد کارخانه ی نساجی شده بود. او رئیس مافیای جنسی، مرادخان بود.

مرادخان: چرا دستور ما روی زمین مانده است؟ کلا تو چه فکر کرده ای؟ به مرگ یا زندگی ات اصلا فکر نمی کنی؟ به خانواده ات فکر نمی کنی؟ چرا این کار ساده ی ما را سخت کرده ای؟

ناظم با اشاره ی دست از مقصود خواست که رضایتش را اعلام کند، مقصود با اشاره ی سر می فهماند که متوجه منظور ناظم شده است.

مقصود: استاد مرادخان، شما درست می فرمایید، انسان نباید از نفع خویش فرار کند، فرمایش شما را قبول می کنم، ولی یک شرط دارم.

مرادخان: آی تو چه شرطی داری؟ تو هنوز می توانی از شرط و شروط حرف بزنی؟ (در پشت تلفن سر مقصود

بده، من و رامیز از آشپزخانه نظاره خواهیم کرد. اگر سوال کردند بگو فقط دو آشپزیم اینجا هستند، بقیه ی کارکنانم اینجا نیستند.

ناظم به همراه رامیز به آشپزخانه می رود و مشغول پخت و پز می شوند، آب گرم را باز کرده و آشپزخانه را پر از بخار می کنند، مقصود در رستوران را باز می کند. مقصود: شما با چه کسی کار دارید؟

پلیس: ما گرسنه ایم، چیزی برای خوردن دارید؟

مقصود: آخر الان تعطیل است، آشپزها هم خسته هستند.

پلیس: الان بررسی می کنیم، (در حالی که به آشپزخانه نزدیک می شدند گفتند): چه کسی اینجا است؟

ناظم: از داخل آشپزخانه در حالی که کاسه ی دیزی در دستش داشت بیرون می آید. ناظم: بفرمایید من اینجا هستم.

پلیس: این چیست؟ به کجا می بری؟

ناظم: وقت غذا خوردن خودم است. پلیس: باز هم غذا هست؟ ما هم می خواهیم.

ناظم: البته هست، بفرمایید بنشینید، الان می آوریم.

پلیس: اینجا چرا اینطور پر از بخار شده است؟

ناظم: آبگرمکن مشکل داشت، تعمیرش کردیم.

پلیس: بغیر از تو اینجا دیگر چه کسی است؟

ناظم: وردستم، دیگر کسی نیست. دو تاییمان هستیم. رامیز هم در حالی که در دستش پودینگ و انواع سالادهای رنگی داشت، نزدیک شد.

پلیس: این وردست است؟ ناظم: بله. پلیس: این خوردنی ها را ببرید و در سفره بچینید، با ما سر یک سفره نشسته و غذا خواهید خورد.

ناظم: چشم در حالی که پودینگ را از دستان رامیز می گرفت، همراه پلیس ها وارد سالن شد. رامیز هم دومین پودینگ و چهار کاسه دیزی آورد. و روی میز چید. پلیس ها، ناظم و رامیز و مقصود کنار سفره جمع شده و شروع به خوردن می کنند، در این هنگام یک ماشین (DXP) (نیروهای وزارت کشور) با صدای بلند کنار ماشین پلیس می ایستد، از این ماشین هم در ابتدا یک کارگر پیاده شده در حالی که به پلیس ها دست تکان می داد، در کنار ماشین ایستاد و به این ور و آن ور نگاه کرد.

مرادخان: مقصود ما همین الان تصمیم گرفتیم که بارها را ۴۰ الی ۴۵ دقیقه ی دیگر خارج کنیم، نظرت چیست؟ مقصود: الان وسط روز؟ کاش شب خارجشان کنید.

مراد خان (در حالی که غضبناک شده بود): ای مرد، ما الان می خواهیم.

ناظم با اشاره، علامت می دهد که رضایت دهد.

مقصود: بسیار خوب، هر کاری می خواهید انجام دهید، من به خاطر سگ و گرگ می گویم.

مراد خان: این مساله به تو مربوط نیست، ما داریم حاضر می شویم، مانع کارمان نشو، روشن است؟ مقصود: بسیار خوب.

ناظم: همه چیز خوب است، اتفاقا اینکه همین الان شروع کرده اند، بسیار عالیست.

ناظم به رامیز (با اشاره ی دست) می گوید: که به آشپزخانه رفته و لباس آشپزی بپوشد و یک دست لباس هم برای ناظم بیاورد.

رامیز سریع به آشپزخانه می رود.

ناظم خطاب به مقصود می گوید: زود کارکنان را ترخیص کن که به خانه بروند و زود رستوران را ترک کنند، و تابلوی ورود ممنوع را روی در آویزان کنید. بغیر از تو و من و رامیز، کسی در این رستوران نماند.

وقتی مقصود می خواست به کارکنانش بگوید که سریع محل کار را ترک کنند.

ناظم گفت: نه نروند، در یک اتاق بسته نگه داریمشان. کارکنان یکی یکی به مقصود نزدیک می شوند و بعد از حضور و غیاب به یک زیر زمین بسته که تمام شرایط را داراست انتقال می یابند، این کار برای دور کردن شما از خطر است، ناراحت نشوید، این جمله را می گوید و آنها را آرام می کند. ناظم با تلفن به کمیسری موقعیت را گزارش می دهد. واز آنها می خواهد سریعاً بدون اینکه به رستوران نزدیک شوند در موقعیت آماده باش قرار گیرند. بعد از بیست دقیقه یک ماشین پلیس می آید، از داخلش دو مامور پلیس پیاده شده و به در نزدیک می شوند، با کوبیدن در خواهان باز شدن در و ورودشان به داخل می شوند. ناظم: مقصود اینها مطمئناً عضو مافیا هستند، برای بررسی آمده اند که ببینند وضعیت چگونه است. در را باز کن و خودت را در آرامش نشان

مراد خان به مقصود زنگ می زند و می گوید اجناس دارند می آیند، به کارگران راه ورود و خروج را نشان دهید. مقصود: به روی چشم الان نشان می دهیم، نگران و ناراحت نشوید.

مرادخان: بسیار عالی.

مقصود (خطاب به ناظم): کارگران اجناس را رد خواهند کرد، راه را به آنها نشان دهید که اجناس را به ماشین ها انتقال دهند.

ناظم (در حالی که به روی چشم می گفت، خطاب به رامیز گفت: رامیز یک چای خوب برای برادران دم کن.

پلیس: بله عالی می شد اگر خروس دم داشت.

رامیز از جایش برخاست و وارد آشپزخانه شد.

ناظم در حالی که از فرصت استفاده می کرد (با اشاره ی دست خطاب به رامیز): محتاط باش، عکس گرفتنت خوب است، اگر ممکن است عکس کارگرانی که در داخل بارها را جابجا می کنند را هم بگیر، آنها را در اینجا دستگیر نمی کنیم تا مقصود به خطر نیفتد، کسانی آنها را تحت نظر خواهند گرفت ولی تو دخالت نکن.

رامیز (با اشاره ی دست): چشم

ناظم (با اشاره ی دست): تو چای را زود ببر.

رامیز (با اشاره ی دست): باشد

از پشت رستوران از طرف کارخانه ی نساجی ۶ نفر با بسته های بزرگ سریع می آیند و به در ورودی نزدیک می شوند.

ناظم: زود باشید، یک ذره سریع تر بیایید.

کارگران بارها را به رستوران و از آنجا به ماشین ها انتقال می دهند. همان ۶ نفر چند بار، بارها را حمل کرده و هر دو ماشین را پر می کنند. یکی از کارگران می پرسد: مقصود کیست؟ و به اطراف نگاه می کند.

مقصود: منم.

کارگر بسته ای را که در دست دارد به سمت مقصود می گیرد و می گوید: این از طرف استاد مرادخان تقدیم شما.

مقصود: استاد مرادخان سلامت باشند، حتما سپاسگزاری مرا به گوش ایشان برسانید.

پلیس که ناراحتی و نگرانی مقصود را در چهره اش دیده بود گفت: ناراحت و نگران نباش، از بچه های ماست، غذایتان را بخورید ما اینجا هستیم. (با بیسیم اش می گوید): عقاب آن حاضر است.

هنوز ده دقیقه نشده دو ماشین سیاه حمل جنازه می ایستند، از هر ماشین باز دو نفر پیاده می شوند، و در حالی که درهای پشتی ماشین را باز می کردند، در حالت نگرهبانی می ایستند. مراد خان به مقصود زنگ می زند.

مرادخان: مقصود در پشتی رستوران را باز کنید.

مقصود: نگران نباشید باز است، دوستانمان هم در اینجا هستند.

مرادخان: سپاسگزارم، کم کم داری عاقل می شوی، تو را به مقام خیلی بالایی خواهیم رساند. مقصود: سپاسگزار و مدیون شما هستم.

پلیس در حالی که به ناظم می نگریست: بطری مشروب ندارید؟

ناظم: داریم، همین الان می آورم، (از جایش بلند شده و به آشپزخانه می رود، موقعیت به دستش افتاده به نیروهایی که در کمین هستند تلفن می کند): با دقت به حرفهایم گوش کنید، بعلاوه در اینجا عابری از کوچه عبور کرده وارد کوچه می شوند. اینها را در اینجا دستگیر نمی کنیم، باید آزاد بگذاریمشان تا ببینیم ماشین ها به کجا خواهند رفت، تا موقعیتشان را تثبیت کنیم، به همین خاطر ماشین ها را تحت نظر بگیرد، و ببینید چه کسانی در این کار دست خواهند داشت، آنها را تحت نظر بگیرید، روشن است؟

پشت تلفن یک نفر، چشم فرمانده می گوید و ساکت می شود. ناظم بطری مشروب را برداشته وارد سالن می شود و مشروبها را می ریزد، پلیس بعد از اینکه یک پیک خورد، خواهان پرشدن دومین پیک مشروب می شود.

پلیس: عالیست، دستت درد نکند، خودش هم خیلی خنک و گواراست.

ناظم: نوش جانتان (می گوید و مشروب را روی میز می گذارد)، رامیز هم در یک لحظه ی خلوت، از ماشین ها و آدمها و پلیس ها فیلم برداری می کند، که این کارش را ناظم می بیند و به او اشاره می کند که احتیاط کن.

آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین دؤورلشدیریلمه سی

آکادمیک نظامی جعفراف

بو و یا دیگر ادبیات تئخنولوگییاسی مئیدانا چیخیر. و ادبی-اؤستتتیک پروسئسه بیز مؤوضوع، ایدئیا-مضمون، پوئتیک-فورما حرکتینی آید ائدیریک.

بوتون بونلاری نظره آلساق، آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین آشاغیداکی دؤورلرینین مؤوجود اولدوغونو گؤرریک:

1. 5-7 عصرلر آذربایجان ادبیاتی، یاخود آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین قدیم دؤورو.

2. 13-16 عصرلر آذربایجان ادبیاتی، یاخود آذربایجان ادبیاتی نین اورتا دؤورو.

3. 17 عصردن 20 عصرین اولژرینه قدرکی آذربایجان ادبیاتی، یاخود آذربایجان ادبیاتی نین یئنی دؤورو.

4. نهایت، 12- عصرین اوللریندن سونراکی آذربایجان ادبیاتی، یاخود آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین معاصیر دؤورو.

قدیم ادبیاتلا اورتا دؤور ادبیاتی بیر دیگری ایله خصوصیله مؤحکم باغلیدیر. بیرینجی دؤور اساسن ائپوس، ایکینجی دؤور ایسه، اساسن لیریکا دؤورودور. بیرینجی دؤورون قهرمانی دونیادا، ایکینجی دؤورون قهرمانی ایسه دونیادان تجرید اولوناراق یالینیز اؤز داخلینده هارمونیا یاراتماغا چالیشان اینساندیر. بیرینجی دؤورده "سئچیلیمیش" اینساندان، قودرتلی شخصیتدن، قهرماندان صؤحبت گئدیر، ایکینجی دؤورده ایسه هر جور اینساندان دانیشیلیر، چونکی هر جور اینسانی الله یاراتمیشدیر، هر جور اینسانین داخلینده الله عشقی وار. .. ایکینجی دؤور بیرینجی دؤورون بیلاواسیطه داوامی اولماقلا یاناشی، ایدئیا-اؤستتتیک اینکاریدیر - بیرینجی دؤورون یئتیردیگی "سئچیلیمیش" اینسانی ایکینجی دؤور قبول ائتمیر.

قدیم آذربایجان ادبیاتی آذربایجان تورکجه سی، عرب و فارس دیللی اولماقلا اوچ دیلده یارانمیشدیر- یازیلی ادبیاتین اساس دیلی فارس دیلیدیر، لاکین قترانین،

آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین دؤورلشدیریلمه سی پروبلئمی ائله بیر پروبلئمدیر کی، عومومیتله، میلی ادبیات تاریخی نین درکینده موعین مئتودولوژی هرچ-مرجلیک یارادیر. البتته، بو ساحه ده آختاریشلارین آپاریلمادیغینی سؤیله مک دوزگون اولمازدی. موعین تجروبه وار. .. لاکین داها موکمل بیر دؤورلشدیرمه وئرمه یه احتیياج دویولور.

بیزیم فیکریمیزجه، آذربایجان ادبیاتی تاریخی آشاغیداکیپرینسپلر اساسیندا دؤورلشدیریلمه لیدیر:

(آ) ادبی-اؤستتتیک پروسئس؛

(ب) ائتتیک-کولتورولوژی پروسئس؛

(ج) ایجتماعی-سیاسی پروسئس.

یعنی بو و یا دیگر دؤور، یاخود مرحله آیرارکن اونو اساس گؤتورمک لازیمدیر کی، بورادا یوخاریداکی پرینسپ-شرطلر داخلینده نه دییشیر، هانسی ائتتیک-کولتورولوژی، ایجتماعی-سیاسی پروسئسلر، هانسی خاراكتئرلی شرایطی یارادیر کی، بونون دا نتیجه سینده

حاجیئوین آراشدیرمالاری، مولا حیظه لری مارق دوغوروردو. لاکین مسئله بوراسیندا ایدی کی، آذربایجان اینتباہ شوناسلاری گورجولرین، اثرمنیلرین آردینجا اینتباہ نظرییه سی نین اساسلارینا قارشی چیخاراق خی-12 عصرلری آذربایجان ادبیاتی نین (عمومن مدنیتینین) تاریخینده اینتباہ دؤورو حساب ائدیردیلر. بیز 18-جی ایللرین سونلاریندان باشلایاراق " ادبیات و اینجه صنعت " قزئتینده آذربایجان اینتباہی پروبلئمنی یئنیندن قالدیراراق، بئله بیر فیکیر ایره لی سوردوک کی، او، 11-12 عصرلره دئییل، یئنی آذربایجان ادبیاتی نین (عمومن مدنیتینین) فورمالاشدیغی 17-18 عصرلره آیدیر (باخ: ن. جعفروو. آذربایجان اینتباہی): پروبلئم، مولا حیظه لر " ادبیات و اینجه صنعت " قزئتی، 21 اکتیابر 1988-جی ایل).

17-18 عصرلرین آذربایجان ادبیاتی نین تاریخینده اینتباہ دؤورو اولدوغونو گؤسترن علامت، اساسن، آشاغیداکیلاردیر:

آ) همین دؤورده خالق ادبیاتی " اویاناراق " یازیلی ادبیاتین دئموکراتیک اساسلار اوزرینده یئنیندن قورولماسی اوچون گوجلو ائتنوکولتورولوژی ائنترژی وئریر؛

ح) رئالیزم بدیعی-ائتئتیک ایدراکین اساس مئتودولوگیاسی کیمی قرارلاشماغا باشلاییر؛

ج) آذربایجان ادبیاتینین اساس پرنڈمئتی آذربایجان اینسانی، آذربایجان حیاتی، آذربایجان جوغرافیاسی اولور؛

د) آذربایجان ادبیاتین دیفئرنسیاسیاسی پروسئسی باشا چاتیر و س.

آذربایجان اینتباہی ائله بیر کومپلئکس میلی-معنوی دیرچه لیشدیر کی، خالقین یارادیجیلیق ایمکانلارینی نومایش ائدیرمکله اونون خاراکتئرینی، پئرسپئکتیولرینی موعین ائدیر. خالق گله جه بی محض همین اینتباہین گوجو، تاریخی تکانی ایله گئدیر.

خاقانی نین، نیظامی نین ایشلتدیگی فارس دیلی، شوبهه سیز، تورک تفککورونون محصولودور. ایکینجی دؤورده ده بو عنعنهداوام ائدیر - حتی بؤیوک فوضولی اوچ دیلده یازیر ... لاکین اعتراف ائتمک لازیمدیر کی، بو دؤورده یالنیز آذربایجان تورکجه سینده یارانمیش ادبیات اصل صنعت فاکتیدیر، فارسجا، عربجه یازیلانلارایسه او قدر ایکینجی، یاخود اوچونجو درجه لیدیر کی، آذربایجان ادبیاتی اونلارسیز دا کئچینه بیلردی.

آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین قدیم دؤورو اورتا دؤوره اؤز جوغرافی کولتورولوژی کونتئکستینی، دئمک اولار کی، دیشیب محدودلاشدیرمادان کئچیر. نیظامی کیمی فوضولی نین ده ایدئا-ائتئتیک موحیطی کیفیت قدر گئنیشدیر. لاکین 16- عصرین سونو، 17- عصرین اوللریندن اعتبارن آذربایجان ادبیاتی داها چوخ " آذربایجانلشیر " کی، بو، اولدوقجا درین ائتنوکولتورولوژی، ایجتماعی-سیاسی دیشیکلیکلرین نتیجه سی ایدی، باشقاسؤزله، اینتباہ(رنسانس) ایدی.

آذربایجان ادبیاتی نین (عمومن مدنیتینین) اینتباہی آذربایجان ادبیاتشوناسلیغیندا اینتباہ پروبلئمینه مارق 14-جی ایللرده گورجو (ش.ای. نیتسوبیدزی)، 16-جی ایللرده ایسه اثرمنی (و.ک. چالویان) ادبیاتی نین اینتباہی باره ده ایدئیلار داها ایصرارلا ایره لی سورولدوکدن سونرا اورتایا چیخدی. دوغورودور، گورجولردن، اثرمنیلردن اول آذربایجان اینتباہی حاقیندا م.رفیلی بحث ائتمیشدی، لاکین بؤیوک ادبیاتشوناسین ایدئیلاری یالنیز 17-جی ایللرده یادا دوشدو. همین ایللرین سونلاریندا " ادبیات و اینجه صنعت " قزئتی نین صحیفه لرینده (یئنه ده گورجولردن، اثرمنیلردن سونرا، اونلاردان گئری قالماماق اوچون) آذربایجان اینتباہینین مؤوجودلوغو، اونون " پروبلئم دئییل، حقیقت " اولماسی گؤستریلدی. 18-جی ایللرین اوللرینده آذربایجاندا اینتباہ شوناسلیق پروبلئمی نین اؤیره نیلمه سی داوام ائدیردی. خصوصیه، عاریف

مورککبلشدیردیگی "کیمی، آذربایجان ادبیاتین ایدئیا-اؤستتیک سنجیه سینی ده چوخسپکتیرلی ائدیر. بیر طرف ده فیوضاتچیلار، بیر طرفده موللانسرددینچیلر، بیر طرف ده ایسه معاریفچیلر (مرکزچیلر) یازیب-یارادیرلار. عومونیتله، 12- عصرین اوللری آذربایجان ادبیاتی میلی ایدئاللار اوغروندا موباریزه آپاران بیر ادبیاتدیر، معاصیر آذربایجان ادبیاتینین عرفه سیدیر..

معاصیر آذربایجان ادبیاتی هاردان باشلانیر؟

آذربایجان سوؤت ادبیاتی تاریخه قوووشارکن ایدئولوژی اساسلارینی، یاخود نظرییه سینی ده اؤزو ایله بیرلیکده آپاردی. و بئله لیکله، سوؤت ادبیاتشوناسلیغی نین یئرینده بؤیوک بیر علمی مئتودولوژی بوشلوق قالدی. آرتیق نچه ایللردیر کی، بو بوشلوق موختلیف ادبی-اؤستتیک نظرییه لر دولدورماغا چالیشیر. 12- عصرین اوللریندن باشلایان مورککب طالعی ادبیات ایسه اؤزو تاریخی عنعنه یه اویغون اولاراق ایدئولوژی تئندئسیاسیز بیر آد آلیر: معاصیر ادبیات.

معاصیر آذربایجان ادبیاتی نین تاریخینی هاردان، هانسی ادبی-اؤستتیک، ائتیک-کولتورولوژی، ایجتماعی-سیاسی حادیته دن باشلامالی؟! 1912-جی ایلدنمی؟ 1911-جو ایلدنمی؟ عصرین ایلك ایلریندنمی؟.. موکمل بیر پرنسیپ موعینلشدیرمک چتین مسئله دیر. گؤرونور، آذربایجان خالق جومهوریتی نین دؤوروندن، میلی آزادلیق، مستقیلیک اوغروندا موباریزه ایدئالارینین چیچکلندیگی ایللردن باشلاماق داها دوغرو اولاردی. 1912-1918جی ایللرین آچیق ادبی-ایدئولوژی تئندئسیاسیالاری 12-جی، 13-جو ایللرده ده بو و یا دیگر شکیلده داوام ائدیر. سوؤت ادبیاتی نین موقعی مؤحکملندیکجه آذربایجانین دئموکراتیک صنعتکارلاری سیخیشدیریلیر، یا سورگون ائدیلیر، حبس اولونور، ایشکنجه لره معروض قالیر، یا دا مواجیرته گئدیرلر. یالنیز اونو خاطرلایتماق کیفایتدیر کی، 2-

موشاهدیلر گؤستریر کی، آذربایجان ادبیاتی نین یئنی دؤورو بوتؤولوکده اینتباھین تاثیر ائتیندا اینکیشاف ائدیر: اورتا عصرلرین سون یئنی دؤورونون ایلك موتفککیر صنعتکاری اولان م.و.ویدادیدن سونرا م.پ.واقیف، ق.ذاکیر، م.ف.آخوندوو کیمی بؤیوک صنعتکارلار، متفککیرلر یئتیشیرلر. محض بو دؤورده آذربایجان دیلی-آذربایجان تورکجه سی قافقازدا موختلیف خالقلارا مخصوص ادبیاتلارین عومومی دیلی کیمی چیخیش ائدیر. آذربایجان شهرلری میللیله شیر، میلی مدنیتین مرکزلینه چئوریلیر، عومومشرق، یاخود عوموموسلمان مدنیتی نین مرکزلی ایسه داغیلیر، معنوی ائروزیا پروسسی کئچیریر.

یئنی دؤورون ادبیاتینی خاراكتئریزه ائدن علامت لردن بیر ده شیفاهی ادبیاتین سونسوز بیر ائھتیراسلا یازیا آلینماسیدیر کی، بو دا اؤز نؤوبه سینده اورتا عصرلر آذربایجان یازی دیلی نین استاندارتلارینی آرادان قالدیریر، اونون اینتوناسیاسینی چئویکلشدیریر، یئنی ایفاده -اوبرازلارلا زنگینلشمه سی اوچون گئنیش ایمکانلار آچیر.

19- عصرین سونو، 12-عصرین اوللرینده آذربایجان ادبیاتی اؤزونون کیم اولدوغونو، دونیاداکی سوسیال-مدنی یئرینی آختاران بیر خالقین ادبیاتیدیر. اودور کی، بو مرحله ده ادبیات خالقلا بیلواوسیطه اونسیته جهد ائدیر، اونون موتشککیلیگینه چالیشیر، ایجتماعی-سیاسی ایدئالارین تبلیغاتچیسینا چئوریلیر.

عومومیتله، اولکی دؤورلرین قهرمانلاریندان فرقلی اولاراق یئنی دؤور آذربایجان ادبیاتی نین قهرمانی سوسیال موحیطله بیلواوسیطه علاقه ده اولان، خاراكتئری همین موحیطده فورمالاشان اینساندیر. او، یالنیز داخیلی عالمین "اسیریدئیل، هم ده داخیل اولدوغو موحیطین حادیته سیدیر.. آذربایجانین موختلیف دونیاگؤروشلر، ایدئاللار اوچون آچیق اولماسی، شرقله قریبن حوده دهندا یئرلشمه سی آذربایجان اینسانین حیات طرزینی "

آذربایجان ادبیاتی گونئی وقوزئی ده

آذربایجان ادبیاتی بیر دیگریندن فرقلی اولان ایکی سوسیال سیاسی رئکیوندا - آذربایجانین شیمالیندا و جنوبوندا تظاهور ائدیر. هر ایکی تظاهور فورماسی عئینی بیر خالقا مخصوصدور، عئینی بیر خالقین یارادیجیلیق ائثرزسیسینی عکس ائتدیریر. اونا گۆره ده، بیز چالیشمالییق کی، آیریجا آذربایجانین جنوبون، یاخود شیمالی نین دئییل، آذربایجانین عومومی ادبیاتی نین تاریخی یازاق، عومومی آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین مئتودولوگیاسینی ایشله ییب حاضیرلایق. بو، هر شئیدن اول، اونا گۆره مومکوندور کی، هر بیر میلی ادبیاتین تاریخدن گلن بوتؤولوگو واردیر، همین بوتؤولوک خالقین موختلیف دؤولترین ترکیبینه یاشاماسی، موختلیف ایجتماعی-سیاسی شرایطله دوشمه سی ایله پوزولمور. و عومومیتله، آذربایجان ادبیاتی تاریخی آذربایجان خالقی نین ادبی-بدیعی تفککورونون بوتؤولوگونو عکس ائتدیرمه لیدیر. اودور کی، آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین معاصر دؤورو باره ده بحث ائدرکن اولکی دؤورلرده اولدوغو کیمی، بو دؤورده ده سیاسی جوغرافیاینین فؤوقونده دورماق لازیم گلیر. لاکین بو، او دئمک دئییل کی، ادبی-بدیعی دوشونجه نین "ایدئولوژی" اساسلارینا گۆز یومولسون.

معاصر آذربایجان ادبیاتی آذربایجان ادبیاتی تاریخی نین عوضوی ترکیب حیصه سیدیر، اونا گۆره ده معاصر دؤورون تاریخیلیگینی هئج زامان اونوتماق اولماز. حالبوکی معاصر ادبی پروسئسله مشغول اولان تنقیدچی-ادئباتشوناسلار یالنیز آذربایجاندا دئییل، عومومن کئچمیش سؤوئت مکانیندا "تاریخدن گلمک اوزینه، ان یاخشی حالدا لیئرال بیر" معاصیرلیک "دن چیخیش ائتمه یه اوستونلوک وئرمیشلر. بونون دا ایدئولوژی مقصدی" سووئت خالقلاری" نی اؤز تاریخلریندن قوپارماق، یادداشسیز بیر جمعیت یاراتماق ایدی. لاکین بو مومکون اولمادی... چونکی ادبیات اؤز

دوینا موخاریبه سی ایلرینده، ائلجه ده موخاریبه دن سونرا قریب آوروپادا آذربایجان مواجیر یازیچیلاری میلی موستقیلیک ایدئیلارینی ترنوم ائدن عوصیانکار بیر ادبیات یارادیرلار. معاصر آذربایجان ادبیاتی نین صنعتکارلیق باخیمیندان ان قودرتلی اثرلری، هئج شوبهه سیز، سووئت حیات طرزنی نین گؤزلیگینه حصر اولونسا دا، "سووئت ادبیاتی" آدی آلتیندا کیفایت قدر چوخ آنتی ادبیات، "بوز اثرلر" ده یارانمیشدیر. سونوجولارین اکثریتی 13-جو، 15-جی ایلره آیددیر کی، همین ایلرده یازیچیدان سووئت حاکیمیتینه داها چوخ شخصی صداقت، آچیق سیاسی پلاتفورما طلب ائدیلدی. بونولا بئله، قئید ائتمک لازیمدیر کی، محض 12-13-جو ایلردن باشلایراق، آذربایجاندا آذربایجانچیلیق ایدئیلاری دا گوجلر بیر شکیلده تبلیغ اولونوردو؛ بؤیوک شاعیر سوروشوردو:

ندن شعیریمیزین باش قهرمانی

گاه ایراندان گلیر، گاه دا توراندان؟

بس منیم اولکه مین وارلیغیم هانی...

12-عصرین 16-جی ایلریندن اعتیبارن آذربایجان ادبیاتیندا میلی دئموکراتیک ایدئیلارین مئیدانی گئنیشلندی، سووئت ایدئولوگیاسینا موخالیف فیکرلر تدریجن سووئت ادبیاتی نین مووقعیینی لاخلاتدی. 17-جی، 18-جی ایلرده ایسه میلیلیک آذربایجان ادبیاتی نین تدریجن اساس کئیفیتینه چئویریلدی کی، بو، میلی آزادلیق، موستقیلیک اوغروندا معنوی-ایدئولوژی مباریزه نین باشلانغیجی ایدی.

18-جی ایلرین سونو، 19-جی ایلرین اوللریندن اعتیبارن آذربایجان ادبیاتی اؤز "ایدئولوگیا" سینی 12-عصرین اوللرینده کیادی ایدئولوگیادان بیلاواسیطه باشلاماق ایمکانی قازانیر. و بئله لیکله، معاصر آذربایجان ادبیاتی نین باشلانغیجی ایله "سونو" ادبی-اؤستتیک تیپولوگیاسی، ایدئیا-مضمونو ایله سسلشیر. ..

آ) آذربایجان خالقى نین قدیم تاریخه مالیک تورک خالقاریندان بیرى، عومومتورک مدنیتی نین بیلاواسیطه واریشی اولدوغونون بئین الخالق سوییه ده بیر داها اعترافی؛

ب) آذربایجان خالقى نین ایلک اورتا عصرلردن باشلا یاراق فورمالاشمیش، مستقیل، اؤزونمخصوص زنگین مدنیتیه مالیک بیر خالق اولدوغونون بیر داها اعترافی؛

ج) موعاصیر آذربایجان خالقى نین تورک دونیاسیندا، عوموم دونیادا اؤزونمخصوص تاریخی، ایجتماعی-سیاسی، مدنی مووقعی اولدوغونون و همین مووقعی بو گون دونکنیدن داها اوغورلا موذافیعه ائتمک گوجونون بیر داها اعترافی.

«دده قورقود» ائپوسو قدیم (عومومتورک) ائپوسو 1- جی مین ایلیگین اورتالاریندان ب.ا. 1- مین ایلیگی نین اورتالارینا قدر) ایله آذربایجان ائپوسو (2- مین ایلیگین اورتالاریندان سونرا) آراسیندا کئچید تشکیل ائدیر. و بو معنادا اونو عوموم اوغوز خالقاری نین (تورکمنلرین، آذربایجان تورکلی نین و تورکیه تورکلی نین) موشرک ائپوسو حساب ائتمک مومکوندور. .. لاکین مسئله بوراسیندادیر کی، «دده قورقود» ائپوسو اوغوزلارین شرقدن قربه (مرکزی آسییادان کیچیک آسییایا) حرکتی-آخینی دؤورونده آذربایجان اراضیسینده فورمالاشمیش، مرکزی آسییادا (تورکستاندا) یاراناراق قربه گتیریلیمیش سوژتلر ده محض آذربایجاندا یئنیدن فورمالاشمالی اولموشدور.

همین دؤورده (1- مین ایلیگین ایکینجی یاریسیندا) همین اراضیده (آذربایجاندا) «گلمه» مسلمان اوغوزلار «یئرلی» کافرلره:

آ) قیپچاقلارا، ب عیئر-قافقازلارا و بیزانسا - یونانلارا قارشى ووروشور، ایسلام دینی نین جوغرافی حودودلارینی گئنیشلندیریردیلر. ائپوسون تشککولو (هم داها قدیم سوژتلرین ایدئیا- ائستتیک باخیمیندان

طبیعتی اعتباریله تاریخیدیر، ادبیاتینی یاخشی بیلن خالقى تاریخی تفککوردن محروم ائتمک چتیندیر.

***

آذربایجان ادبیاتی نین موکمل بیر تاریخی واردیر، بو تاریخی دوزگون علمی مئتودولوگیا ایله آراشدیرماق موخصیصلرین ایشیدیر. لاکین بوندان آز اهمیتلی اولمایان بیر مسئله ده وار: خالق اؤز ادبیاتی نین تاریخینی بیر-بیریندن تجرید اولونموش ادبی فاکت، یاخود حادثیه لر شکلینده دئییل، محض دوزگون علمی مئتودولوگیا اساسیندا، سیستئملی اولاراق اؤیرنمک ایمکانینا مالیک اولمالیدیر. و ادبیاتین تاریخی خالقا اؤز ائتنوکولتورولوژی کؤکلی اوزرینده مؤحکم داینامقادا معنوی-ایدئولوژی کؤمک گوستره لیدیر. چونکی ادبیاتدا احتیوا اولونموش تاریخ ان صمیمی، ان هومانیست تاریخیدیر- بو تاریخ منسوب اولدوغو خالقى یوکسلدرکن باشقا خالقاری آچالتمیر، اینسانا، دونیایا، الله ا محبت تبلیغ ائدیر.

آذربایجان ادبیاتی تاریخشوناسلیغی ایمتاحان قارشیسیندادیر.

آذربایجان خالقى اؤز ادبیاتی نین تاریخینی اؤیرنمک ایسته بیر ... پروبلئملر ایسه چوخدور. تصوور ائدیلیمه جک قدر چوخدور.

آذربایجان خالقین شاه اثری

دده قورقود ائپوسونون تاریخی آذربایجان ائتنیک-مدنی سیستئمی نین عومومتورک ائتنیک-مدنی سیستئمیندن فرقلنه رک ایریلماسی (دیفئرنسیاسیاسی) تاریخیدیر. اونا گؤره ده ده قورقود»ون یوبیلئیی بو و یا دیگر شکیلده آذربایجان خالقى نین یوبیلئیدیر. و مؤحترم پرنزیدئنتیمیزین تکلیفی ایله همین یوبیلئیین عومومدونیا (خوصوصیه تورک دونیاسی) میقیاسیندا قئید اولونماسی ان آزی آشاغیداکی باخیملاردان بؤیوک سیاسی-ایدئولوژی اهمیتیه مالیکدیر:

بیرلشمه سی، کونسئتراسیاسی، هم ده همین ایدئیا ئسئتئیک طلبره او یغون یئنی سوژئتلرین مئیدانا چیخماسی)، بیرینجی نؤوبه ده، بو حادئته ایله باغلی ایدی. و اودور کی، «کیتابی-دودا قورقود» دا (یعنی ائپوسون 2-مین ایلیگین اولرینده یازیا آلینمیش متینده) بیری دیگر نی داوامی اولان ایکی ایدئا خصوصیله دیقئتی چکیر:

2. اوغوز تورکلری نین ایسلامی قبول ائتمه سی؛

3. ایسلامی قبول ائتمیش اوغوز تورکلری نین کافیرلره قارشى موباریزه سی (یعنی ایسلام دینینی یایمالاری).

بونولا بئله، ائپوسدا، بیر او قدر قاباریق اولماسا دا، آذربایجان تورکلری نین بوتؤو بیر جمعیت، بیر خالق حالیندا تمرکزلشمه سی ایدئیا سی دا مؤوجوددور.

«دده قورقود» ائپوسونون اوغوز تورکلری ایچریسینده بیرینجی نؤوبه ده آذربایجان تورکلرینه (عمومن آذربایجان خالقینا) مخصوص اولدوغونو گؤسترن علامتله اساسن آشاغیداکیلاردان عیبارتدیر:

1. تصویر ائدیلن تاریخی حادئته لرین آذربایجانین 7-11-عصرلر تاریخی جوغرافیاسیندان، دئمک اولار کی، کنارا چیخماماسی؛ 2. «کیتابدا آذربایجان توپونومیاسی نین (گؤیجه گؤل، گنجه، برده، دربند، گورجستان آغزی

و س.)، ائتئوقرافیاسی نین داها گئنیش عکس اولونماسی؛

3. «کیتابین دیلی نین آذربایجان تورکجه سینده محافیظه اولونماسی.

«دده قورقود» ائپوسو آذربایجان خالقى نین تشککولونده ایشتیراک ائتمیش «یئرلی» قیپچاق تورکلری ایله «گلمه» اوغوز تورکلری نین ایجتماعی-سیاسی، معنوی-ایدئولوژی علاقه لری باره ده کیفایت قدر اوبیئکتیو معلومات وئریر. و اصلینده، آذربایجان خالقى نین منشائی مسئله سینی «کیتابسیز حلل ائتمک مومکون دئییل... لاکین ندنسه تاریخچیلر ایندییه قدر ائپوسا (و «کیتابا) یا عومومیتله دیقئتی یئتیرمه میش، یا دا اونو او قدر ایدئاللاشدیرمیشلار کی، اؤز لری ده بیلمه دن «علمی منبعلر» دن چیخارمیشلار. حالبوکی، «دده قورقود» دا میفولوگیا آرتیق، دئمک اولار کی، تاریخه تابع ائدیلیمیشدیر. «کیتابدا عکسینی تاپمیش «گلمه» اوغوزلارلا «یئرلی» قیپچاقلارین موناقیشه لری؛ آذربایجاندا، شرقی آنادولودا ایسلامین قبولو، یایلماسی؛ ایسلام دینی نین جوغرافیاسینی گئنیشلندیرمک اوغروندا موباریزه لر، قزاوات حرکاتلاری؛ اوغوز-سلجوقلار طرفیندن شرقی آنادولونون ایستیلای و س. حادئته لر رئال تاریخی حادئته لردیر. ..

ائتمه میشلر (بونا احتیاج اولمامیشدیر). اونا گۆره ده تورکلری «قیلینج موسولمانی» آدلاندیرمیشلار. .. ایسلام بایراغی آلتیندا توپلانمیش تورکلر (خصوصیله اوغوز تورکلری) همین دینین دونیایا یایلماسیندا ان بؤیوک خیدمتی

کیتابلاری ایله دئییل، قیلینجلاری ایله گؤستریمیشلر. «دده قورقود» ائپوسو ایسلام دینینی قبول ائدیپ یایان اوغوز تورکلری نین ائپوسودور، اونا گۆره ده «کیتابییا ایسلامین سونرادان علاواندیلمه سی مولا حیظه سی یانلیشدیر... بونولا بئله، ائپوسون ایدئیا-اؤستتیک مقصدینی پوزمایان (اصلینده، همین مقصدین داوامی اولاراق) «کیتابا بعضی کیچیک علاو لر ائدیلمیشدیر.

همین علاو لر اورتا عصرلرین سونلارینا قدر داوام ائتسه ده، «کیتاب» میستیک موحاکیمه لرله دولدورولمامیشدیر.

«دده قورقود» ائپوسونون یوبیلئی آذربایجان خالقنی نین معنوی- ایدئولوژی کاتارسیسی اوچون گرکلیدیر. ائپوس بیزیم هانسی تاریخی-مدنی منبعلردن گلدی میزی، هانسی ایجتماعی- سیاسی، روحی اخلاقی پروبلملرله قارشیلانمیشدی، همین پروبلملری تاریخن هانسی پرنسیپلرله حلل ائتدیگیمیزی گؤستریر. «دده قورقود» ائپوسو خالقیمیزین شاه اثریدیر، «کیتابی-ده ده قورقود» ایسه طالع کیتابیدیر. بیز همین ائپوسو تخمینن بئش یوز ایله یاراتمیشیق، همین کیتابی ایسه تخمینن بئش یوز ایل یازمیشیق ...

«کیتابین ایستر اورتا، ایسترسه ده عالی مکتبلرده آذربایجان گنجلیگینه اؤیره دیلمه سی (هم ده دوزگون مئتودولوگیا ایله اؤیردیلمه سی!) تاریخی اهمیت داشیییر. هر بیر آذربایجانلی منسوب اولدوغو خالقین شاه اثری نین مضمونونو، ایدئیا- اؤستتیک اساسلارینی یاخشی بیلمه لیدیر. و «کیتاب» بیلمه یین آدم آذربایجان مدنیتی تاریخینی بیله بیلمز ...

عئینی زاماندا، «کیتابندا (و دئمه لی، داها گئنیش میقیاسدا ائپوسدا) تصویر ائدیلمیش عایيله- معیشت موناسیبتلری، ایجتماعی موناسیبتلر و س. ائپوس تفککورونده «میفولوگیا دؤورونون آرتیق چوخدان بییتیپ «تاریخی دؤورونون باشلانمیشینی تصدیق ائدیر.

موشاهدیلر گؤستریر کی، «دده قورقود» ائپوسونداکی آذربایجان اوغوزلارینین یادداشیندان تورکستان، دئمک اولار کی، سیلینمیشدیر، کیچیک آسیا ایسه هله مسکونلاشاراق اوغوز تورکلری نین فعال جوغرافیاسینا داخل اولمامیشدیر. «کیتابن اولینده «عثمان نسلینین خاطرلانماسی، یاخود کیچیک آسیانین قرب اوجقاری اولان ایستانبولون آدی نین چکیلمه سی، هئچ شوبهه سیز، سونراکی علاو لردیر. ..

لاکین قئید ائتمک لازیمدیر کی، خصوصیله آذربایجان قورقودشوناسلیغیندا، گؤرونور، اول سوؤت ایدئولوگیا سی نین، سونرالار ایسه اولترا- تورکچولویون تاثیر آلتیندا «کیتابی-ده ده قورقود» چوخ شئین علاواندیلمه سی فیکری یایلمیشدیر. .. مثلن، بئله بیر غیر علمی مولا حیظه مؤوجوددور کی، گویا ایسلام دینی بو جور عومومی شکیلده «کیتابا سونرالار (یعنی نه واخت؟) علاواندیلیمیشدیر. همین مولا حیظه نین طرفدارلاری اونا اساسلانیرلار کی، اوغوز جمعیتینده (خصوصیله معیشتده) ایسلام شریعتینه عمل ائدیلمیر- اوغوز ایگیدلری شراب ایچیرلر، اوغوز قادینلاری اوزو آچیق گزیر، آت مینیر، کافیرلرله دؤیوشه گیریرلر و س. لاکین بونلار تامامیله اساسسیز «اساسلاردیر. .. اونا گۆره کی، اول، «دده قورقود» ائپوسودور، ائپوسدا بو جور تفررواتلار یئر وئرلیمیر، شریعت تبلیغ اولونمور. مثلن، آذربایجاندا ایسلام دینی نین گئنیش یاییلدیغی هئچ بیر شوبهه اویاتمایان دؤورون ائپوسوندا «کوراوغلدا همین موتیولر مؤوجوددور. .. و ایکینجیسی، م. کاشغاری نین «دیوانی-لوغت-ایت- تورک» وندن ده گؤرونور کی، اوغوز تورکلری 11 او عصره قدر ایسلامی داها چوخ بیر ایدئولوگیا اولاراق قبول ائتمیش، موعین مودت اونون ایکینجی درجه لی طلبلرینه، دئمک اولار کی، عمل

وظایف خود را به نحو احسن انجام دهید.
Do your duties efficiently.
اؤز گۆرۆرلرینیزی یاخجی یئرینه یئتیرین.

برای خود و دیگران ایجاد دردسر نکنید.
Do not create trouble for yourself and others.
اؤزونوزه، باشقالارینا چتین لیک تۆرتمه یین.

هرگز اسرار دیگران را بر ملا نسازید.
Never say the secrets of others to anybody.
کیمسه لرین سیرلارینی آچیمایین.

اوخومالی دوشونمه لی سۆز لر

سئچیلیمیش : "جادوی سخن و اندیشه" کیتابیندا:

یازار چئویرمن : اکبر رضایی مولان

یک مرد عصبانی همیشه مملو از زهر است.

An angry man is always full of poison.

سینیرلی(عصبی) بیر کیشی هرآن زهیرله دولودور.

سزاوار خوبیها و مثبت های زندگی باشید.

Deserve yourself a good life full of happynies.

یاشامین گۆزللیک لرینه لایققلی اولون.

آمادگی جسمانی آمادگی برای رشد است.

Fitness is the best way to be ready for growth.

کۆوده حاضیرلیغی یوکسکلنمه یه یاردیم دیر.

ورزش شما را شاد میکند.

Exercise can make you be happy.

ورزش ائتمک سیزی سئویندیرر.

عزت نفس و احترام به خویش را تجربه کنید.

Experience the self-esteem and respect yourself.

اؤزونوزه سایغیلی داورانمانی یاشایین.

تورکو یازاق تورکو اوخویاق

آنا دیلیمیزی قورویاق

چئویرمه لر

اکبر رضایی مولان

سعی کنید اشتغال زا باشید نه اشتغال جو.

Try to create employment don't try to be employer.

چالیشین ایش آختاران یوخ، ایش یارادان اولون.

زندگی مال شماست باید از آن لذت ببرید.

Life is your wealth you should enjoy it.

یاشاییش سیزبندیر گرکدیر اوندان داد آلاسنیز.

آهسته صحبت کنید ولی سریع فکر کنید.

Speak slowly but think fast.

آستا دانیشین یئیین دوشونون.

انسان بی هدف اغلب لجام گسیخته است.

Causeless man is often ungovernable.

هدفسیز اینسان یولونو تاپایلمز.

بر زبانتان کلمات خوشایند جاری سازید.

Make pleasant words of your language.

دیلینیزه دادلی سۆز لر گه تیرین.

خالقیمیزا سئوگی باریش پایلا سن
دویغولارا سازلا یووا قورگینان.

اوخومالی دوشونمه لی سؤزلر

چئویرمه لر

سئچیلیمیش : "جادوی سخن و اندیشه" کتابیندان

اوقات خود را بیشتر صرف مطالعه کتاب کنید.

Spend most of your time studying the books.

واختینیزین چوخون کیتابلارلا کئچیرین.

پیش از مشخص شدن نتیجه نهایی ادعای پیروزی نکنید.

Before the final result do not claim to victory.

سون سونوج بیلیمه دن اودوش هارایی سالمایین.

به همه چیز خوشبین باشید.

Be optimistic to all things.

هر زادا خوش باخیش اولون.

با خود محترمانه رفتار کنید و مؤدب باشید.

Respect and be polite with yourself.

اؤزونوزه سایغیلی داورانین.

هرگز بدون بررسی درباره موضوعی قضاوت نکنید.

Do not judge about a subject never you studied.

اؤلچو یاپمامیش، بیر سؤزه گیریش یاپمایین.

Always use the books as a gift.

پای وئرمک ایچین کیتایدان یارارلانین.

شاعران و نویسندگان تورک زبان دنیا را بشناسیم

معروفترین اثر طنز : کتاب (هوپ هوپ نامه)

میرزا علی اکبر صابر

نویسنده : اکبر رضایی

(بخشی از مقاله پژوهشی)

آگاهی اجتماعی، واقع گرایی و انسان گرایی
صابر یکی از شاعران انسان دوست و از چهره های
ارزشمند و ماندگار اندیشه و فکر، در ادبیات آذربایجان و
زبان ترکی است که قدرتمندانه در قالب طنز به ترویج

خوشبختی مال شماست بگیریدش.

Happiness is yours take it.

خوشباختلیق سیزیندیر اونو بوراخمایین.

باریش (صلح)

بو دونیایا اینسان کیمی یاشاییب

دئییب گولوب دانیشماغا گلیمیشم

خالقی سئویب اولکه مه آرخالانیب

عشق اوديله آلیشماغا گلیمیشم

دوشونجه لر یوللاریما نور ساچیر

قارانلیقلار ایشیقدان قورخوب قاچیر

سئوگی منه یئنی میلیون یول آچیر

من یاشاملا باریشماغا گلیمیشم

اوغورلار دولاشسین دویغولاریما

آیدینلیق قاتیلسین اویخولاریما

کیشی لیک دایاغدیر اویغولاریما

باریش اوچون چالیشماغا گلیمیشم

عاشق قارداش

سازین جوشوب سینه میزی داغلا سین

قوی کؤنلوموز عشق اوديله چاغلا سین

سئوگی گل سین کدر یولون باغلا سین

میزرابینی لاپ دریندن وورگینان.

چال یاشاسین خالقیمیلا ائلیمیز

قوی بوی آتسین دوشونجه میز دیلیمیز

آیلمه سین بیله گیمیز بئلیمیز

وطن اوچون آیاغ اوسته دورگینان.

چال کوراغلو قوچ نبی نی هایلا سن

بو کؤورلن کؤنلوموزو لایلا سن

- آموزه های اجتماعی و اخلاقی خود می‌پردازد. به جرات میتوان گفت که صابر برای تمام عمر بشر و زندگی اجتماعی اش شعر سروده است تمامی دردها را به جان خریده است تا درمانی کرده باشد. اشعار او همیشه بوی مبارزه میدهد، با خواندن ابیاتش مبارزه درونی انسان با ناملایمات شروع میشود و دقیقاً اینست مبارزه او، اینست هدف او. مبارزه و انقلاب درونی چه از بعد فکری، چه از بعد حسی هر کدام که باشد تقریباً حرکت بسوی هدف در اندیشه هوب هوب نامه است. باید صابر را با اندیشه ها و اشعارش برای زندگی بشری جاوید دانسته و گرمی داشت. طنز او، هنر او، ابیات او و کتاب او برای تمام ابنای بشر قابل استفاده است چونکه او به نوعی همیشه در کنار مشکلات و نامردمی های روزگار بوده و هست، برای هر زمان و ناملایمات آن، اشعاری سروده است. حتی بعضی مواقع بیشتر از خود مردم به مشکلات و سختی های مردم نزدیکتر بوده و بجای مردم به مبارزه پرداخته است سینه و قلبش سپر همیشگی درد و رنج های توده ی مردم بوده است.

1. صابر؛ نترس و رک گو است،
2. صابر؛ طنزی کوبنده و افشاگر دارد،
3. صابر؛ تسلط عمیقی بر اشعار و ابیاتش دارد،
4. صابر؛ افکار و اندیشه های کاملاً دقیق و روشن دارد،
5. صابر؛ بی ریاست و ریاکاری و دغل بازی را می کوبد،
6. صابر؛ عمومی ترین مسائل زندگی را عمیقاً درک نموده است،
7. صابر؛ مبارزی قهرمان است و شدیداً دشمن جهل و نادانیست،
8. صابر؛ مهارت کامل در طرح و توصیف مسائل مورد نظرش دارد،
9. صابر؛ احاطه ظریف و قدرتمندی بر جنبه های

گوناگون زندگی دارد،

10. صابر؛ دریافت های صحیحی از تضادهای موجود در بطن جامعه داشته است،
11. صابر؛ برداشت های کاملاً منطقی از عادتی ترین مسائل روزمره زندگی گرفته است،
12. صابر؛ از کنار هیچ مشکل و ناهمگونی اجتماعی بسادگی نمی گذرد و دقیقاً به موشکافی اش میپردازد. «هوب هوب» تخلص طنزآمیزی است که شاعر برای خود برگزیده و «هوب هوب نامه» نام کتابی است که در برگزیده اشعار و قطعات ادبی و طنزآمیز با مضامین انقلابی و مردمی است.

1. "هوب هوب نامه" قلبی بی نظیر و مهربان دارد.
2. "هوب هوب نامه" دردمند است اما طنزآمیز بودنش معجزه است.
3. "هوب هوب نامه" صابر را برای همیشه زنده و جاوید نگه داشته است.
4. "هوب هوب نامه" همبستگی و پیمان ناگسستنی صابر با آرمانهای رهایی است.
5. "هوب هوب نامه" قلبش برای سعادت و بهروزی مظلومان وادی جهل و نادانی می تپد.
6. "هوب هوب نامه" همیشه به نجات دادن می اندیشد و از هیچ موجی ترسی به دل راه نمی دهد.
7. "هوب هوب نامه" بارها مرزها را شکافته و به زبانهای دیگر ترجمه و در اشکال مختلف چاپ شده است.
8. "هوب هوب نامه" در تمام ابیات و کلماتش برای رهایی از جهل و استبداد با قدرت و حوصله به مبارزه میپردازد.

نتیجه گیری کلی

حقیقتاً میتوان گفت که صابر در پیش بینی و پیش گویی مشکلات زندگی اجتماعی و فردی سنگ تمام گذاشته است.

او همیشه میخواهد دست انسان را بگیرد و برای رسیدن به آن بالابالاهای اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، علمی و انسانی رهبری کند برای همین او همیشه هست و

خواهد بود. صابر همیشه با حساسیت های ظریف اش در کنار ماست اگر او را نمی بینیم باید کمی دقیق باشیم تا حسش کنیم.

پهرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق
ثبت است بر جریده عالم دوام ما.
آنا دیلیمیز، تور کو دیلیمیزی قورویاق

تور کجه آیلا رین آدی

یاز آیلا ری (ماه های فصل بهار)

فروردین : آغلار گولر

اردیبهشت : گولن آی

خرداد : قیزاران آی

یای آیلا ری (ماه های فصل تابستان)

تیر: قورا پیشیرن

مرداد: قویروغ دوغان

شهریور : زومار آیی

خزل آیلا ری (ماه های فصل پاییز)

مهر: خزل آیی

آبان : قیرؤو آیی

آذر : آذر آیی

قیش آیلا ری (ماه های فصل زمستان)

دی: چیلله (بؤیوک چیلله)

بهمن: دؤندوران آی، کیچیک چیلله

اسفند: بایرام آیی

گونلرین آدی

۱- یئل لی گون (شنبه)

۲- سوت گونو (یکشنبه)

۳- دوز گونو (دوشنبه)

۴- آرا گون (سه شنبه)

۵ - اود گونو (چهارشنبه)
۶ - سو گونو (پنج شنبه)
۷ - ائل گونو (جمعه)

دیل هر اینسانین و هر خالقین

وارلیغی نین تمل داشی ساییلیر.

بونو، کیمسه بیلمه میش دئییل و هاممی یاخشی بیلیر.

دیلیمیزی قوروماق و گوجلندیرمک اؤزره، هر کیمسه دن

بیر دوشونجه آلماق اولار.

اؤزوموزدن باشلایاق.

دیلیمزده اولان سؤزجوک لری قورومالی و داهای آرتیقراق

دیللره سالمالی ییق.

بوناگوره ده هامی یولداشلارا اوره ییمین سؤزونو دئییرم

اولسون کی سئون لرده اولاجاق سئومه ین لرده

آما بو حاقدای چوووووووخ دوشونمک گرکدیر.

1- هر گون بیر تور کو سؤزجویونو آغزیمیزدا جانلاندیراق

و بئینیمیزده ساخلایاق

2- تلگرام پروفایلیمیزدا آدیمیزین یانیندا بیر نئچه

تور کو سؤزجوک (کلمه) یازاق

3- باشقا دیلله سایغیلا یاناشا یاناشا اؤز دیلیمیزی

اوشاقلاریمیزا اؤیره دک.

بئله لیکله یاددان چیخیلمیش معنادان دولغون

سؤزجوکلریمیز، یئنی دن دیلرده و بئیین لرده یئرینی

تاپاجاقدیر و بیزده دیلیمیز اوغروندا الیمیزدن گله نی

آزاجیق اولورسادا اولسون یئرینه یئتیرمیش اولوروق.

بیزیم دیلیمیز چوخ گوجلو دیلدر بونو بیلیمک هامی

میزین حاققی میزدیر. میثال اولاراق:

انگیسی I have running nuse :

فارسی : من آبریزش بینی دارم

تور کجه : فیرتیغیم گلیر

گۆردویونوز کیمی بیز سۆزو آنلاماق ایچین تورکجه ده
ایکی، آما او بیر دیلدرده 4 سۆزجوکدن یارارلانیریق و
بو بیزیم دیلیمیزین چوووخ گوجلو اولماسینی بیلدیریر.
مینلر بئله توتوشدورمالار واردیر...

(سَسَسِيز: SESSIZ)

خدادان سن نصیبیم سن
منه آهسته لای لای چال!
منیم اؤلکه م ، ائلیم سنسن
منیم آرخام، بئلیم سنسن
منیم دادلی دیلیم سنسن
منه آهسته لای لای چال!

یازار : اکبر رضایی (سَسَسِيز)

درس اوخویان بیر اوشاق
بئش آلمیشدی بیر قوجاق
باخمایشدی درسینه
یول گئتمیشدی ترسینه
درس لری قالمیشدی تام
دفترلری آغ و خام
درسینی یازمامیشدی
تنبل لیک سازلامیشدی
دوستو قبول اولموشدو
او گول کیمی سولموشدو
حالینه آغلاپیردی
غم غمه باغلاپیردی

گۆروردو یولداس لاری
همده کی قارداش لاری
اوینایب هم گولورلر
بونون حالین بولورلر

وئریدیلر سَس سَسه
امید قالما هئچ کسه
واختیندا گۆر ایشینی
سیخما ایندی دیشینی

شیرین سَس سن، شیرین سۆزسن
منه آهسته لای لای چال!
گرایلیم سان، باپاتیم سان
منه آهسته لای لای چال!

منه قوشما، غزل سنسن
منه ایلکین، ازل سنسن
گۆزه لردن گۆزه ل، سنسن
منه آهسته لای لای چال!

گوموش تک آغ جامال سنسن
قیزیلدان بول خارال سنسن
خومار گۆزلوم مارال سنسن
منه آهسته لای لای چال!

منه آرامش جان سان
داماریمدا قیزیل قان سان
منیم فخریم، منه شان سان
منه آهسته لای لای چال!

دده م "قورقود" و "بابک" سن
منه "ستار" کیمی تک سن
بیزه گوجسن و بیرلیک سن
منه آهسته لای لای چال!

"فضولی" م سن، "سیمی" م سن
و "خاقانی" م ، "حبیبی" م سن

زحمته قاتلانماسان
 كۆرپودن آتلانماسان .
 كيمله باريشماق اولماز
 گولوب دانيشماق اولماز
 نه دىندىر وار اونو
 نه گولدورن وار اونو
 ائيله بيل كى قورتولوب
 گه لىب حياتين سونو
 اوشاق چوخ فيكره دوشدو
 اولدوغو حالدان اوشدو
 گئرى دؤندو بير قدر
 گؤرسون نه قويموش اثر!!!
 آغلامسىندى آغلاندى
 غمدن غمه آتلاندى
 آنلادى سوسدو دىلى
 زاي ائيله ييب بير اىلى
 قاريشقايا ساتىبىر
 بير دانا هوندور فىلى
 بؤركون قويدو قاباغا
 دايداندى بير قالاغا
 فيكره گئتىدى بير آنلىق
 گوردو چؤكوب قارانلىق
 گون كئچدى آخشام اولدو
 گولوشدن ناكام اولدو
 گونلر گئچدى بير به بير
 دره چوخلو زيروه بير
 گوردو قالىب بى نشان
 اولوب غملى پريشان
 يوخدور اونو دىنله ين
 يوخ آختاران ايزله ين
 آيرىلىب ائودن ائلدن
 دوشوبدور داها ديلدن
 فىكىرله شيب تاپدى او
 درده دوا ياپدى او
 زحمته قاتلاندى چوخ
 ياد گؤزونه ديسين اوخ
 باشلايىب آچدى كتاب
 يازدى قوتولدو حساب
 اولمادى شرمنده او
 گئتىدى بوگون كنده او
 هامى دئىيردى سلام
 ساغ اول منيم گول بالام
 واختيندا آچ گؤزونو
 سونرا اؤيمه اؤزونو
 ساغ اول كى تئز آنلادىن
 كيتابلارى يانلادىن
 اوخودون ائتدين تامام
 قالمادى هئچ بير كلام
 آنلا دوشون همده قان
 عشق اودونا سنده يان
 دوشونجه لى انسان اول
 بو دونيايا خئير دول
 علم اوخو عالم ياشا
 صحيح و سالم ياشا
 علم اوخو عالم ياشا
 صحيح و سالم ياشا

عشق اودونا يانانلارين
گلن گۆز-گۆزه واختيدى!

ايگيدلرين مئيدان قوروب،
گۆزللرين حالاي ووروب،
آداملارين تئزدن دوروب
چيخماغا دوزه واختيدى!

بولبول باغدا وورور جه-جه،
گوللر بونا ائدير فرح!
عاشيقلر ده دئي: " به-به! "
ائده لر مزه، واختيدى!

باغ-باغچالار گۆزل-گۆيچک،
يارپاقلاري لچک-لچک!
آريلارين چيچک-چچک
اوچاراق گزه واختيدى!

ياغيش ياغير نارين-نارين،
توزون يويور يارپاقلارين!
چاغلایارق سئل-سولارين،
آخان دنيزه واختيدى!!
ع.باخيش 09 مای 2017

نرگيز

دوداقديمز

سحر-سحر داغ دؤشونده
نه گزرسن، جان، آنرگيز؟
عطرین ياييلير هر يانا،
عاشيق گلير جانا، نگيز!

شعريميز - شاعيريميز Şeirimiz - şairimiz

Əlizaman Baxış
علی زامان

علی زامان باخیش 1950-جی ایلده ماساللی رایونوندا آنادان اولوب. 1969-جو ایلده لنکران پئداقوژی مکتبینی، 1980-جی ایلده آذربایجان دؤولت اونیورسیتیتی نین فیلولوگیا فاکولته سینى بیتیرمیشدیر. 2015-جی ایلدک معلم ایشله میشدیر. گنج یاشلاریندان موختلیف مطبوعات اورقانلاریندا پولیسیستیک و بدیعی یازیلاری ایله چیخیش ائتمیشدیر! " حاجیتپه (کئچمیشده و ایندی) " "قایالارین داغ هارایی " ، " عؤمور کیتابی " و "یاخشی کی وارسان" کیتابلاری نین مؤلیفیدیر. حاضیردا تقاعدده دیر. " تالیستان " قزئتینده رئاكتور وظیفه سینده چالیشير .

تزه واختيدى

آچیلیبدی لاله، نرگيز
باهارين تزه واختيدى.

نشتر آلیب باغرین باشین تئیله سن،
 دیل آنلاتسان الیفله سن، تئیله سن!
 هر گون بئله الیفله سن، تئیله سن –
 موغام اوخویاجاق: " آ یار آ، یار آ! "

دویماسام دا باهاریندان، یازیندان،
 قاقماق اولمور طالعییندن، یازیندان!
 باش آچمادیم کیتابیندان، یازیندان،
 دونیا، اولاممادیم آ یار آ، یار آ!

هزر قیلدیم بو دؤورانین اوزوندن،
 چوخ اوخودوم ازبریندن، اوزوندن!
 سرمست اولدوم ماهجامالین اوزوندن،
 موژگانین قلبیمی آ یارا، یارا!

چوخ اویوندوم، یورد اوغلوپام، قالالی،
 گویمان واردی، ایزیم یورددا قالالی!
 وطن دئدی؛ " دور، یئرینده قال الی،
 دوشمن اورگیمی آ یارا، یارا! "
 29.01.2018 ع. ب.

دؤیوش و اختیدیر

ییغیلین ، آ دوستلار، گئدک دؤیوشه،
 دوشمن قارشیسیندا دوروش و اختیدیر!
 آچاق سینه میزی وئرك ایره لی،
 یورد، تورپاق اوغروندا ووروش و اختیدیر!

چوخ یاغلی سؤزلره آلدانندیق، بسدیر!
 یانلیش اونوانلارا یوللانندیق، بسدیر!
 ساختا ایمضالارلا قوللانندیق، بسدیر!
 حاقی طلب ائتمک، سوروش و اختیدیر!

داغ شمهیندن شهله نیرسن،
 چیچکله نیر، گولله نیرسن.
 اسن یئلدن تئلله نیرسن،
 تئلرینی سانا، نرگیز!

یاراشیقسان گول اللره،
 سینه یه، زرلی تئلره!
 دوشدون، آغیزا، دیلره،
 چاتدین شههت-شانا، نرگیز!

عاشیقین: " گؤزله! " – دئدین،
 آلدین، سازلا-سؤزله دئدین!
 گؤرن، هانسی اوزله دئدین –
 سالدین اونو قانا، نرگیز!

سونا عشقه دؤزن گلیر،
 سهرالاری گزن گلیر!
 سنی یئردن اوزن گلیر –
 یاخ الینه هنا، نرگیز!

عاشیقیندن اؤج آلیرسان،
 او اولور، سن اوجالیرسان!
 الی، دئدی، قوجالیرسان –
 قوی آلیشا، یانا نرگیز!!!
 06.03.2018 ع. ب.

آ یارا، یارا

تجنیس

قوواس اولوب دریالارا دوشرسن،
 اوزرسن، کئچرسن آ یارا-یارا!
 یار یولوندا عذاب چکسن، جان اوزسن،
 خوش گه لر بو ظولمون آ یارا، یارا!

شەھىد اولدون، دوشمىنىدىن اۋج آلدىن!
 تورپاق اوستە تۇكولن او، آل قانىنا
 قوربان اولوم!
 ناموسونا، غئىرتىنە، ويجدانىنا
 قوربان اولوم!
 " مندىن كئچدى، اونا دىدى! " دئمه دىن سن!
 دلىقانىلىم! دوشمن سۆزون يئمه دىن سن!
 گىزلىنمە دىن ننه لرین تومانى نین آرخاسىندا!
 آسىلمادىن قارنىيوغون ھاوادارىن ياخاسىندان!
 حئىرت ائتىدىن بئله سىنە!
 نىفرت ائتىدىن
 اوردا-بوردا باش گىرلە ين گدە سىنە!
 شەھىد بالام! حئىرتىنە، نىفرتىنە
 قوربان اولوم!
 ناموسونا، ويجدانىنا، غئىرتىنە
 قوربان اولوم!
 قوربان اولوم گوللە دىمىش اورگىنە!
 سون گوللە دن يئره گلمىش كورگىنە!
 اورگىندە آرزولارىن گوللندى!
 اىستكلرىن، مورازلارىن گوللندى!
 من قەرمان شەھىدلرىن آرزوسونا
 قوربان اولوم!
 ويجدانىنا، غئىرتىنە، ناموسونا
 قوربان اولوم!
 سن آر بىلدىن،
 دوشمن اگر تورپاغىندا گزىرسە!
 دۆزىمە دىن،
 آنان-باجىن دىغالارا اسىرسە!
 سن آر بىلدىن،
 نامردلرىن كۆرپوسوندا ياتمادىن!
 شرفسىزلىك لكە سىنى چئىنمە دىن، اودمادىن!
 شەھىد بالام! شرفىنە، شۆھرتىنە
 قوربان اولوم!

ناھاق يئله وئردىك اىللىرىمىزى،
 گئىدك، آزاد ائىدك ائللىرىمىزى!
 زىنگزور، دىلىجان گۆزلە يىر بىزى،
 گۆيچە ماحالىندا گۆروش واختىدىر!
 بارىشماق، قارىشماق سدالارى وارا!
 پاپولىست، يالانچى نىدلارى وارا!
 بو قدر قانى وار، قادالارى وار -
 بو نئجە قارداشلىق، بارىش واختىدىر؟؟؟؟

خجالت ترىدىر تۆكدويوم بو تر،
 دئ ھانسى گون اولار بو گوندىن بئتر؟؟
 نە قدر صبر ائىدك، بسدىرىن، يئتر!
 قالخىن، سىلاھلانين، دۆنوش واختىدىر!

ھەر قايا دىبىندە سايسىز ايزىم وار،
 مىنلرلە فرىدىم، موبارىزىم وارا!
 جىنگە حاضىر اولان اوغولوم، قىزىم وارا!
 دورمايىن، دوشمىن ائنىش واختىدىر!

قالدىرىن درىندىن دمىر قاپىنى،
 توپچو مئشە سىندىن توفىنگ ساپىنى!
 ائشىدك تبرىزىن شىرىن لافىنى،
 اىروان اوستونە يوروش واختىدىر!

تومرىسم، بابكم، سالور قازانام!
 دوشمنە غضبم، دوستا آمانام!
 من الى دوستويام، حۆكمو-زامانام!
 آرتىق جىنگ زامانى، دۆيوش واختىدىر!!!!

قوربان اولوم!

(بوتون شەھىدلرىمىزە ايتحاف ائدىرم)
 شەھىد كىمى آد آلاراق اوجالدىن!
 ناكام جاوان!

جنگی-جیدال ائیله مگین واختی چاتیب، وطن اوغلو!
اله سیلاه گۆتورمگین واختی اۆتوب، وطن اوغلو!
صییر، دۆزوم گۆسترمگین واختی بیتیب، وطن اوغلو!
ایگید، قورخماز، مرد اوغوللار، شاهین ارلر ایسترم!
" ایگید عسگر ایسترم! "

ائله اوغول ایسترم کی، قوربان وئرسین جانینی دا!
وطن آزاد اولسون دئییه، ایچسین دوشمن قانینی دا!
قوی قایتارسین، اونوتماسین آدینی دا، سانینی دا!
دۆیوشلرده یئنیلمه یهن، جنگاورلر ایسترم!
" ایگید عسگر ایسترم! "

نچه قتله یئتئلرین اینتیقامین آلسین او،
یاغیلارین اورگینه قورخو خوفون سالسین او!
قالیب اولسون، یادداشلاردا قوی ابدی قالسین او!
جنگ ائله ین، اوردو باسان شانلی سرور ایسترم!
" ایگید عسگر ایسترم! "

فورصت فؤوته وئریلمه سین، دۆیوش مارشی چالینسین!
گئت دۆیوشه، غضبندن دوشمن باغری یاریلسین!
آچسین قولون آنا شوشا، قوی بوینونا ساریلسین!
وطن اوچون جانندان کئچن وطنپرور ایسترم!
" ایگید عسگر ایسترم! "

آذربایجان بایراغینی یوکسکلرده ساخلا سن!
طالعینی آزاد، خوشبخت وطنینه باغلا سن!
اسل وطن سئونلری دۆیوشلرده یوخلا سن -
سیناقلاردان چیخمیش ارن وطنسئور ایسترم!
" ایگید عسگر ایسترم! "
27.08.19. ع.ب.

دونیا سیدی

تانری عاغیل وئریب، گۆز وئریب سنه،
یاخشینی یاماندان سئچ دونیا سیدی!

ناموسونا، ویجدانینا، غئیرتینه
قوربان اولوم!
ایگید شهید! سن اوندان کی آل بایراغا ساریلدین!
یاغی اوسته شیغیاندا اونون باغری یاریلدی!
شهید اولدون قهرمان تک، آد آلدین!
سن اؤلمه دین،
سن شهیدلیک زیروه سینه اوجالدین!
سن خالق نین
توکمه یهن بیر ابدی سروتیسین!
اؤلومونله اوجالادین
وطنی سن، میلتی سن!
وطنینه، تورباغینا، میلتینه
قوربان اولوم!
ناموسونا، ویجدانینا، غئیرتینه
قوربان اولوم!!!
ع.باخیش 02.18.2017.

آراسیندا

قایالار بوسبوتون ایتیپ-باتیبیلار،
قالیلار داغ ایله داش آراسیندا.
ایتیب داش-ترزی، دیشیب دؤوران،
فرق یوخدو قورویلا یاش آراسیندا.
بیرینین صاباحا یوخدو گومانی،
بیری قارنی اوچون ساتیب ایمانی.
بیری دؤرد ال ایله توتوب دونیانی،
قالیب بوغازیلا باش آراسیندا.
آلدانین دونیانین شیرین آشییلا،
اویدون کور نفسینه، گئتدین پئشییله،
ناقایل اجه لین گۆستریشییله
گئدرسن گۆزییله قاش آراسیندا.
05.09.19

" ایگید عسگر ایسترم! "

(دۆیوش مارشی)

سۆڭكى مگر سوچدومو

داغىدا جام سرحدىنى ھىجرانىن،
بىسوتونو اللرىملە چاپا جام!
سىيردجم كۆھلە نىنى ووسالين،
عشق يولوندا چاپار اولوب چاپا جام!
قاناد آچىپ قوش اولوممو، اوچوممو؟
سنى سئومك، سۆيلە، منىم سوچوممو؟

پايپىيادا دوشوم يولون آغىنا،
اوزوم توتوم شىخ سنان داغىنا!
گوزار اولوم بختين " اوغلان " چاغىنا،
سارماشىقتك سرو بويون قوجوممو؟
سنى سئومك، سۆيلە، منىم سوچوممو؟

گوونميرم بو طالعىز بختيمه!
قيسمت دئيبيل چىخيم بىلىك تختيمه!!
خىلاف چىخىب او وئردىگيم عهديمه -
باش گۇتوروب بو يئرلردن قاجىمىمى؟
سنى سئومك، سۆيلە، منىم سوچوممو؟؟

چوخ چتىندير دؤزمك ھىجران دردينه،
ديله، گليم هر ايمانان، هر دينه!
باش قويارام ، اولوم اولسا، شرطينه -
عشقىمىزه تزه دن آند ايچىمىمى؟
سنى سئومك، سۆيلە، منىم سوچوممو؟؟

نئجه چىخيم بو زولومدن-قارادان؟
كۆمك اولسون منە اولو يارادان!
من بو درده چاره تاپيم هارادان -
بلکه گنديب زهر تاپيب ايچىمىمى؟
سنى سئومك، سۆيلە، منىم سوچوممو؟؟
19. 10. 06

صباحا ساخلا ما بوگونكو ايشى،
دونيا اعتىبارسىز، ھىچ دونياسىدى!

گاہ شئش-قوشا آتدين، گاہ دا زر توتدون،
يندىگين چؤرگى-دوزو اونوتدون!
حاقى دئيممه دين، سؤزونو اوددون -
بىلمىردين، بو دنيا كؤچ دونياسىدى؟؟

ديلىن توپوق چالير دوز دانىشاندا،
سؤزون يوخ دئمە يە سؤز دانىشاندا!
ماتم وار، حوزن وار اوز قيريشيندا -
سنىن كيميلردن قاچ دونياسىدى!

سندن حساباتى سوران گله جك،
دونيانى بينادان قوران گله جك!
حاقين درگاهيندا دوران گله جك -
نىين وار، حساب وئر، كئچ دونياسىدى!

نه قدر گئج دئيبيل، آييل، آقارداش،
گل بىر آز اؤزونه قويول، آقارداش!
بىر گون آدام كيمى سايل، آقارداش -
بو دنيا ازلدن سوچ دونياسىدى!

آداما نه گلير، دىلىندن گلير،
عمليندن گلير، اليندن گلير!
هره آتاسى نين بئلىندن گلير -
گؤر-گؤتور دونياسى، ايچ دونياسىدى!

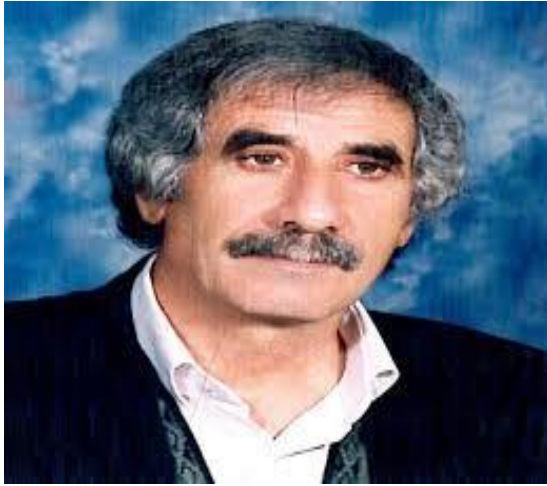
چوخالير اوزونده قيريشلار، آدام!
ديشىب يئريشلىر-دوروشلار، آدام!
آدامى بىر دفعه باغيشلار آدام -
دونيا سنلىك دئيبيل، قوچ دونياسىدى!
19. 11. 21 ع.ب.

از قدرت زبان تورکی بگم واستون؟

تورک دیلین قدرتی

ما کدو را قبايق خاک رو توپراق ميگويم
 خشکسالی را اگر قوراق زمهرير را سازاق ميگويم
 شاخه درختان را بوداق سنبل گندم را باشاق ميگويم
 وصله لباس کهنه را ياماق پيرهن کلفت را قازاق ميگويم
 هر وسيله پرواز را اوچاق هر وثيقه ممنوع را قاجاق ميگويم
 داس قوسی شکل را اگر اوراق قوس رنگين کمان را قوشاق ميگويم
 برمسافت های دور اوزاق دورتر اگر باشد ايراق ميگويم
 عضو پایه بدن را آياق عضو توی بدن را دالاق ميگويم
 گلاب به رویت تهوع را قوساق هرچه ممنوع شود اگر ياساق ميگويم
 اندکی قبل را بير از اؤنجه قبل تر را ولی باياق ميگويم
 کلاف و نخ توپی را يوماق چاشنی غذا را سوماق ميگويم
 آغوش گرم و صميمی را قوجاق خود گرما را سيچاق ميگويم
 نام و نشان کردن کسی را آداق آزمودنش را ولی سيناق ميگويم
 درک و فهم آدمی را قاناق کاسه غذا را چاناق ميگويم
 کودک و بچه را گاهی اوشاق چوبدستی را ولی چوماق ميگويم
 خر بارکش را ائششک و اولاق زين و چرم اسب را ياراق ميگويم
 تکیه گاه و حامی را داياق روش و سبک و راه را ساياق ميگويم
 کلاه-خود و سرپوش را پاپاق شانه موی سر را داراق ميگويم
 تخت خواب شبانه را ياتاق روشنی بخش شب را چيراق ميگويم
 گوشه و جای دنج را بوجاق گوشه و کنار چیزی را قيراق ميگويم
 ايستگاه نقلیات را دوراق پرس و جوی نشانی را سوراق ميگويم
 لب و لوجه انسان را دوداق گوش شنوايش را ولی قولاق ميگويم
 شخص بسيار ابله و گيج را مايماق کنجکاوی را ماراق ميگويم
 درب و درپوش ظرف را قاپاق آتش زیر آن را اوجاق ميگويم
 شیر مرد دلير را قوچاق چاقوی تيز را پيچاق ميگويم
 خانه های کوچک سرا را اوتاق بخش انباريش را قالاتق ميگويم
 تله و دام ترکی را دوزاق ميهمان خانه را قوناق ميگويم
 برگ درخت را ياپراق پرچم کشور را بايراق ميگويم

لغت

ازلدن يالانين ، يامانين ، آندين
 بحرينه اوغرانيب دالانا لعنت
 حاقلی لارين حاقلاريني اليندن
 يالاندان آند اوچوب آلانا لعنت
 گاه گؤرونور، يالخی يالين بيريامان
 ائل اوبادا فيتنه سالير ال آمان
 ائلر سيخير بير بيرينه اوخ کامان
 يامانی ديل لره ، سالانا لعنت
 کاش آيريلر، ائلده دؤنوب اولادوز
 دالدابوجاق چئوريليبه ن اولادوز
 دوزلره ده آلقيش اولاد بيره يوز
 هامی دويوب دئيه ، يالانا لعنت

قاضی لر ده يالانچيني گؤزوندن
 تانی ييبان آندين آلا سؤزوندن
 ايمانی جا ، حؤکم وئره اؤزوندن
 کويچونون قايدينا قالانا لعنت

دیسکینتی نی چین له سالیب پانیم
سارالیب بلکه ده اونپون سولموشام

گاهران دا بیر فاظ مندن کورنره
دئیبیر عینی یوخ شیطان آزریریب
فور تراندان شیطاندان آل ننه سیندن
منه سنپیر له مه دوعا یازیریب

اؤز اؤزومه ایندی دئیرم هئی هات
باشدا اونپون هوشدان دالا قالمیشام
هاققیمی ایندی ده رویا بیلیمیرم
دئیرم بس اولموش سا دا آلمیشام

منی دالدا قویان اؤزومدن ایمیش
یوخ لارا آلدانیب باسیب پئینمه
"ایمان" یم چین ، آیدین آشکار کورورم
ینپیر له هاققیمی دئیل عینیمه

کاش آتالار اوشاق ایکن اوشاغی
اولمازدان قورفودوب قورفاق ائتمیه
باشیدان آزریرا شلگی شوبه نی
بلکه قباقدان دالیبا کنتمییه

تبار من

۱. س ایمان

تبار آر موطنم خواهی «کلیر» زادگاه من
فرزش قلعه «بابک» نشان از فخر و جاه من

کدامین بابک او پاتک یل و در قهرمانی تک
به دفع یاغی و دشمن نمادین پایگاه من
کجا کی دیده ایرانی چو «جاویدان» وطن بانی
ز نقل و قول تاریخ و تو و از دیدگاه من

حدودی از ارسباران حد «سارا» و «ستار» خان
به آذربایجان فخر و رهین رسم و راه من

«یونسکو» دیلم فخری به «انزا» داده در دنیا
جهان را جنگلی بی تا ارم گون جایگاه من

۱. سامانی (ایمان)

تانیس

اؤزون توتان اینسانلارچین

قانشاریمدان گلن تانیس
وئر دئمیرم بیر سلام آل
تانیرسان دا ، یاد دئییلیک
دانیس قاچا بلکه مالال

وارسا دیلین گل اولما لال
گورورسن کی آ فیکری دال
بیر بیرینی گورنده مال
ایله مه میش اولمور ایزال

سانما گینان سن له یادام
آییل آدام اوغلو آدام
دوشونمزله ائله قدام
آداملیقدان آی دالی کال

ائل له بیر اول ائله قاریش
کوسمه میشیک دئیم باریش
آز بیره تک جیسمه داریش
اولما گینان ، ویزر و ، و ابال

گئتمه "ایمان" چوخ دا درین
چوخلاری وار ائل له سرین
سرین چتین تاپار ورین
چون چیخاریندا یوخ کامل

سامانی: "ایمان"

قورخاق

اوشاقلیقرا سانگی دامدان باهادران
آتام قورفودوبور قورفاق اولموشام

حد «ایمان» نگری خُلد بَرینش شَمَری
خَنک از آب و هوا مَهْدِ سخندان و بلاغ

اماموئردی سامانی (ایمان)

گزه جک

ایچَمسه حاق باداسین بطن سراسیندا قادین
حایاتین آنلایاجاق شرم فناسیندا دادین
حایانین جانلایاجاق ننگ بقاسیندا آدین
اطلسه دونلاسان او بنزده صفاسین گزه جک
ننگ هونگی له حیا مینجیغین اوزده آزه جک

سانمایین آلت اوجالا آلچاق اولاه گاهدان اوجا
دایازا عار اودوزان مات اولاه گاهدان دا شوچا
اؤیودا آلمازادا، اونا وئرسه جاوان یوخسا قوجا
اؤیودون اؤنلو اودوملاردا قفاسین گزه جک
ننگ هونگی له حیا مینجیغین اوزده آزه جک

بولبول آتمازدا گولو چکسه ده هیجربنده جفا
یاخسا پروانه نی شمع یانسادا محفیلده صفا
یاری وارلان دییسه ن هر جاییدا گزمه وفا
یار ویدا سیندا وارین فانی وفاسین گزه جک
ننگ هونگی له حیا مینجیغین اوزده آزه جک

دئمک اولماز بئله بیر مایه سیز اینسانا بشر
آنا قاریندا، ایکیز تایی بوی آتیب اون لا، تشر
هارداسا، اوستن اونو ائندریب آلچاغا هشر
آلچاغین دالدا بوجاقلاردا شفاسین گزه جک
ننگ هونگی له حیا مینجیغین اوزده آزه جک

نه روا، آلچاق ایله شنلی بقادان دیله مک
او دئییر بس کی فقط اینسانا لازیم دی یئمک
بوراخ «ایمان» یاییلان جاهیله عرفان نه دئمک
او نظردن یاییلیب پرده خفاسین گزه جک
ننگ هونگی له حیا مینجیغین اوزده آزه جک

سرا پا هر برش گلشن درونش ملتی روشن
شیم تار و کسوفی گر ضیاء بر شمس و ماه من

زن و مردانشان طاهر حریف و در هنر ماهر
آزیرا لوح تقدیر، جهان بر زادگاه من

بر و بومش پر از شاعر طبیعت اندرَش زائر
گهی بر باورش آبی صف زائر گواه من

اگر در نظم و اشعاری تخلص آید از «ایمان»
دری یا آذری شهد و هنر اندر نگاه من

اماموئردی سامانی (ایمان)

قارداغ

اگرت شهرِ توریستی و برش جنگل و باغ
به «کلیبر» سفری دار و سری بر قره داغ

ثمنش قلعه بابک ثمر و سرو سران
خم دیوار و درش عبرت و پند است و سراغ

ز «یونسکو» زده فخر جهان دارد و هم
ز بر انگشتر «سارا» چونگین است و چراغ

سر هر صخره عقابی ره کبکی به کمین
پی آهوست پلنگی و زکش کرکس و زاغ

لب جوی و سر هر چشمه زلالیست روان
گل و گلزار و چمن دامنه اش گلشن و راغ

قُلّش وصل هم و در نظر اهرام جهان
هم از انگار وسیع است و بسی بسط و فراغ

گه «شیور» ز جنوب و «ارس» از مرز شمال
ز نسیمش شده هر بوم و برش جنگل و باغ

بر غربش گذری جنگل «آنزا» چو ازم
ور شرقش «متعلق» وه و گرمابه داغ

اماموئردى سامانى (ایمان)

ئىلىم

سىغىرسان من له گاه جان بىر قالبيدا
سىغىرسان جىسمىده گاه جانى ئىلىم
عىارى اينسانىن مئىيارا سىغماز
سالىرسان قىرىيدان اينسانى ئىلىم
*

گاه اوندان چئوريب اوز ، من لن اولورسان
ناگاهدان گۆز اؤنومده چن اولورسان
تله م اوسته سىپىلميش ، دن اولورسان
دوزاغا چئورىسن هر يانى ئىلىم
***

اینان سیرداش دئسه م سۆزلر سۆزومسن
سۆزومدن باش گۆزومسن لاپ اۆزومسن
گۆزومده گۆزله نن گۆزلر گۆزومسن

دئىلسن دردىمىن درمانى ئىلىم
***

سئوینج آنسین گره ک ایستک نه ساندير
هؤرولموش بىر کؤنول جوت جىسمه جاندير
ندن کؤنلون بویان گاه دا اویاندير
ساتیرسان سانمازا «ایمان» ی ئىلىم
...بندر عباس خاطیره سی ...

خاطیره یازدیم قالا داز باش ایله
سوردوم عؤمور کاج سورونور یاش ایله
دئدی اوتوزدان بىر آز اوستون یاشیم
باش دا برابر گؤرونور داش ایله

داش ایسه بیلمه م نییه توک ساخلامیر
دایاز سئویر درین لری حاخلامیر
چاییرلی بئینیمده عاغیل تیششه سین
چاییر کؤکون کسمه ک اوچون چاخلامیر

دوکتورا گئتدیم زوپادی اینه لر
بیتمه دی توک باش گؤتوردو پینه لر
گوزگوده باخدیم اوره ییم گولمه دی
دؤندو سئلله گؤزومده کی زینه لر

اولسا تئلىم قادینلاری قاشلارام
یان داراییب ادا لاریم باشلارام
هانسی یارانمیش دئسه دازباش منه
بؤیوک کیچیک کیمسه اولاداشلارام

یارانمیشام داش ایله باش چاپماغا
قانانلارین یان یوره سین چاپماغا
چوخ دا منه باخما آدم گؤزیله
باشلارام هر دم دوزه شر یاپماغا

تئل ساری باغرىن بىشیرن کؤزوندن
کیمسه لی یین سزدیم اونون سۆزوندن
دئدیم «ایمان» چوخ قیناما ایچیب سو
«لیغلا دره» بولاغینین گؤزوندن

عیبرت

آتیب وارین گئندلردن گلنلر عیبرت آلسینلار
واری آتمام دئینلر ده مزارى یادا سالیسینلار

آیلسینلار بو گل گئته یانلماز بىر نفر گؤزدن
فقط قئیرتلی اینسالار اولارشؤهرت له قالسینلار

کاش اینسانلار مالین جانین آتارکن وئرمه میش الدن
آداملیقدان داد آلسینلار دولوب پیر تک قوجالسینلار

دوبارکن یاخشینی پیسندن شرف له قئیرت اوندان باش
اوجالیدی ائلرین باشین ائله قارشى اوجالسینلار

یوخ ایسه آلچاق انگلر چاییر تک یوردو کورلارلار
آزار، لا ائلدن آرسینلار گونو گوندن آزالسینلار

قالیب آرتینسالار یوخسا کمال ائلدن کؤچون باغلار
گؤروم توپراقلار آلتیندا ایتیب گؤزدن یاحالسینلار

اؤلوب سه گئتسه لر ائلدن نه یاس اؤلملکری تویدور
اؤلنده اونلارا ائللر یئری وار ماهنی چالسینلار

دایاز اینسانلارین واللاه زییانی چوخدور آفتدن
«ایمان» ین نظم نقدیندن آزانلار عیبرت آلسینلار

وطندن – وطنه (8)

Vətəndən -vətənə

منظر نیارلی

MƏNZƏR NİYARLI

صنم زنگانلی

تانیشمیشام

گلیردین گوروشه، ارکن گلیدین
ایندی یوخلوقونا، من آیشمیشام
اونودماق چتیندی، سئوندن سونرا
من اونودانلارا، دای قاریشمیشام

سئومک شیرین اولار، آیریلیق زهر
روحوما دولماییب، کینه یلن قهر
اومود باغلامیشدیم، آچیلما سحر
آجی طالعیمین، من باریشمیشام

حایات یاریش دی بیز، ایشتیراک ائدن
مغلوب اولوب سونرا، دورمادان گئدن
بو قانونا یوخدور، اعتراض ائدن
حایاتدا اوزوملن، من یاریشمیشام

وفالی اولمادین، ایله دین جفا
باغیشلایانمادین، خسته یه شفا
دردیمی ساخلادیم، پنهان و خفا
سنی اونودماقا، چوخ چالیشمیشام

گلیبسین یئنی دن، داها گنج اولوب
سئوگیمیزین گولو، سارالیب سولوب
صنمین قلبینه، بوران قار دولوب
ایندی باشکاسیلان، من تانیشمیشام

- یوخ، کئچیب گئدر، - دئییب اوندان آرالانماق ایسته
دیم. یاواشجا قولومدان توتدو.

- حلیمه، نییه مندن قاچیر سینیز؟

- من؟

- البته، سن. - بیلیمیرم نه یه گورسه سیزدن سنه

کئچدی...

- نییه قاچیرام کی. هئج ده قاچمیرام.

- بلکه، اینجیمیسین مندن. من اوزر ایستمه یه

حاضیرام... - توتولوب قالمیشدیم. اؤزومو توپلاییب

قولومو چکدیم. ائله بو قالمیشدی مندن اوزر ایسته بیر. "

- یوخ، نییه اینجیگیرم کی.

- حليمه، قفدان ائله اينديجه قاينارا دوشدو. سن نئز چاي دمله. آغاقardash، امين بيردن چاي ايستير، - دئييب اميمي قارشيلاماغا دوشدو. من اليمده دم چاينيكى يئنيدين پنجره دن باخديم. ماشيندان عميمله شهرلى اوغلان - كامال دا دوشدو. گؤزلريمه اينانماديم. هيچاندان منى تر باسدى.

- كامال! گؤرن نيهه بيزه گليب؟ - اؤز-اؤزومه پيچيلداديم. اناام ياشماقلانيب اميمله شهرلى اوغلانا خوشگلدن دئيه رك ايچرى دعوت ائله دى. اللريم اسه- اسه دم چاينيكينه چاي توكوب دمله مك اوچون پيلته نين اوستونه قويدوم. اميم ائوه كئچنده سسينى ائشيتديم. منى سوروشوردو.

- بس حليمه قيزيم هانى؟ بيليرم، ايسماييل درسده دير.

من تله سيك اميمله گوروشمك اوچون قاباغينا چيخديم. اميم منه ياخينلاشيپ آلنيمدان اوپدو. - منيم گؤزل قيزيم نئجه دى؟

- ياخشىيام، عمى. - پيچيلداديم.

- آلدغييم كيتابلارى اوخويورسانمى؟

شهرلى اوغلانلا باخيشلاريم توققوشدو. كامال حئيرتدن دونوب قالميشدى. او بيلميردى كى، كيمين ائوينه گليب و من بولود ه مى نين قارداشى قيزيام.

- اوخويورام، عمى، - دئديم.

- اوخو، قيزيم، اوخو، - سونرا اميم اوزونو كامالا توتوب: - حليمه منيم قارداشيم قيزى اولسا دا، اؤز بالامدان آييرميرام. اؤزو ده عالي مكتبه حاضيرلاشير. دئمگيم اودو كى، كامال، اونا ايسته ديگى كيتابلارى تاپا بيلرسنمى؟

كامال اؤزونو اله آليب: - البته، بولود ه مى، - دئدى. - نه واخت ايسته سنيز. من حليمه نى اينستيتوتا حاضيرلاشديرا دا بيلرم. اگر ايستسه

- آى ساغ اول. بو اولدو اعلا.

- من كؤمكسيز ده حاضيرلاشا بيلرم، -ميزيلداندنيم.

- بير دقيقه داينين. من سيزه شهردن اينستيتوتا حاضيرلاشماق اوچون كيتابلار گتيرميشم. نه واخت ايسته سن وئره بيلرم..

- احتياجيم يوخدو. - بير آياغيمي قاچاراق قويوب دئديم: - زحمت چكميسينيز.

- نه زحمتى وار. - ندنسه مايوس-مايوس اوزومه باخدى. - بس منيم آديمى سوروشماق ايستميرسن؟

من باشيمي قالديريپ اوزونه باخديم! - سيزى بو قصبه ده هامى تانيبير.

- دوغرودان؟ - سئوينن كيمي اولدو. - آديم ندير كى؟

- كامال. فاميلينيز ده يوسفزاده.

گولدو. - حتى فاميليمي ده بيليرلر كى.

من قاشقباغيمي توكوب: - گولمه لى نه وار كى؟ - دئديم.

دينمه دى. سوسدو. گولومسونه-گولومسونه اوزومه باخيردى. يئنه ده اليمي آلنيمدا پارديم. دئيه سن، آزاجيق شيشميشدى. آلنيمي اوووشدوردوغومو گوروب تلاشلاندى:

- آغريديرمى؟ نه پيس اولدو، حليمه. - ايسته دى آيليب آلنيمدا باخسين گئرى چكيلديم.

" حليم؟ عاييله ميزدن باشقا منه هئچ كس حليم دئمه ميشدى " ايستر-ايسته مز گولومسه ديم. سونرا - هئچ. كئچيب گئدر، - دئديم و آلنيمين شيشيني اوووشدورا-اوووشدورا اوزومو چئويريب ساغوللاشمادان مكتبين حيطينه گيرديم.

***

كاماللا توققوشدوغوم همين گوندن ايكي گون سونرا اميمين " وپليس " اى كوچه قاييميزين آغزينا دايندى. من پنجره دن باخيب اناما اميمين گلمگيني خبر وئرديم. اناام تيرمه شاليني باشينا آتيب قاپيا سارى گئده-گئد:

کیتاب آلاندا، یا آناملای دوکانا گئندنده، یا دا قارداشیمای
گۆره والیدئینلر ایجلاسینا چاغریلاندا.

قصبه ده تئز بیر زاماندا بیزیم حاقیمیزدا سۆز-صؤحبت
یاییلدی. " شهرلی اوغلان بولود ه می نین قارداشی
قیزینا وورولوب ". کامالین منی یولدا-ایرزده ساخلایب
صؤحبت توتماغیندان شوبهلهنمیشدیلر. منسه آیایمین
بیرینی قاچاراق قویدوغوم اوچون صؤحبتیمیز قیسا
آلینیردی.

- حلیم، نئجه سن؟

- یاخشییام. - اوزونه باخماغا اوتانیب میزیلدانیرام.

- گتیردیگیم کیتابلاری اوخویورسانمی؟

- اوخویورام. ساغ اولون، زحمت چکمیسینیز.

- نه زحمتی وار.

و یاخود سوروشور: - بو گون نییه بیکئف گۆرونورسن؟

- یوخ. سیزه ائله گلیر.

- اوزونده بیر کدر وار. - تشویشله سوروشور:

-خاطرینه دین اولمویوب کی؟

- آتامی یوخودا گۆرموشم.

- نئجه گۆردون؟

- گۆردوم کی، آتام گلیب. - گۆزلیرم دولور. بیردن
دوروخوب اوزونه باخیرام. " آخی من اونا دئمه میشم
آتام هاردادیر ". -

- ساکیتلش، حلیمه، هاردا اولسا گله جک.

" یوخ... دئییه سن، آتامین هاردا اولدوغونو بیلیمیر ". -

گۆزلیرمین یاشینی سیلیرم. - اومیدسیزجه سینه
سوروشورام: - گله جک؟ - ائله بیل کامالدان تسلیلی
اومورام. - ائله شئی اولار کی، گلمه سین؟

- گلمیه جک ندی، حلیمه، گله جک. البتته گله جک.

" یوخ، آتامدان نسه بیلیر. هئچ سوروشمور آتان هاردادیر.
بلکه ده، بیلیمیر. بیلسیدی مندن اوزاق گزردی. آدیمی
بئله چکمزدی ". -

منی اوووندورماق اوچون الیمدن توتماق ایسته ییر.
ایمی چکیرم. ایمی چکسم ده اونا قارشلی لاقئید

ایم بیزه ارضاق گتیرمیشدی. ایمین سوروجوسو
عرضاقلا دولو زنبیلی ایچری داشیدی. ایمله کامال
بیزده چوخ اوتورمادیلار، چای ایچیب گئتدیلر.

همین گوندن بیر هفته کئچمیشدی کی، کامال منه
بیر قالاق کیتاب گتیردی. من اوتاقدا ایدییم. کامال حیط
قاپیسیندان ایچری گیرنده آنام زیوه یه پالتار سریردی.
کامالین سسینی ائشیدیب پنجره دن بویلاندم. کامال
آناملای سالاملاشیب: - خالا، -دئدی، - بو کیتابلار
حلیمه یه چاتاجاق. آنام سرمک ایسته دیگی یاش
پالتاری تزه دن لینه قویوب کامالای دیل-آغیز ائله دی: -
نه زحمت چکمه سین، آی اوغول، - دئدی، - چوخ ساغ
اول.

- نه زحمتی وار. - کامال ائوه طرف باخیب گۆزونو
پنجره یه ساری دیکدی. بیلیمک ایسته ییردی من
اؤدییم، یوخسا یوخ. گۆرونور آنامدان دا سوروشماغی
اوتانیردی. پردنن آرخاسیندان منی گۆره بیلمزدی.
سونرا کیتابلاری حیطیمیزده کی میزین اوستونه قویدو.
- من گئدییم، خالا. اگر باشقا کیتابلار دا لازیم اولسا
حلیمه منه دئسین.

- دئیرم، اوغول. آنجاق نییه تله سیرسن؟ هئچ اولماسا
بیر ستکان چاییمیزی ایچردین

- یوخ، خالا، باشقا واخت. ساغ اول، ایشیم وار. -
کامال یئنه ده نظرلیرینی دؤندریب پنجره یه طرف
توشلادی. " ایشیم وار " دئسه ده ندنسه لعنگیگیدی.
سونرا آنامدان چکیندیمی نه فیکیرلشدیسه آناملای
ساغوللاشیب گئتدی. منسه اوتانیدیگمدان حیطه دوشمه
دیم. یئریمدجه میخلانیب قالمیشدیم.

کامالین منیمله ریبایاتدان مشغول اولماغینا
راضیلاشمادیم. اؤز بیلگیمه آرخایین ایدییم. آتامینسا
نه واخت گلمگی بیلیمیردی. بیر ایل ده کئچدی.
آتامین، نه یه گۆرسه، سورگون واختینی اوزادیردیلار.
ایکینجی ایلی ده گۆزله مه لی اولدوق. اونونسا منیمله
تسادوفو گۆروشلی داعوام ائدیردی. یا کیتابخانادان

- آتانين سورگونده اولدوغونو بيليرم. نه اوچون سورگون ائدیلدیگینی ده بیلیرم. بو منی هئج ده ناراحات ائتمیر.

تعجوبله كامالا باخدییم: - بیلیردینیز؟

- البته بیلیردیم. بوردا هامی بولود امیله آتانیزین خئییرخاهلیغیندان، اینسانلیغیندان دانیشیرلار. آتانیزا بؤهتان آتیلار. اگر، حلیمه، بیلیمک ایسته سن، منیم بابام موساواتین فعال عوضی کیمی حبس ائدیلبیدی. گولله ییلر. مین دوققوز یوز یگیرمینجی ایلده. بولشئویکلر طرفیندن. خالق جومهوریتی نین سوقوتوندان سونرا. - من حئیرتله كامالا باخیردیم: - دئمک سیزین ده.... - پیچیلدادیم: -اللاه رحمت ائلسین. كامال تشککور ائدیپ: - بیر ده کی، من هر شئی حاضیرام. تکی منه " یوخ " دئم، - دئییه اوزومه باخدی. یئنه تردود ایچریسینده چابالاییردیم. آخی من ده اونا قارشى لاقئید دئییلدیم. یاواشجا سسیم تیتره یه-تیتری: - گلسینلر، - دئدییم. - آنجاق...

- نه آنجاق، حلیم؟

- كامال، ایندی یوخ. من خئییر-دوعامی آتامدان آلاجاغام. دوزدو، امیم منه آتام کیمی عزیزدی، آنجاق آتام گلمه میش من سنه هئج نه دئییه بیلیرم. كامال تردود ائلمه دن ایمدن توتدو: - سن نئجه ایسته سن ائله ده اولاجاق، - دئدی، - آنجاق منه سنین " راضی " لیغین لازیمدی. یاخشیمی؟ - كامالین منی سئودگیگینی آتامدان گیزلتمیشدیم. یومشاق خاصیتلی آنام اونولا تصادوفو گؤروشلریمه، بلکه ده، هئج نه دئمزدی. آنجاق بو حاقدا دانیشماقدان اوتانیردیم.

گئتمه میشدن قاباق كامال بیزه گلدی. آناملا ساغوللاشماغا. بیلدیم کی، اونون آناملا ویدالاشماغی بهانه دیر. گئدرکن منی گؤرمک ایسته ییردی. من ائوده اولمایاندا بیر-یکی دفعه امیمله بیزیم ائوده گونورتا نهارینا گلیمیش. آنام قوللوغوندا دایانمیش، اونا آنا

دئییلدیم. كامالی گؤرنده، سسینی ائشیدنده اورگیم تیتره ییردی. گؤرن، سئوگی بئله می اولور. اونو گؤرمه ینده دارخییر، اوزومه یئر تاپا بیلیردیم. اونونسا تعیناتی نین واختی قورتارماق اوزیردی. بیر گون منیمله گؤروشکم ایسته دیگینی بیلدیردی. مکتبین کیتابخاناسیندا. اوخودوغوم کیتابلاری گؤتوروب مکتبه گئتدیم و اوراداجا گؤروشدوک. کدرلی گؤرونوردو. خئیلی اوزومه باخیب: - من بیر نئچه گوندن سونرا همیشه لیک گئدیرم، حلیمه، - دئدی. - سنه اولان موناسیبتیمی حس ائتمه میش اولمازسان. بیلیرم اوخوماق ایسته ییرسن. من سنین اوخوماغینا مانع اولمایاجام، عکسینه کؤمک ده ائده جگم. آنجاق سنین فیکرینی بیلیمک ایسته ییرم. بیلیدیم والیدئینلریمی.... - آرامیزدا گرگین بیر سوکوت یاراندى. هیجانلا مندن جاواب گؤزله ییردی. من دیرسکلریمی ستولا سؤیکه میشدیم. باشیمی اللریمین آراسینا آلیب تردودله قارشیمداکی کیتابلارا باخیردیم. سونرا یاواشجا: - بو مومکون دئییل، - دئدییم، - هئج مومکون دئییل. - كامالین رنگی قاچدی. ایستر-ایسته مز یئریندن قالخدی. - نییه، حلیمه، آخی نییه؟ ینی سنین منه قارشى هئج بیر.... - سونرا دیقته اوزومه باخدی. اوزومده کی اونا اولان ایستی موناسیبتیمی او دقیقه حس ائتدی. سئوینن کیمی اولدو. سونرا: - آخی، حلیمه، نییه ناراحاتسان؟ - سوروشدو. - یوخ، سن مندن نسه گیزله دیرسن. دوزونو دئی، حلیمه

- من دئمک ایستمیردیم. گؤرونور، امیمدن ده سوروشمامیسان. منیم آتام، كامال، جسوس کیمی حبس ائدیلب. سورگونده دیر. سیزجه بئله بیر آتانین قیزیلا...-سوسدوم. - یوخ مومکون دئییل. باشینیز آغرییا بیلر. سیزی ده اینجیدرلر.

كامالین چؤهره سی دیشدی. ائله بیل راحتلاندى دا و تزه دن ستولا چؤکدو.

اؤزو يازمير، كيمسه آتامين خطييله يازير. آنام دردينى ايچينه چكه-چكه تئز-تئز خستله نيردى. من ده اوميدسيزلييه قاپيلميشديم. آتامى گوره جكدىممى، كامالى ايسه... كامال بير داها قصبه يه قايىداق جاقديمى؟ كامالدان خبر يوخ ايدى. ائله بيل بئله بير آدام هئچ واخت اولماييب. اونون منيمله تسادوفو گوروشلرين حسرتينديديم. بئله گورونور كى، او منى چوخدان اونودوب، اوللر اوميده بئل باغلاييرديمسا، آرتيق او دا مندن اوزاقلاشيب. كامالى اورگيمن چيخاردا بيلسديم. آنجاق باجارميرديم. بو دا منه عذاب وئيردى. آلاها يالواريرديم كى، اونو منيم قلبىمن سىلسين، بلكه، اونها راحتلىق تاپار، ساكىتلىشرديم.

* * *

پاييزين چيسكىنلى، ياغيشلى بير گونونده گنجه تزجه ياتماغا حاضيرلاشيرديق كى، كوچه قاپيميز دؤيولودو. قارداشيم اثرته دن ياتيردى. آناملا من هؤولناك يئرميزين ايچينده اوتوردوق. بيزيم قاپيىدى. آستا-آستا دؤيولوردو. آنام تله سيك تومانيلى گئيىندى، كؤينگيني باشيندان كئچيرديب، قارا شالينا بوروندو، حَيْطه دوشدو. من گئيىنيز اونون آردينجا ائودن چيخديم.

– آى آدام، كيمسن؟

– منم، قومرو، قاپيني آچ. – آتامين سسنى او ساعات تانيديم.

اورگيم يارپاق كيمي تيتره دى.

– ددمدى، مؤمه! ددمدى، – دئيه قيشقيرديم.

آنام قاپى نين جفته سنى قالديردى. كوچه فئرى نين ايشيغيندا آتامين اللرى نين اسديگيني گوردوم.

آتام قاپيدان ايچرى گيرنده من آتام سارى قاچماق ايسته ديمسه آياقلاريم يئره ميخلاندى. بو آتام ايدىمى؟ آتامى تانيا بيلميرديم. قاپيميزين آغزينا ساچلارى آغاپاق آغارميش، اوزونو قيريش باسمش، آرىق، كؤهنه، نيمداش پالتارين ايچينده بير كيشى داينميشدى. دونوب قالميشديم. آنام دا چاشقين-چاشقين آتام

نوازشى گؤسترميشدى. من باشيمي آشاغى ساليب حوقونون " سفيللر " ينى اوخويوردوم.

– خالا، منيم ايشيم قورتاريب، هميشه ليك گئديرم، – دئدى، – گلديم سيزينه ويدالاشيم.

آنام تعجوبله كامالا باخدى. – بىي، آى اوغول، ائله بيل دونن گلמיםن قصبه يه، – دئييب، – اونا خئير-دوعا وئردى. – ايشين آواند اولسون، اوغول. آغاقداش دا سننن چوخ راضىلىق ائله يير.

كامال منه باخا-باخا: – هم ده، – دئدى، – من سيزه ائوميزين اونوانيني وئرمه يه گلמיםم، خالا. شهره يولونوز دوشسه بيزه قوناق گلين: – جيبندن ائولرى نين اونوانى يازيلميش ورقى چيخاريب آناما وئردى.

– انام: – گه لريك، اوغول گه لريك. ساغلىق اولسون. سن ده بيزلرى ياددان چيخارتما.

كامال گولومسه يه-گولومسه يه مندن باخيشلاريني چكمه دن: – سيزى هئچ اونوتماقمى اولار، خالا، – دئدى، – سيزين چؤرگينيزى يئميشم، چايينيزى ايچميشم. مطلق گله جگم. – سونرا ياواشجا، ياليز من ائشيديم دئيه پيچيلدادى: – تك گلمه يهجم كى، گله جگيك.

كامال گئتدى. قلبىمن بير پارچاسيني دا اؤزويله آپاردى. او بير داها قصبه يه قايىداق ايدىمى؟ اونو زمان گؤستره جكدى. آتاسى وطن خاينى، سورگون حياتى سورن، كؤچكونلر، كيمسه سيزلر اوچون تيكيلن باراكلارين بيرينده اميسى نين هيمايه سينده ياشايان بير قيز اوچون گؤزله مه يه ديرديمى.

* * *

واخت چوخ لعنگ گئيدردى. اورگيمن بير پاراسى آتامدان اؤترو، او بيري پاراسى كامال اوچون دؤيونوردو. آتامين سورگوندن قايىتماغى لعنگيگيردى. گونلر كئچديكجه آناملا بيرگه آتامدان اليميزى اوزموشدوك. بيزه ائله گليردى كى، اونون باشيندا بير ايش وار كى، گليب چيخمير. گورونور، بيزه يازديغى مکتوبلارى دا او

آتامین گلیشیندن ھنچ اوچ-دۇرد گون كئچمە
میشدى كى، كامال قصبە دە پئیدا اولدو و منىملە
گۇروشمك ایستە دیگینی بیلدیردی. كامالین منە
یازدیغى مکتوبو كىتابخانچى قىز ئویمیزه گتیردی. منى
مکتیبین كىتابخاناسینیدا گۇزلیه جكدى. قصبە دن
گئندن كامالدان خبر یوخ ایدی. اونون گلیشى
منیمچون گۇزلە نیلمز اولدو. اورگیم دۇیونە-دۇیونە
كىتاب آلماق بهانه سیله كىتابخانایا گئتدیم. نئجه
گئتدیگیمی، مکتبه نئجه چاتدیغیمی اوزوم دە حس
ائتمە دیم. آياقلاریم اسیردی. دوغروسو ائله بیلیردیم
ایلك محبتیم داشا دئییب. او گئندن كامالا اولان
سئوگیمی آغیر بیر یوک كیمی اورگیمده گزدریردیم.

كامالین اوزو گولوردو. آتامین قاییتماسینی ائله
بیرینجی گوندن بیلیرمیش. بورادان ھمیشه لیک
چیخیب گئندن سونرا یا قاتارلا، یا دا ماشینلا قصبه یه
گلیرمیش، اوزاقدان-اوزاغا منى گۇروب قاییدیرمیش.
قصبه دە نه اولوب، نه حادثه باش وئریب ھامیسیندان
خبردار ایدی. حتى منە وورولان، منە اورگینی آچماق
ایستە یین و منیمچون ائلچى گۇندرمە یه حاضرلاشان
قصبه نین حکیم اوغلانى ایله تانیس دا اولوب، اونونلا
صۇحبت دە ائدیپ.

من دوروخوب قالدیم. آخی حکیم اوغلانین منە اولان
سئوگیسینی حس ائتمە میشدیم. ھمین حکیمی بیر-
ایكى دفعه آتامین قان تزییقى قالخاند، اورگی نین
آغریسی توتاندا ائوہ چاغیرمیشدیق. جاوان اولسا دا
جیدی گۇرکه می واردی. بلکه، باشیم خسته آناما
قاریشدیغى اوچون باخیشلارینی حس ائتمە میشم. منە
آتامین خسته لیگی حاقدایا بیر-ایكى سوال وئریب
جاوابیمی گۇزلە میشدی. من دە آتامین خسته لیگیندن
اطرافلی دانیشمیشدیم. ھمیشه دە منى ساکیتلشدیریب:
- سیز، گۇرورم، آنانیزا گۇره هیجانلانیرسینیز، حلیمه
خانیم، ناراحت اولماغا دیمز. آنان یازدیغیم درمانلاری
قبول ائتسه، ساغالیب آياغا قالخار،- دئیردی. - اونون

باخیردی. آنجاق یوخ بو آتام ایدی. آتامین آلا
گۇزلریندن، ھوندور بویوندان تانییارقاق: -دده! -دئییب
اوستونە آتیلدیم. آتام ایکیمیزه دە ساریلدى. اوچوموز دە
گۇز یاشلاریمیزی ساخلایا بیلیمیردیك. آغلايیردیق. ائوہ
كئچدیك. آتام اوتاغا گیرن كیمی ائله بیل كیمیسە
آختاردی. بیلدیم كى، قارداشیمی گۇرمك ایستە ییر.
اوچ-دۇرد یاشین ایچینده قویوب گئتدیگی قارداشیمی.
ایندی اونون حبسیندن اون ایل كئچیب. قارداشیمی
تانییاجاقمی؟ ایسماییل سسه اویانیب یوخولو-یوخولو
یئری نین ایچینده اوتورموشدو. یاد کیشینی قاپیدا
گۇروب دوروخدو، سونرا آياغا قالخیب آناما باخدی. آتام
ایسمایيلا یاخینلاشیب قوجاقلایارقاق سینه سینه
سیخدی. آنام قارداشیم: - قورخما، بالا،- دئدی،- یاد
آدام دۇبول، ددندی. گۇزلریمیز آیدین اولسون، ددن
گلیب،- دئدی.

***

آتام قاییتدیغى گوندن ھنچ كسلە قایناییب-قاریشمیر،
اوردا سیبیرده كى دوستاق حیاتیندان بیر كلمه دە
دانیشمیردی. اوللر آز-آز دانیشسا دا، ظارافاتى سئوردی.
آر-سیرا اینسانلارلا اونسیت قورماغى دا باجاراردی.
ایندی ایسه گونونو سوکوت ایچریسینده كئچیریردی.
آتام او شاختالی سیبیردن اوزویله خئیلی خسته لیک دە
گتیرمیشدی. مده-باغیرساق، یئل خسته لیگیندن ازیت
چکیردی، بیر یاندان دا اورک آغریسی. آنام، زواللی آنام
آتامین باشینا فیرفیرا كیمی دولانیر، گاه کورگی نین
قولونجونو توتور، گاه آياغینی اوووشدورور، گاه دا آتام
خسته مده سینه گۇره پھریز خۇرکلری بیشیریردی. امیم
دە آتام قایغیسینی اسیرگمیردی. آتامین قاییتماق
خبرینی ائشیدنلر بیزه گۇزایدینلیغا گلیردیلر. ائویمیز
دولوب-بوشالیردی. آداملارین اورکدن سئویندیکلرینی
گۇردو كچه آتام گۇره فرحله نیردیم. دئمك بیزی بوردا
سئویردیلر، آخی بورا دا وطن ایدی.

***

سیگىردى: - سن آغلايىرسان؟ اورگىمى اوزمه...دىئ
گوروم، نولوب؟

گوز ياشلاريم ياناقلاريما آخا-آخا كامالا بيرجه اونو دئيه
بيلديم: - بو سوالى نيه منه وئيررسن، كامال؟ - دئديم.
- اتام اوچون، سنىن اوچون نئجه داريخديغىمى
بيلسيدين.

اوزونون چؤهره سى ديشدى. ائله بيل ايشيقلاندى.
راحت نفس آلاق هر ابكى اليمدن توتوب دوداقلارينا
آپاردى.

***

خوشبختم. اورگىمىن سيخينتيسى، حتى آغريلغى دا
كئچيب. اتام يانيميزدادى و ان عومدهسى ايسه كامالين
ائلچيلرينى آتاملا اميم قارشىلاياچاق. اوزومو هئج واخ
باغيشلامازديم آتامى گوزله مه دن، اونون خئير-
دوعاسى اولمادان تويوما راضىلىق وئرم. بير ده اونا گوره
سئوينيرديم كى، بيز ده شهره كؤچه جگيك.
ايچريشهرده كى ائويميزده هئج كس ياشامير. اميم
اؤزونه بئشمرته لى بينالارين بيريندن تزه ائو آليب.
آنچاق سئوينجيميز عبث ايميش. سن دئمه سورگوندن
قايدانلارا شهرده ياشاماغا قاداغا قويولوبموش. نه ائتمك
اولار. اتام كى، يانيميزدادى. بونا دا شوکور.

كامالين قصبه يه گليشيندن بير هفته كئچمه ميشدى
كى، بازار گونو واليدئينلرى منيمچون ائلچىليه گلدى.
ايكى نفر ياخين قوهومو ايله. هر يم وئريلندن سونرا
سوفره يه شيرين چاي وئريلدى و منى اوتاغا چاغيرديلار.
اورتا ياشلى، گولروز قاينانام منى قوجاقلايب اوزومدن
اؤپدو: - كامالين دؤوقونه اينانيرديم، - دئيه گولومسه دى:
- گلنيم گؤزل ايميش. آلايه هر ايكنيزى خوشبخت
ائلسين، قيزيم، قوشا قاريياسينيز. - بولود اميمن يانيندا
اوتوران قايناتام دا اميمله، آتامين خئير-دوعاسيندان
سونرا قالخيب منه ياخينلاشدى، آلميدان اؤپدو.
قاينانامگيلن گلن قوناقلار دا منله كامالا خوشبختليك
آرزولاديلار.

يازدىغى درمان رئسئپتلىرى دوغرودان دا آنامى ياتقاندان
قالديراردى. او حكيم اوغلان منه اورگىنى آچسايدى دا
مندن موثبت جاواب آلا بيلمزدى. كامالدان سونرا چتين
كى، بير ده....

كامالين سسى منى اوزومه قايتاردى. ناراحت اولما، -
دئدى، - اونونلا جىدى صؤحبتيم ده اولدو.

- هاردا؟

- اونو دئمزلر كى. - گولودو.

- تئز-تئز گليب گئديردين؟ - اوتانا-اوتانا سوروشدوم

- هه، گليرديم، حلیمه...سنى گورمك اوچون.

- بس نيه گيزلين؟

- سؤز-صؤحبتدن قورخوردوم. ايستميرديم آدينا سؤز
چيخارتسينلار. هم ده بولود اميدن اوتانيرديم. بيليرسن،
ايندى نيه گلهمش؟ گلديم دئيم كى، اتام اعزاميتدن
شهره قايدان كيمي بو گونلرده سيزه گلمه ليديرلر،
- دئدى، - ائلچىليه. - كامال قصبه ده اولاندا
سؤزاراسى دئميشدى كى، آتاسى گئولوقدو. اونون واختى
نين چوخو داغ رايونلاريندا، بزن ده خارجى اؤلكهلرده
كئچير. من سوسوردوم. بيردن سؤزونو كسدى، دئيه سن
توتولدو دا. اوتوروب قاباغيمداكى كيتابى ورقله بيرديم.
هيچاندان هئج بيلميرديم ورقله ديگيم كيتابين آدى
ندى، بونو هاردان تاپيب قويموشام قاباغيمدا. قارشيمداكى
ستولدا اوتوردو. ايلىب اوزومه باخدى.

- نه فيكىرلشيرسن، حلیمه؟ يوخسا يئنه ده...

- نه؟ - باشيمى قالديريپ اوزونه باخديم

سؤزونو ظارافاتلا دئمك ايسته دى. گولومسه دى، -

ايندى نه بهانه گتيركجكسن؟ دوزونو دى!

دينميرديم. تلالاندى. اصرارلا: - دى، حاقىقتى
بيلمك ايسته بيرم. منه اولان حسلرينى بيلمك ايسته
بيرم، حلیمه، دوزونو دى! سنسيز منيمچون چتين ايدى.
بوتون گونو ايشده ده، ائوده سنى فيكىرلشيرديم. -
باشيمى قالديرديم. بيردن منى آغلاماق توتدو. كامال
تشويشله الينى ساچلاريمدا توخوندوردو، اوزومدن يانا

فیزیکا فنلرینی سئودیردیم. ائله اونا گۆره ده اوشاقلاریمین اوچو ده دقیق ائلملری سئچدیلر. آتام سورگوندن قاییداندا آنامین اوتوز دوققوز یاشی واردی. جاوان ایدی. اوتوز دوققوز نه یاش ایدی کی. اونلارین بیر قیز اؤلادلاری دونیایا گلدی. آدینی ملک قويدولار. بییمین آدینی. باجیم ملک کیمی بیر قیز ایدی. آتام باشینی بو قیزجیغازلا قاتاردی. نه واخت گئدردیم ائویمیزه باجیمی حیطده تورپاقلالشن، نؤوبنؤو آغاج، گول-چیچک اکن آتامین یانیندا گؤرددیم. آتام سورگوندن قاییداندا حیطیمیز جنته دؤنموشدو. کوچه قاپیمیزدان ایچری گیرنده سارماشیق کیمی دیوارلارا دیرماشان گوللرین، سکی بویو بیر-بیری نین آردینجا دوزولن قیزیلگولون یاسامه نین عطری بیزی مست ائدردی.

بالاجا ملک والیدئینلریمه سانکی تانیردان گؤندریلن بیر حدیییه ایدی. آلاه-تالا بو قیزی آتا- آنامین چکدیکلری او حسرتین، او عذابلارین عوضینه تسلی اولسون دئییه ائله بیل گؤیدن یئره ائندیرمیشدی. بالاجا باجیم اؤزوندن بویوک سواللار وئر، بزن ده شیرین-شیرین دانیشیب هامیمیزی گولدروردی. من اونو ائویمه آپارا بیلمزدیم. آتامین قیلچالاریندان یاپیشیب اوندان قوپمازدی، آتامسیز بیر آن دا دایانا بیلمزدی. هاردا اولورسا اولسون آتامی آختاریب تاپار، قوجاغیندا اؤزونه یئر ائدردی. آتام بیر یئره گئدنده، ائوده اولمایاندا: - ددم هانی، من دده می ایسته ییرم، - دئییب آغلایاردی.

آز دانیشان، گولرینی سوکوت ایچریسینده کئچیرن آتام بیر دفعه مله یه باخا-باخا کؤکسونو اؤتوردو. - فلک بیزی آنامیزدان، باجیمیزدان، قارداشلاریمیزدان آیدردی. آنامین، باجیمین، سیزین او قدر خیففتینی ائلمیشم کی، ایستر سورگونده، ایسترسه ده بوردا. ایندی باجیم ملگین یگینی بو بالاجادان آلیرام. نه یاخشی کی، بو قیز وار، هم ده، قیزیم، سن گلین کؤچنن سونرا ملک بالام سنی عوض ائله دی. والللاه، بو شئیتان قیز بیزیم باشیمیزی ائله قاتیر کی...

بالاجا ملک من آتام " دده " دئییه موراجیعت ائدنده ترس- ترس اوزومه باخیب: - او منیم ددمدی، سنین یوخ، سن هاردان گلیب چیخمیسان، سن اونون قیزی دئییلسن، " دوز دئییرسن، منیم باجیم. منیم اوشاقلیغیم آتاسیز کئچدی. آتا نوازیشی قويدولار کی، گؤرم. تکی، باجیم، سن آتاسیز بؤیومه. "

ائلچیلر بیزدن راضیلیقلا گئتدیلر. ائویمیزده تکجه امیم قالدی. امیمدن باشقا بوردا کیمیمیز واردی کی. نئم، بییم، امیلریم، بویوک نئم، گونئیده کی بوتون قوهوملاریمیز یادیم دوشدو. کاش اونلار دا بوردا یانیمیزدا اولایدیلر. بییم همیشه منیم توپومدان دانیشاردی: - بیرجه سنین توپونو گؤرسیدیم، - دئیردی. - گؤرن، نئینیرلر؟ منیم بو خئییر ایشیم بییمین یوخوسونا گیریمی؟ کاملین آناسی گله جک قاینانام منی یانیندا یئر ائله ییب اوتورداندا، بییمه بایراملیق گتیرنده قایناناسی نین دا اونو چاغیریب یانیندا اوتوزدورماغی، - منیم گؤیچک قیزیمین احوالی نئجه دی؟ - دئمگی یادیم دوشدو. او واختدان گور نئجه ایللر کئچیب.

امیمین و والیدئینلریمین کاملین عابیلهسیندن خوشلاری گلدی. امیم ایسه کامللا بیر یئرده ایشله دیگی اوچون اونو یاخشی تانییردی و اوغلو کیمی سئویردی.

***

پاییزین سون آییندا بیزیم توپوموز اولدو و من شهره گلین کؤچدوم. عابیلههمیزسه آتام برات کاغیدینی آانا قدر قصبه ده قالمالی اولدو. قارداشیم ایسماییل عالی مکتبی قورتارانا یاخین همیشه لیک قصبه ایله ویدالاشیب عؤمورلری نین سون ایللرینی گؤزلری جنوب یولونا دیکيله-دیکيله، نیسگیل ایچریسینده وطنه، قوهوم-اقربایا حسرت قالاراق ایچریشهرده کی ائویمیزده کئچیرتدیلر.

امیم ده ایشینی دییشیب همیشه لیک شهرده مسکونلاشدی. اؤلوموندن سونرا قصبه ده جاماعاتین تشبوسو ایله بیزیم یاشادیغیمیز کوچه یه امیمین آدینی وئردیلر. " بولود سولئیمانزاده " کوچه سی. بو قصبه یه گلنلر امیمی تانیمادیقلاری اوچون سوروشاندا کی، بو آدام کیم اولوب؟ سادجه دئیردیلر - خیرخواه، جاماعاتینا چؤرک وئرن، یاخشی اینسان. وسسالام.

***

گلین کؤچدویومون ایلك گونوندن کاملین، آیری یاشاساق دا قایناتاملا، قاینانامین، سونرا دا اوشاقلاریمین قایغیسینی اؤز اوزیمه گؤتوردوم. عالی تحصیلیمی باشا ووردوم، آنجاق ایشله مه دیم. بو دا منی یئر-گؤیه قیسقانان کاملین اورگینجه اولدو. بونا باخمایاراق ائوده اصیل موعلیم کیمی اؤلادلاریمین تحصیلی ایله مشغول اولدوم. اونلار رییازیاتی،

ایسته دیگی مئیوه لردن آلیب گتیریردیم. وصی خانیم خالا آنامین، ایچدیگی درمانلارین کۆمگی ایله آیاغا قالخدی. ائوینه گنڈرکن آنامی قوجاقلاییب: - قومرو، - دئدی، - سن منه اصیل باجیلیق ائله دین. منی چوخ شئیه گۆره حالال ائله.

آنم: - آی وصی خانیم، - دئدی، - ائله نییه دئییرسن. سن نئیلیمسن کی؟

- یوخ، یوخ، من بیلیرم نه دئییرم. - همین گوندن سونرا وصی خانیم خالا بیزه تئز-تئز گلمه یه باشلادی.

بیر گون آنام منه زنگ ائده رک سئوینه-سئوینه دئدی: - آی قیزیم، سؤیوندویومدن بیلیرم نئینیگیم.

- نولوب کی، مۆمه؟ کاش همیشه بئله سئوینه سن.

- نولاجاق، بالا، وصی خانیم امیدوستون ناماز قیلماق ایسته ییر، دئییر، قومرو، ناماز دا قیلاجام، اوروج دا توتاجام. نامازین سؤزلرینی منه اؤیرت، دئییر، آلاهی باغیشلا یاندر. سنی ده باغیشلار. گۆرورسن، حلیم، دوعلاریمی آلاهی قبول ائله دی. امیدوستون آلاهی یولونا قاییتسا، ائله بیلیرم کی، دونیانی منه وئیرلر.

وصی خانیم خالا آنامدان دینی میزین قایدا-قانونلارینی اؤیرنمه یه باشلادی.

همین گوندن امیدوستوم آناما داها یاخیندان باغلانندی. یادیمدادی، آنام دونیاسینی دیشینده ان چوخ گۆز یاشی تۆکن وصی خانیم خالا ایدی. آنامین یاس مجلسینده اورکدن آغلایاردی.

آردی وار...

کامال ایسه ملگی دانیشدیرمقدان هزز آلاردی: - سن بیلیرسن، باجین اوللر بوردا قالاردی. من اونو اوغورلاییب آپارمیشام. - ملک کامالی باشدان-آیاغا سوزوب -سن اوغروسان؟ - سوروشاردی و قاچیب آنامین قوجاغینا سیغیناردی.

منیمله اییشسه ده، منی آتا-آناما قیسقانسدا آتا ائوینه گلیشیمه ان چوخ سئوینن بالاجا ملک اولاردی. سئوینه-سئوینه قباغیما قاچیب قوجاغیما آتیلاردی.

ملگی یانیمدا گۆرنلر ائله بیلردیلر کی، من اونون باجیسی یوخ، آناسیام: - نه شیرین قیزینیز وار. آلاهی ساخلاسین. - من سوسوب هئچ نه دئمزدیم. قوی ائله ده بیلینلر.

***

وصی خانیم خالا آتامگیل شهره کۆچدویو ایلی مؤحکم خستلندی. او واختا کیمی بیزیمله علاقه سینی کسمیشدی. نادیر حاللاردا گۆرونردی. خئییر ایشلریمیزه گلسه ده اؤزونو یاد آداملار کیمی آرارادی.

امیم وصی خانیم خالانین خسته لیگینه گۆره باشینی ایتیرمیشدی. وصی خانیم خالا ستلجم اولموشدو. حالی یوخ ایدی کی، دوروب ائوین ایچینده گرسین. بولود عمیم بیزه گلیب اونون خسته لیگیندن آناما مایوس-مایوس دانیشدی: - لاپ باشیمی ایتیرمیشم، - دئدی، - وصی خانیم گونو-گوندن گتیرله ییر. الیوسیف ده بوردا یوخ. - عمیم اوغلو تحصیلینی موسکوادا آلیردی.

آنم تشویشه دوشدو: - آغا قارداش، - سوروشدو، - هه کی مه آپارمیسان؟

- آپارمیشام. حکیم بیر عالم درمان یازیب. ایستی، سولو خۆرکلر، چوخلو مایئ قبول ائلمه لیدیر. من ده بوتون گونو ایشده اولورام، بیر یاندان دا اعزامیته گئتمه لییم. آنام تردود ائتمه دن:

- وصی خانیمی گتیر بیزه، - دئدی. آنامین بو تکلیفینه امیم سئویندی و آخشام اونو بیزه گتیردی. آنام امیدوستوم اوچون یاتاق اوتاغیمیزی آیریب دۆشک آغینی، یورغان اوزونو دیشدی. وصی

خانیم خالانی یاتاغا اوزاتدیق. او گوندن آنام وسیخانم خالانین قوللوغوندا دوردو، گنجه-گوندوز باشی نین اوستونو کسدیردی، ایینه لرینی ووردوردو، درمانلارینی قبول ائلتدیردی، ایستی

شوربالار ایچیرتدی. وصی خانیم خالا یاواش-یاواش اؤزونه گلیردی. سویوقدیمه دن تاختایا دؤنموش بدنی گئت-گئده آچیلیردی. بدنی یومشالدیقجا خاصیتیده دیشیردی. آنام

وصی خانیم خالانین قایغیسینا قالدیقجا ائله بیل او آناما ائله دیگی پیسلیکلره گۆزه خجالت چکیردی. آرادا من ده اونون

اشعار ترکی عباسقلی آقاپور (سولغون) - شهرستان
خداآفرین روستای قاقالو - ساکن تهران و معلم ادبیات

من آذر اوغلو یام

من آذر اوغلو یام مرد دوغولموشام
نامرده چؤکمه رم هئچ واخت دیز بالا
چؤلیم له ایچه ریم بیردی آینا تک
یولومو توتوموشام هر واخت دوز بالا

نامرده قیلینجام مظلوما آرخا
نادان لا آخمدادی سویوم بیر آرخا
کؤهنلمم تاریخه نه ده کی چارخا
شعریم له قویموشام ایتمز ایز بالا

بیر عؤمور چالیشدیم قازاندیم حالال
آلدادا بیلمه دی نه شؤهرت نه مال
اؤز یاوان چؤره گیم یئدیم سانکی بال
تیکمه دیم ال له ره بیر ده گؤز بالا

دالدا دا آخیتدیم گؤزلردن سئلیم
من دردی گیزلت دیم گؤرستدی تئلیم
هئچ ائییه بیلمه دی درد کدر بئلیم
چون آنام دئمیشدی درده دؤز بالا

اؤرنه گیم کس دئییل یانلیز آلاهییم
مردله رین شاهی دیر منیم ده شاهیم
بیلیرم باشقالار ائشیتمز آهییم
کدردن یازمیشام شاهها سؤز بالا

تانیلماز سولغونام مرامیم حاخدی
کیم عالیم گؤزونده کیم دلی باخدی
حقیقت چایلاری هئی منه آخدی
باشارسان گؤلوم ده سنده اوز بالا

اینسان قوجالدیر

اینسانی دؤوران یوخ اینسان قوجالدیر
عؤموره نه وار کی یاشا نه وار کی
بیر بئله نیفرت له پیس لیگ الیندن
عؤمور تئز قوتاریب آشا نه وار کی

هر یئتن یئتنه اولوب دور یاغی
غضب دن هر کسین اوجالیب داغی
او قدر چوخالیب طولمون اوجاغی
اریدر دمیری داشا نه وار کی

دوست دوستو گزدریر آلودان قورا
دیری کان سال لاییر ها گوردان گورا
اینسان لار الیندن چکیلن زورا
آیاخ دا آغارار باشا نه وار کی

نه آها باخان وار نه ده آمانا
گولول لر قلبینه آل قان دامانا
دوزوب لر آجی سؤز اوخ تک کامانا
عاشیقی اوخلایان قاشا نه وار کی

اوزده محبت دیر کینه لر ایچه
چالیشیر هر یئتن دوست زوغو بیچه
قورخورام سولغون دا دؤنوب قان ایچه
یوخسا مجنون اولوب چاشا نه وار کی

